

Sivilipalvelus 2020

Sivilipalveluksen kehittämistyöryhmän mietintö

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja
Konserni
9/2011

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ
ARBETS- OCH NÄRINGSMINISTERIET
MINISTRY OF EMPLOYMENT AND THE ECONOMY

Siviilipalvelus 2020

Siviilipalveluksen
kehittämistyöryhmän mietintö

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja

Konserni

9/2011

Tekijät Författare Authors Puheenjohtaja: ylijohtaja Raimo Luoma Sihteeri: kaupallinen neuvos Tomi Lounema	Julkaisuaika Publiceringstid Date Maaliskuu 2011	
	Toimeksiantaja(t) Uppdragsgivare Commissioned by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy	
	Toimielimen asettamispäivä Organets tillsättningsdatum Date of appointment 20.9.2010	
Julkaisun nimi Titel Title Siviilipalvelus 2020 – Siviilipalveluksen kehittämistyöryhmän mietintö		
Tiivistelmä Referat Abstract <p>Työryhmän mielestä siviilipalvelusjärjestelmää on ryhdyttävä kehittämään aktiivisesti. Siviilipalveluksesta kehitettäisiin vuoteen 2020 mennessä merkittävä julkisen edun mukainen voimavara. Työryhmän työn aikana on tullut useaan otteeseen esille, että siviilipalveluksen osalta poliittinen kiinnostavuus ja ohjaus on varsin vähäistä. Työryhmä tekee lukuisia ehdotuksia siviilipalvelusjärjestelmän kehittämiseksi olettaen, että järjestelmää tarvitaan jatkossakin asevelvollisuuden korvaavana palvelusmuotona.</p> <p>Työryhmän keskeisiä ehdotuksia ovat:</p> <ul style="list-style-type: none">• valtiollistettaisiin siviilipalvelusjärjestelmän hallintoon liittyvät tehtävät. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalle perustettaisiin erillinen virasto (Suomen siviilipalveluskeskus).• siviilipalvelusvelvollisia tulisi aktiivisesti kannustaa ja ohjata yhteiskunnan kannalta mahdollisimman hyödyllisiin palvelupaikkoihin. Luovuttaisiin siitä, että palveluspaikattomat siviilipalvelusvelvolliset suorittavat työpalvelua Lapinjärven koulutuskeskuksessa. Siviilipalveluskeskus määräisi työpalveluspaikan niille velvollisille, jotka eivät työpalveluspaikkaa saa itse järjestettyä• siviilipalvelusajan pituutta ei olisi nyt tarvetta lyhentää. Jos varusmiespalvelusaikaa lyhennetään, asiaa on syytä tarkastella uudelleen• luovuttaisiin tavoitteesta käyttää siviilipalvelusvelvollisia kriisitilanteessa joissakin erityisissä tehtävissä. Kohdennettaisiin peruskoulutusjakson turvallisuuskoulutus normaaliolojen riskeihin• naisilla tulisi olla ainakin vapaaehtoisena mahdollisuus suorittaa siviilipalvelus samaan tapaan kuin asepalvelus• ei toteutettaisi keinotekoisesti siviilipalvelukseen ja asevelvollisuuteen yhteisiä koulutussisältöjä• varusmiespalveluksensa keskeyttävän tulisi päästä siviilipalvelukseen kuuluvaan peruskoulutukseen mahdollisimman nopeasti keskeyttämisen jälkeen• siviilipalvelusvelvollisia tulisi kannustaa ja ohjata terveisiin elämäntapoihin ja liikuntaharrastukseen• toteutettaisiin kartoittava alkukysely siviilipalveluksen alussa ja toinen kysely palveluksen päättyessä. <p>Mietintöön liittyy siviilipalvelusajan pituuden osalta kaksi eriväätä mielipidettä.</p> <p>Työ- ja elinkeinoministeriön yhteyshenkilö: Työelämä- ja markkinaosasto/Tomi Lounema, puh. 010 606 2697</p>		
Asiasanat Nyckelord Key words siviilipalvelus, siviilipalvelusvelvollisuus, siviilipalvelusvelvollinen		
ISSN 1797-3562	ISBN 978-952-227-504-2	
Kokonaissivumäärä Sidoantal Pages 101	Kieli Språk Language Suomi, finska, finnish	Hinta Pris Price 20 €
Julkaisija Utgivare Published by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy	Kustantaja Förläggare Sold by Edita Publishing Oy / Ab / Ltd	

Työ- ja elinkeinoministeriölle

Valtioneuvoston selonteossa Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2009 (VNS 1/2009 vp) todetaan, että ”työ- ja elinkeinoministeriön johdolla poikkihallinnollisessa työryhmässä selvitetään siviilipalveluksen kehittämismahdollisuudet. Siviilipalvelusta tulee jatkossa kehittää siihen suuntaan, että sen sisältö palvelee yhteiskunnan erilaisia kriisivalmiuksia. Siviilipalvelusvelvolliset tulee ottaa huomioon varauduttaessa erilaisiin kriiseihin.”

Työ- ja elinkeinoministeriö asetti ajalle 20.9.2010–28.2.2011 työryhmän, jonka tehtävänä oli selvittää siviilipalvelusjärjestelmän kehittämismahdollisuudet, mukaan lukien siviilipalveluksen pituuteen liittyvät kysymykset. Selvitystyössä työryhmän oli arvioitava siviilipalvelusvelvollisten tosiasiallista sijoitettavuutta poikkeusoloissa sekä mahdollisuutta luoda siviilipalvelukseen ja asevelvollisuuteen yhtenäisiä koulutussisältöjä.

Koulutuksen sisällön ja työpalvelun kehittämisessä työryhmän oli otettava huomioon yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen strategia YETT (VN:n periaatepäätös 23.11.2006) ja sisäisen turvallisuuden ohjelma 2008–2011 (VN:n periaatepäätös 25.8.2008) sekä arvioitava puolustusministeriön asettaman asevelvollisuuden yhteiskunnallisia vaikutuksia selvittäneen työryhmän ehdotusten vaikutuksia siviilipalvelusjärjestelmään.

Työryhmän puheenjohtajaksi määrättiin ylijohtaja Raimo Luoma työ- ja elinkeinoministeriöstä. Jäseninä olivat: ylitarkastaja Sari Alho (työ- ja elinkeinoministeriö), pääsihteeri Eekku Aromaa (Suomen Sadankomitea ry), kauppatieteen ja tekniikan tohtori Tarja Cronberg, johtaja Ari Kerkkänen (Kriisinhallintakeskus 8.10.2010 saakka ja myöhemmin projektipäällikkö Hannamari Heinonen), neuvotteleva virkamies Maire Kolimaa (sosiaali- ja terveysministeriö), projektipäällikkö Hannu Kotipelto (Crisis Management Initiative, CMI), erityisasiantuntija Tiina Raijas (puolustusministeriö), johtaja Mikko Reijonen (Lapinjärven koulutuskeskus), neuvonantaja Heli Siivola (ulkoasiainministeriö) ja everstiluutnantti Vesa Virtanen (Pääesikunta). Työryhmän sihteeriksi määrättiin kaupallinen neuvos Tomi Lounema (työ- ja elinkeinoministeriö).

Työryhmä on pitänyt työnsä keskeisinä tausta-asiakirjoina valtioneuvoston selontekoa Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2009 (VNS 1/2009 vp), Yhteiskunnan turvallisuusstrategiaa (VN:n periaatepäätös 16.12.2010, joka korvasi edellä mainitun yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen strategian), Sisäisen turvallisuuden ohjelmaa 2008–2011 sekä syksyllä 2010 julkaistua asevelvollisuuden yhteiskunnallisia vaikutuksia selvittäneen työryhmän raporttia Suomalainen asevelvollisuus.

Työryhmä kokoontui kahdeksan kertaa. Työryhmä kuuli työnsä aikana kokouksissa seuraavia tahoja: turvallisuus- ja puolustusasiainkomitean pääsihteeri, eversti Aapo Cederberg, puolustusministeriö (18.11.2010); sisäisen turvallisuuden

sihteeristön päällikkö Tarja Mankkinen, sisäasiainministeriö (18.11.2010); pelastusy-
lijohtaja Pentti Partanen, sisäasiainministeriö (24.1.2011); työministeri Anni Sinne-
mäki, työ- ja elinkeinoministeriö (11.2.2011) ja neuvonantaja Jukka Lindstedt, tasa-
vallan presidentin kanslia (11.2.2011).

Kuulemistilaisuudessa, joka järjestettiin 12.1.2011, kuultiin seuraavia tahoja:
Aseistakieltäytyjäliitto, Kansalaispalveluyhdistys, Naisten Valmiusliitto ry, Suomen
Punainen Risti, Suomen sovittelufoorumi ry, Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö
SPEK ja WWF Suomi.

Työryhmä vieraili 6.10.2010 Lapinjärven koulutuskeskuksessa, jossa tutustuttiin
siviilipalvelusvelvollisten peruskoulutukseen ja keskusteltiin työpalvelusta suorit-
tavien palveluspaikattomien kanssa. Varusmieskoulutukseen ja varusmiesten elin-
olosuhteisiin tutustuttiin 8.12.2010 Kaartin jääkäriyrykmentissä Santahaminassa.
Lisäksi tutustuttiin siviilipalvelusvelvollisten työpalveluun Helsingin kaupungin Kir-
jasto 10:ssä 25.1.2011.

Siviilipalvelusvelvollisten peruskoulutusjakson sisällön kehittämistä ja muu-
tostarpeita selvitti alatyöryhmä, jonka puheenjohtajana toimi johtaja Mikko Rei-
jonen Lapinjärven koulutuskeskuksesta. Jäseninä olivat pääsihteeri Eekku Aro-
maa Suomen Sadankomitea ry:stä, koulutusvastaava Aino-Inkeri Miestamo Lapin-
järven koulutuskeskuksesta ja kaupallinen neuvos Tomi Lounema työ- ja elinkein-
oministeriöstä. Koulutustyöryhmän sihteerinä toimi ylitarkastaja Sari Alho työ- ja
elinkeinoministeriöstä.

Mietintöön liittyy siviilipalvelusajan pituuden osalta Aromaan ja Cronbergin
yhteinen sekä Kolimaan eriävä mielipide, jotka ovat mietinnön liitteinä 1 ja 2.

Saatuana työnsä päätökseen työryhmä luovuttaa mietintönsä kunnioittavasti työ- ja elinkeinoministeriölle.

Helsingissä 28 päivänä helmikuuta 2011

Raimo Luoma

Sari Alho

Eekku Aromaa

Tarja Cronberg

Hannamari Heinonen

Maire Kolimaa

Hannu Kotipelto

Tiina Rajjas

Mikko Reijonen

Heli Siivola

Vesa Virtanen

Tomi Lounema

Sisältö

Työ- ja elinkeinoministeriölle.....	5
1 Tiivistelmä.....	11
I SIVIILIPALVELUS 2010.....	13
2 Nykytila.....	13
2.1 Lainsäädännön kehitys.....	13
2.2 Siviilipalvelusta koskevat normit.....	15
2.3 Viranomaiset.....	17
2.4 Siviilipalvelusrekisteri.....	18
2.5 Asevelvollisuuden kehitysnäkymät.....	18
3 Siviilipalveluksen sisällöstä.....	20
3.1 Siviilipalveluksen ja varusmiespalveluksen keskeisiä eroavaisuuksia.....	20
3.2 Siviilipalvelus tilastojen valossa.....	20
3.3 Siviilipalvelusvelvollisten tausta.....	23
3.4 Siviilipalvelukseen sisältyvä koulutusjakso.....	25
3.5 Työpalvelu.....	28
4 Siviilipalvelusjärjestelmästä aiheutuvat kustannukset.....	31
4.1 Kansantaloudellinen tarkastelu.....	31
4.2 Välittömät kustannukset valtiolle.....	33
4.3 Entä jos siviilipalveluksen suosio kaksinkertaistuisi?.....	34
5 Kansainvälinen katsaus.....	38
II SIVIILIPALVELUKSEN KEHITTÄMINEN.....	42
6 Kehittämisen lähtökohdat.....	42
7 Siviilipalvelus 2020.....	45
7.1 Siviilipalvelusjärjestelmän hallinnon valtiollistaminen.....	45
7.2 Koulutuksen uudistaminen.....	47
7.3 Työpalvelun sisällön uudistaminen.....	51
7.4 Siviilipalveluksen pituus ja siviilipalvelusaikeiden mahdollinen eriyttäminen.....	53
7.5 Siviilipalvelusvelvollisten tosiasiallinen sijoitettavuus poikkeusoloissa.....	55
7.6 Naiset siviilipalveluksessa.....	58
7.7 Siviilipalveluksen aikainen liikuntakasvatus.....	59
7.8 Eräitä muita kehittämisehdotuksia.....	60
Liite 1 Eriävä mielipide.....	62
Liite 2 Eriävä mielipide.....	63
Liite 3 Siviilipalveluslaki (1446/2007).....	65
Liite 4 Siviilipalvelusvelvollisten peruskoulutusjakson opetussuunnitelma.....	92

1 Tiivistelmä

Työryhmän käsityksen mukaan nykymuotoista ja nykyisen sisältöistä siviilipalvelusta voidaan ja sitä tulisi kehittää huomattavasti. Tällaisessa kehitysvaihtoehdossa järjestelmän toimintaan ja sen kehittämiseen sekä siviilipalveluksen sisältöön panostettaisiin nykyistä enemmän sekä taloudellisia että henkilöstöresursseja. Siviilipalveluksesta kehitettäisiin vuoteen 2020 mennessä merkittävä julkisen edun mukainen voimavara.

Työryhmän keskeiset ehdotukset ovat:

- 1 Työryhmä esittää, että ottaen huomioon siviilipalvelusjärjestelmän yhteiskunnallinen merkitys ja siviilipalveluskeskukselle uskotut erittäin merkittävät viranomaistehtävät, olisi perusteltua valtiollistaa siviilipalvelusjärjestelmän hallintoon liittyvät tehtävät. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalle perustettaisiin erillinen virasto (Suomen siviilipalveluskeskus). (luku 7.1)
- 2 Työryhmän mielestä siviilipalvelusvelvollisia tulisi aktiivisesti kannustaa ja ohjata yhteiskunnan kannalta mahdollisimman hyödyllisiin palvelupaikkoihin. Tulisi harkita luopumista siitä, että palvelupaikattomat siviilipalvelusvelvolliset suorittavat työpalvelua Lapinjärven koulutuskeskuksessa. Työryhmä esittää, että siviilipalveluskeskus määräisi työpalvelupaikan niille velvollisille, jotka eivät työpalvelupaikkaa saa itse järjestettyä. Työryhmä esittää, että vaikka päädyttäisiin nykytilan jatkamiseen, olisi luonnollista kehittää palvelupaikattomien työskentelyä kohti mielekkäämpää työpalvelua. (luku 7.3)
- 3 Työryhmä katsoo, että siviilipalvelusajan pituutta ei olisi nyt tarvetta lyhentää. Jos varusmiespalvelusaikaa lyhennetään, on asiaa syytä tarkastella uudelleen. Työryhmän mielestä olisi kuitenkin perusteltua selvittää, olisiko oikeuden- ja tarkoituksenmukaista, että erityisen paljon julkista hyötyä palvelevissa tehtävissä, jotka olisivat luonteeltaan erittäin intensiivisiä, palvelusaika olisi ns. tavanomaista siviilipalvelusta lyhyempi. Asiaa tulisi lähestyä palveluksen kokonaisrasittavuuden tarkastelun kautta. Tällaisiin tehtäviin tulisi olla perusteellinen koulutus, ja osallistujilla tulisi olla velvollisuus osallistua toimintaan myös siviilipalveluksen päättymisen jälkeen. (luku 7.4)
- 4 Työryhmä esittää, että:
 - a) Luovutaan tavoitteesta käyttää siviilipalvelusvelvollisia kriisitilanteessa joissakin erityisissä tehtävissä, ts. siviilipalvelusvelvollisia koskevan sijoittamissuunnitelman laatimisesta. Työvoiman saanti kriisitilanteissa on turvattu valmiuslain säännöksillä.
 - b) Kohdennetaan peruskoulutusjakson turvallisuuskoulutus normaaliolojen riskeihin ja vahvistamaan arjen turvallisuutta.
 - c) Kannustetaan siviilipalvelusvelvollisia hyödyntämään ja syventämään koulutuksessa saamiaan turvallisuustaitoja myöhemmin elämässään

tuomalla peruskoulutusjaksolla esille vapaaehtoisten järjestöjen turvallisuustyötä ja mahdollisuuksia toimia järjestöissä yhteiskunnan hyödyksi. (luku 7.5)

- 5 Työryhmän mielestä yhdenvertaisuuden vuoksi naisilla tulisi olla ainakin vapaaehtoisena mahdollisuus suorittaa siviilipalvelus samaan tapaan kuin asepalvelus. (luku 7.6)
- 6 Työryhmä katsoo, että ei ole järkevää lähteä toteuttamaan keinotekoisesti siviilipalvelukseen ja asevelvollisuuteen yhteisiä koulutussisältöjä. (luku 7.2)
- 7 Työryhmän mielestä olisi perusteltua, että varusmiespalveluksensa keskeyttävä pääsisi siviilipalvelukseen kuuluvaan peruskoulutukseen mahdollisimman nopeasti keskeyttämisen jälkeen, jotta siviilipalvelus ei olennaisesti hidastaisi muita tulevaisuuden suunnitelmia erityisesti jatko-opintojen osalta. (luku 7.8)
- 8 Työryhmän mielestä kansanterveyden edistämisen näkökulmasta olisi tarkoituksenmukaista, että siviilipalvelusvelvollisia kannustettaisiin ja ohjattaisiin terveisiin elämäntapoihin ja liikuntaharrastukseen vastaavaan tapaan kuin varusmiespalveluksessa. (luku 7.7)
- 9 Työryhmä toteaa, että siviilipalveluksesta on saatavissa erittäin vähän tutkimustietoa. Tulevaisuuden kehittämistyötä varten tarvitaan systemaattista tutkimustietoa. Perustiedon kerääminen on aloitettava välittömästi. (luku 7.1)
- 10 Työryhmän mielestä siviilipalveluksessa tulee toteuttaa kartoittava alkukysely palveluksen alussa ja toinen kysely palveluksen päättyessä vastaavaan tapaan kuin asepalveluksessa. (luku 7.8)

I SIVIILIPALVELUS 2010

2 Nykytila

Jokainen Suomen kansalainen on perustuslain 127 §:n 1 momentin mukaan velvollinen osallistumaan isänmaan puolustukseen tai avustamaan sitä sen mukaan kuin laissa säädetään. Maanpuolustus Suomessa kuuluu koko kansalle ja sen ydin on yleisessä asevelvollisuusjärjestelmässä. Asevelvollisuuslain (1438/2007) mukainen palvelus puolustusvoimissa joko aseellisissa tai aseettomissa¹ tehtävissä on ensisijainen tapa suorittaa maanpuolustusvelvollisuus.

Oikeudesta saada vakaumuksen perusteella vapautus osallistumisesta sotilaalliseen maanpuolustukseen säädetään perustuslain 127 §:n 2 momentin mukaan lailla. Siviilipalveluslain (1446/2007) tarkoituksena on asevelvollisen vakaumuksen huomioivan palvelusmuodon tarjoaminen maanpuolustusvelvollisuuden täyttämiseksi perustuslaki ja Suomea sitovat kansainväliset ihmisoikeussopimukset huomioon ottavalla tavalla.

Naisten ei ole mahdollista hakeutua suorittamaan siviilipalvelusta. Nainen voidaan määrätä siviilipalvelukseen ainoastaan silloin, kun hän keskeyttää naisten vapaaehtoisen asepalveluksen. Naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta on säädetty erillislaki (194/1995). Nainen voi keskeyttää naisten vapaaehtoisen asepalveluksen ilmoituksellaan 45 ensimmäisen palveluspäivän aikana ilman seuraamuksia. Näin tekee vajaa 20 % niistä noin 400 naisesta, jotka vuosittain aloittavat naisten vapaaehtoisen asepalveluksen. Vasta 45 palveluspäivän jälkeen keskeyttäneet naiset määrätään siviilipalvelukseen.

2.1 Lainsäädännön kehitys

Ensimmäinen Suomen itsenäisyyden aikana säädetty asevelvollisuuden suorittamista koskeva laki oli Suomen valtakunnan väliaikainen asevelvollisuuslaki, joka annettiin vuonna 1919. Laissa ei ollut vakaumuksen suojaa koskevia säännöksiä. Vuoden 1922 uusi asevelvollisuuslaki mahdollisti aseettoman palveluksen suorittamisen puolustusvoimissa lähinnä uskonnollisiin syihin perustuen.

1 Asevelvollisuuslain 67 §:ssä säädetään aseettomasta palveluksesta: "Asevelvollinen, joka vakuuttaa vakaumuksen perustuvien omantunnon syiden estävän suorittamasta asevelvollisuutta aseellisessa palveluksessa ja joka hakee aseettomaan palvelukseen, vapautetaan aseellisesta palveluksesta ja määrätään aseettomaan palvelukseen." Lain 68 §:ssä säädetään aseettoman palveluksen järjestämisestä: "Aseettoman palvelus järjestetään siten, ettei aseettoman vakaumus joudu ristiriitaan palvelustehtävien täyttämisen kanssa. Aseeton ei ole velvollinen palveluksessa käyttämään asetta tai ampumatarvikkeita, harjoittelemaan niiden käyttämistä eikä osallistumaan niiden huoltoon. Sama koskee muita välineitä ja tarvikkeita, jotka on tarkoitettu välittömästi vihollisen tuhoamiseen tai vahingoittamiseen. Muutoin aseettoman on suoritettava tämän lain mukaista palvelusta ja häneen sovelletaan, mitä sotilaasta säädetään". Lain 69 §:n mukaan aseettoman varusmiespalvelusaika on 270 päivää, jollei häntä määrätä koulutukseen, joka edellyttää 362 päivän palvelusaikaa. Aseettoman palveluksen suorittaa noin 0,1 %:ia miespuolisesta ikäluokasta. Vuonna 1980 syntyneiden miesten osalta aseettoman palveluksen suoritti 33 miestä.

Vuonna 1931 säädettiin laki asevelvollisista, joita omantunnonsyyt estävät suorittamasta sotapalvelusta. Lain tarkoituksena oli luoda vaihtoehtoinen palvelusmuoto, jonka säädösperusta erotettiin asevelvollisuuslaista. Palveluksen saattoi suorittaa aseettomana puolustuslaitoksessa tai muussa valtion virastossa, mutta ainoastaan rauhan aikana.

Laki asevelvollisuuden täyttämisestä aseettomana annettiin vuonna 1959. Sen nojalla perustettiin asevelvollisten tutkijatoimikunta, jonka tehtävänä oli arvioida asepalveluksesta kieltäytyvien vakaumuksen pätevyyttä. Totaalikieltäytyjiä varten perustettiin erillinen työlaitos, jossa palvelus suoritettiin.

Vuonna 1969 säädettiin laki aseettomasta siviilipalveluksesta. Lain mukaan aseellisesta palveluksesta vapautetun tuli suorittaa aseetonta palvelusta puolustuslaitoksessa. Asevelvollisella oli kuitenkin mahdollisuus hakea oikeutta suorittaa palvelusvelvollisuutensa siviilipalvelusmiehenä. Hakemus käsiteltiin vakaumuksen tutkintamenettelyssä ja se hyväksyttiin vain, mikäli asevelvollisen katsottiin osoittaneen, että vakava uskonnollinen tai eettinen vakaumus esti palveluksen suorittamisen puolustusvoimissa.

Vakaumuksen tutkinnasta luovuttiin vuonna 1985 säädetyllä väliaikaislailla, joka oli voimassa vuosina 1987–1991. Väliaikaislain säännöksillä sovitettiin yhteen uskonnon- ja omantunnon vapaus sekä maanpuolustusvelvollisuus. Asevelvollinen voitiin vapauttaa aseellisesta palveluksesta rauhan aikana uskonnollisen tai eettisen vakaumuksen perusteella. Vakaumuksen laatua ja syvyyttä ei enää tutkittu. Ensimmäisenä palvelusmuotona oli aseeton palvelus ja toissijaisena siviilipalvelus. Jehovan todistajien asemaan otettiin nimenomaisesti kantaa säätämällä laki Jehovan todistajien vapauttamisesta asevelvollisuuden suorittamisesta eräissä tapauksissa (645/1985).

Vuoden 1991 siviilipalveluslain valmistelussa oli lähtökohtana kehittää siviilipalvelusta itsenäisenä palvelusmuotona. Yhdenvertaisuus eri palvelusmuotojen välillä ei enää edellyttänyt suoraan samojen säännösten soveltamista kumpaankin palvelusmuotoon, vaan käytännön erilaisuus oli mahdollista ottaa huomioon palvelusoloja järjestettäessä. Siviilipalveluksen suorittaminen edellytti edelleen, että asevelvollisen vakavat omantunnon syyt estävät palveluksen puolustusvoimissa rauhan aikana. Siviilipalvelusta koskevien asioiden valmistelu siirrettiin työministeriölle ja lain täytäntöönpanosta vastasivat siviilipalveluskeskukset. Aseetonta palvelusta koskevat säännökset siirrettiin asevelvollisuuslakiin.

Vuoden 2008 alussa voimaan tulleen siviilipalveluslain mukaan siviilipalvelukseen hakemisen perusteeksi ei enää edellytetä eritellysti joko uskonnollista tai eettistä vakaumusta. Asevelvollinen, jonka vakaumukseen perustuvat syyt estävät häntä suorittamasta asevelvollisuuslaissa säädettyä palvelusta, vapautetaan sen suorittamisesta ja määrätään suorittamaan siviilipalvelusta. Toisin kuin aiemmin vapautus asevelvollisuudesta koskee myös erityisoloja (normaalijaksen vakavat häiriötilanteet ja liikekannallepano).

2.2 Siviilipalvelusta koskevat normit

Vuoden 2008 siviilipalveluslain tavoitteista ja sisällöstä

Siviilipalveluslain kokonaisuudistus katsottiin tarpeelliseksi, koska vuoden 1991 siviilipalveluslaissa havaittiin lakitekniisiä ja sisällöllisiä muutostarpeita. Asevelvollisuuslain (1438/2007, voimaan 1.1.2008) kokonaisuudistus vaikutti myös merkittäväällä tavalla siviilipalveluslain uudistamiseen.

Vuoden 1991 siviilipalveluslaki oli saanut runsaasti kritiikkiä eri tahoilta siviilipalvelusajan pituuden vuoksi. Siviilipalvelus oli katsottu kestoltaan syrjiväksi ja rangaistuksenomaiseksi. Kritiikkiä sai myös Jehovan todistajien erityiskohtelu ase- ja siviilipalveluksen suorittamisessa. Siviilipalvelusaika oli vuoden 2008 alussa voimaan tulleeseen lakiin saakka 395 vuorokautta. Tuolloin siviilipalvelusaika lyheni 33 vuorokaudella 362 vuorokauteen.

Siviilipalvelusjärjestelmän yhtenä suurimpana ongelmana oli ollut siviilipalvelusvelvollisten palvelusenaikaisten asumiskustannusten korvaaminen. Asumiskustannusten korvaaminen kuuluu siviilipalveluspaikoille. Käytännössä merkittävä osa palveluspaikoista pyrki välttämään tai laiminlöi asumiskustannusten korvaamisen, mikä vaikutti palveluspaikkojen saatavuuteen. Kysymys oli myös ongelmallinen siviilipalvelusvelvollisten ja varusmiesten yhdenvertaisuuden kannalta.

Vuoden 1991 siviilipalveluslain kurinpito- ja rikosoikeusseuraamusjärjestelmä oli joustamaton eivätkä rangaistukset kaikilta osin olleet oikeassa suhteessa teon haitallisuuteen ja moitittavuuteen. Hyvin lievien kurinpitokeinojen ja ehdottoman vankeusrangaistuksen välissä ei ollut vaihtoehtoisia rangaistusseuraamuksia. Kurinpitomenettelyn ja kurinpitorangeistusten määrääminen oli delegoitu yksityisoikeudellisille palveluspaikoille, jolloin yksityisoikeudelliset siviilipalveluspaikat käyttivät yksilöön kohdistuvaa julkista valtaa.

Siviilipalveluslain kokonaisuudistuksen tavoitteena oli saattaa laki vastaamaan perustuslain mukaisia perusoikeuksia ja kansainvälisten sopimusten mukaisia ihmisoikeuksia koskevia vaatimuksia myös poikkeusolojen aikana. Vuoden 1991 lain mukaan siviilipalvelusvelvolliset olivat vapautettuja puolustusvoimien alaisesta palveluksesta ainoastaan rauhan aikana ja sodan ajan sijoittamisvastuu oli puolustusvoimilla. Tavoitteena oli selkeyttää siviilipalvelusvelvollisten asemaa poikkeusoloissa ja siviilipalveluksen sisällöllisen uudistamisen kautta parantaa siviilipalvelusvelvollisten tosiasiallista sijoitettavuutta poikkeusoloissa.

Vuoden 2008 siviilipalveluslain mukaan siviilipalvelukseen kuuluu peruskoulutusjakso, yhteiskunnalle hyödyllinen siviililuonteinen työpalvelu, täydennyspalvelus, ylimääräinen palvelus ja liikekannallepanon aikainen palvelus. Työpalvelu suoritetaan lähinnä sosiaali- ja terveydenhuollon, opetus- ja kulttuuritoimen, pelastustoimen, väestönsuojelun tai ympäristönsuojelun tehtävissä. Lisäksi laissa säädetään siviilipalvelusviranomaisista, siviilipalvelusvelvollisuuden alkamisesta ja siviilipalveluspaikan määräytymisestä, palveluskelpoisuudesta, vapauttamisesta ja lykkäyksestä siviilipalveluksen suorittamisesta, siviilipalveluksen suorittamisesta ja

siviilipalveluksen päättymisestä, siviilipalvelusvelvollisen ylläpidosta ja etuuksista, palvelusrikkomuksista ja kurinpidosta, siviilipalvelusvelvollisuuden rikkomisesta ja siviilipalvelusrekisteristä. Voimassa olevan siviilipalveluslain teksti on liitteenä 3.

Alemman asteiset säädökset ja ohjeet

Siviilipalveluslain nojalla on annettu kaksi asetusta. Valtioneuvoston asetus siviilipalveluksesta (1461/2007) sisältää tarkempia säännöksiä siviilipalvelusasiain neuvottelukunnasta, siviilipalveluspaikkahakemuksen käsittelystä ja siviilipalveluskeskuksesta. Siviilipalvelusasiain neuvottelukunnan tehtävänä on toimia yhteydenpitoelimenä siviilipalveluksen ja asevelvollisuuslain mukaisen palveluksen järjestämisestä huolehtivien viranomaisten välillä, seurata siviilipalveluksen ja täydennyspalveluksen toimeenpanoa sekä antaa lausuntoja ja tehdä ehdotuksia siviilipalveluksen ja täydennyspalveluksen kehittämisestä. Neuvottelukunnan toimikausi on kolme vuotta. Asetus määrää asiakirjat, jotka on liitettävä siviilipalveluspaikaksi koskevaan hakemukseen. Siviilipalveluskeskuksen henkilöstöstä mainitaan, että keskuksen päällikkönä toimii johtaja virkasuhteessa ja että keskuksessa voi olla muuta henkilöstöä virka- tai työsopimussuhteessa. Siviilipalveluskeskuksen johtajan kelpoisuusvaatimuksena on muun muassa soveltuva ylempi korkeakoulututkinto ja perehtyneisyys siviilipalvelusasioihin.

Työministeriön asetus siviilipalvelusvelvollisen matkakorvauksista ja maksuttomien lomamatkojen lukumääristä (1462/2007) sisältää säännöksiä siviilipalvelusvelvollisten työmatkoista, palvelusmatkoista sekä maksuttomista lomamatkoista Suomessa ja ulkomaille. Siviilipalveluspaikan osoittaman majoituksen ja palveluspaikan välisen työmatkan kustannukset korvataan edullisimman julkisen kulkuneuvon mukaisesti, kun kustannuksista on esitetty tarpeellinen selvitys. Maksuttomien lomamatkojen määrä Suomessa on 39 ja ulkomaille kahdesta neljään.

Siviilipalveluksen sisältöä on täsmennetty työ- ja elinkeinoministeriön Siviilipalveluksen järjestämistä ja suorittamista koskevassa ohjeessa sekä Siviilipalvelusvelvollisten matkoja koskevassa ohjeessa, joiden päivitetty versiot tulivat voimaan 23.8.2010.

Siviilipalveluksesta kieltäytyminen

Siviilipalveluslain 74 §:ssä säädetään siviilipalveluksesta kieltäytymisestä eli ns. totaali kieltäytymisestä. Säännöksen soveltamisen edellytyksenä on, että siviilipalvelusvelvollinen on hyväksytty siviilipalvelukseen. Mikäli kieltäytyminen tapahtuu varusmiehenä, palvelukseenastumispäivänä tai myöhemmin, mutta ennen siviilipalvelukseen hyväksymistä, käsitellään kieltäytyminen asevelvollisuuslain mukaisena asevelvollisuudesta kieltäytymisenä.

Siviilipalveluksesta kieltäytymiseen (ns. totaali kieltäytyminen) syyllistyy siviilipalvelusvelvollinen, joka jättää saapumatta peruskoulutukseen tai työpalveluun tai ilmoittaa kirjallisesti ennen palvelusta, ettei hän suostu minkäänlaiseen siviilipalvelukseen. Syytteen nostaminen siviilipalveluksesta kieltäytymisestä edellyttää

aina siviilipalveluskeskuksen tekemää rikosilmoitusta. Siviilipalveluksesta kieltäytyminen tekemuotona edellyttää, että teko on tehty tahallaan. Viime vuosina rikosilmoituksia on tehty seuraavasti: vuosi 2007: 1 kpl; 2009: 1 kpl; 2010: 6 kpl ja 2011 (tilanne 7.2.2011): 1 kpl.

Siviilipalveluksesta kieltäytymisestä on seuraamuksena aina vankeusrangaistus, jonka kesto vastaa puolta jäljellä olevasta palveluksesta. Vankeusrangaistusta ei saa määrätä ehdolliseksi eikä sen sijasta saa määrätä yhdyskuntapalvelua. Siviilipalveluksesta kieltäytyneet sijoitetaan yleensä suorittamaan vankeusrangaistuksensa avovankilassa. Vankeusrangaistusta suorittava voidaan päästää ehdonalaiseen vapauteen, jos hän sitoutuu suorittamaan asianmukaisesti loppuun jäljellä olevan siviilipalveluksen pääsääntöisesti siviilipalveluskeskuksessa.

Eduskunnalle 19.3.2010 annettu hallituksen esitys valvontarangaistusta ja sähköistä valvontaa avolaitoksissa koskevaksi lainsäädännöksi (HE 17/2010 vp) sisälsi ehdotuksen laiksi valvontarangaistuksesta. Eduskunta hyväksyi lain 19.1.2011. Valvontarangaistuksesta annetun lain mukaan siviilipalveluslain 74 §:n mukaan tuomittu vankeusrangaistus voidaan tuomita valvontarangaistuksena, jos valvontarangaistuksen tuomitsemisen muut edellytykset täyttyvät. Laki tulee voimaan keväällä 2011.

2.3 Viranomaiset

Siviilipalveluslaissa säädetään siviilipalvelusta hoitavista viranomaisista ja niiden tehtävistä. Työ- ja elinkeinoministeriö johtaa, ohjaa ja kehittää siviilipalvelusta. Työ- ja elinkeinoministeriön apuna siviilipalveluksen kehittämisessä ja suunnittelussa toimii valtioneuvoston asettama siviilipalvelusasiain neuvottelukunta.

Siviilipalveluskeskuksena toimii Lapinjärven koulutuskeskus viranomaisasemassa työ- ja elinkeinoministeriön alaisuudessa. Siviilipalveluskeskuksen tehtävänä on siviilipalveluksen toimeenpano. Koulutuskeskus kuuluu Lapinjärven kunnan organisaatioon. Koulutuskeskuksen henkilökunta on palvelussuhteessa Lapinjärven kuntaan, ja koulutuskeskuksen kiinteistö rakennuksineen on Lapinjärven kunnan omistuksessa. Siviilipalveluksen käytännön toimeenpanosta sovitaan ostopalveluperiaatteella siten, että työ- ja elinkeinoministeriö ja Lapinjärven kunta/siviilipalveluskeskus sopivat keskenään tehtävien hoitamisesta aiheutuvien kustannusten korvaamisesta.

Työ- ja elinkeinoministeriö ja Lapinjärven kunta/koulutuskeskus ovat solmineet vuonna 2009 sopimuksen siviilipalveluksen järjestämisestä ja siviilipalveluskeskuksena toimimisesta vuosiksi 2010-2014. Sopimusta tarkennetaan vuosisopimuksilla korvauksista ja toiminnasta. Sopimuksessa määritellään muun muassa koulutettavien palvelusvelvollisten ja täydennyspalveluksen suorittavien määrät sekä palveluspaikattomien määrä.

2.4 Siviilipalvelusrekisteri

Siviilipalveluksen toimeenpano, siviilipalvelusvelvollisten valvonta ja poikkeusolojen aikainen sijoittaminen edellyttävät siviilipalvelusvelvollisia koskevien henkilötietojen rekisteröintiä. Siviilipalvelusrekisteri on siviilipalvelusvelvollisia koskeva henkilörekisteri, jonka ylläpitäjinä toimivat työ- ja elinkeinoministeriö, siviilipalveluskeskus ja siviilipalveluspaikat. Sähköisen internet-pohjaisen rekisterin lisäksi henkilörekisteriin kuuluu manuaalisesti pidettäviä asiakirjoja.

Siviilipalveluspaikat ovat velvollisia ylläpitämään siviilipalvelusvelvollisia koskevia henkilö- ja palvelustietoja sekä omia yhteystietojaan. Työ- ja elinkeinoministeriö myöntää käyttöoikeuden siviilipalvelusrekisteriin siviilipalveluspaikan ilmoittamalle vastuuhenkilölle.

Sähköinen siviilipalvelusrekisteri on ollut palveluspaikkojen käytössä vuoden 2009 marraskuusta lähtien. Palveluspaikat eivät käytä sähköistä rekisteriä siinä laajuudessa kuin oli odotettu. Vain noin puolet käyttöoikeuden saaneista palveluspaikoista tekee vaaditut merkinnät siviilipalvelusrekisteriin.

Palveluspaikkojen toimialaluokitus on merkitty vain noin 10 %:iin palveluspaikoista (tilanne tammikuun 2011), joten siviilipalvelusrekisterin perusteella ei vielä tässä vaiheessa pystytä sanomaan, miten siviilipalveluspaikat jakautuvat toimialaluokituksen perusteella ja miten siviilipalvelusvelvolliset sijoittuvat eri toimialojen tehtäviin. Palveluspaikkoja on muistutettu tammikuussa 2011 lähetetyllä kirjeellä velvollisuudesta merkitä tiedot rekisteriin ja pitää rekisteri ajantasaisena.

Siviilipalvelusrekisterin tekninen uudistaminen tapahtuu vuoden 2011 aikana.

2.5 Asevelvollisuuden kehitysnäkymät

Tämä luku sisältää yhteenvedon asevelvollisuuden yhteiskunnallisia vaikutuksia selvittäneen työryhmän raporttiin (Suomalainen asevelvollisuus 2010) sisältyneistä havainnoista ja johtopäätöksistä, jotka koskivat asevelvollisuuden kehittämistä.

Ikäluokkien pieneneminen, puolustusmateriaalin kallistuminen ja maavoimien materiaalin vanheneminen jo tämän vuosikymmenen aikana aiheuttavat tilanteen, jossa nykyisen kokoinen reservi on liian suuri. Vanhentuneena poistuvaa sotavaraustusta ei ole varaa korvata uudella ilman merkittävää puolustusmäärärahojen korotusta. Tästä syystä poikkeusoloihin tarkoitettujen suorituskykyisten joukkojen määrää on vähennettävä. Hallinto- ja varuskuntarakennetta supistetaan ja tarpeettomista kiinteistöistä sekä toimitiloista luovutaan. Tavoitteena on turvallisuuspäristön kehitykseen ja käytössä oleviin resursseihin mitoitettu puolustuskyky.

Tässä muuttuvassa ympäristössä asevelvollisuutta kehitettäneen kokonaisvaltaisesti. Asevelvollisten taloudellista ja sosiaalista asemaa pyritään parantamaan palvelusmotivaation edistämiseksi ja yleisen asevelvollisuuden toimivuuden turvaamiseksi. Erityistä huomiota kiinnitetään pidempiä palvelusaikoja suorittavien varusmiesten aseman parantamiseen. Varusmiespalveluksessa saatavan koulutuksen

hyväksi luettavuutta opinnoissa pyritään lisäämään. Reserviläisille varmistetaan tarkoituksenmukainen ja kannustava tehtävien ja osaamisen kehittyminen. Nais-ten hakeutumista vapaaehtoiseen palvelukseen kannustetaan.

Asevelvollisuuden toimivuuden turvaamiseksi ja riittävän kokoisen ja ikärakenteeltaan vaatimukset täyttävän reservin tuottamiseksi myös tulevaisuudessa kaikki palveluskelpoiset miehet ja vapaaehtoiset naiset otettaneen palvelukseen. Arviona on, että 1990-syntyneistä pojista runsas 70 % suorittaa varusmiespalveluksen loppuun.

Asevelvollisuuden motivoivuutta pyritään edelleen kehittämään. Siviiliosaamista pyritään hyödyntämään nykyistä paremmin, mikäli se on mahdollista. Kutsuntajärjestelmää kehitetään siten, että asevelvolliset saavat sen kautta riittävän ajoissa tarpeelliset tiedot ja heidän toiveensa palveluspaikasta ja palvelukseenastumisajasta kyetään mahdollisuuksien mukaan ottamaan huomioon. Ennakkoinformaatiota asevelvollisuudesta lisätään.

Yksilön motivaatiotekijöiden kehittäminen ja erilaiset valinnanmahdollisuudet tulevat yhä tärkeämmiksi nuorison odottaessa yhä yksilöllisempää kohtelua. Varusmiesten palautejärjestelmää kehitetään edelleen ja negatiivisenkin palautteen antamiseen rohkaistaan. Koulutusta kehitetään edelleen käyttäen hyväksi nykyaikaisia opetusmenetelmiä.

Varusmiespalveluksessa saavutetun osaamisen korvaavuusmenettelyä ja varusmiespalveluksen hyväksiluettavuutta kehitetään yhdessä oppilaitosten kanssa. Varusmiespalvelus pyritään niveltämään entistä paremmin työelämään ja opintoihin. Asevelvollisuus on nähtävä osana elinikäistä koulutusjärjestelmää.

Nuorelle pyritään antamaan uusia elämyksiä ja tunne siitä, että varusmiespalvelus kannatti suorittaa.

Kutsunnoissa koko miespuolinen ikäluokka on mahdollista tavoittaa viimeisen kerran. Tätä mahdollisuutta pyritään käyttämään laajasti hyödyksi.

Asevelvollisuuden merkittävin kansanterveydellinen vaikutusmahdollisuus syntyy siitä, että varusmiespalvelukseen saapuminen tarjoaa viimeisen lakisääteisen julkisen kontaktin nuoriin miehiin. Asevelvollisille tehtävissä terveystarkastuksissa saadaan selville sairauksia, joita ei mahdollisesti muuten olisi saatu selvitettyä riittävän aikaisessa vaiheessa. Näissä tarkastuksissa kertyy samalla yhteiskunnan kannalta merkittävää kansanterveydellistä tutkimustietoa. Samoin muun muassa päihde- ja huumeongelmaiset voidaan tunnistaa ja ohjata hoitoon. Varusmiespalvelus ehkäisee syrjäytymistä ja edistää kotouttamista. Näiden mahdollisuuksien käyttöä tehostetaan yhdessä muiden viranomaisten kanssa.

3 Siviilipalveluksen sisällöstä

3.1 Siviilipalveluksen ja varusmiespalveluksen keskeisiä eroavaisuuksia

Siviilipalveluksen ja varusmiespalveluksen eräs keskeinen ero liittyy palveluksen sisältöön. Varusmiespalvelus (palvelusaika on 6, 9 tai 12 kuukautta) koostuu pääosin erilaisesta luokka-, kasarmi- ja maasto-olosuhteissa annettavasta koulutuksesta ja opettujen taitojen harjoittelusta. Siviilipalveluksen 12 kuukauden palvelusaika koostuu neljän viikon peruskoulutuksesta ja 11 kuukauden työpalvelusta, joka suoritetaan palveluspaikoilla.

Siviilipalvelukseen kuuluvassa neljä viikkoa kestävässä peruskoulutusjaksossa, joka suoritetaan Lapinjärven koulutuskeskuksessa, on ohjelman mukaista palvelusta 36 h/viikko. Työpalveluksessa siviilipalvelusvelvollisen on noudatettava siviilipalveluspaikan hänelle määräämää työaika. Säännöllinen työaika on vähintään 36 viikkotuntia ja enintään 40 viikkotuntia (siviilipalveluslaki 39 § 1 momentti). Muu aika on vapaa-aikaa, jonka siviilipalvelusvelvollinen voi viettää haluamallaan tavalla. Useimmiten siviilipalvelusvelvollinen majoittuu työpalveluaikana kotonaan. Palveluspaikka on velvollinen korvaamaan asumisesta aiheutuvat kohtuulliset kustannukset. Peruskoulutusjakson aikaiset viikonloput ovat vapaat ja valtio korvaa lomamatkat kotipaikkakunnalle.

Varusmiespalveluksessa on viikko-ohjelman mukaista pakollista palvelusta kasarmiolosuhteissa laskennallisesti 37,5 h viikossa. 180 vuorokautta palvelevan varusmiehen koulutukseen liittyy maasto-olosuhteissa yön yli kestäviä ns. sotaharjoitusvuorokausia noin 30 kappaletta. Käytännössä varusmiesten viikkotuntimäärät vaihtelevat huomattavasti koulutusjakson ja koulutushaaran mukaan ja ovat 37,5:n (normaali kasarmipalvelusviikko) ja 102:n (maastoharjoitusviikko) viikkotunnin välillä. Varusmies viettää vapaa-aikansa pääsääntöisesti varuskunta-alueella. Varusmiehet majoittuvat kasarmilla tuvassa, johon majoittuu noin 10 henkilöä. Yleensä viikonloput ovat vapaat lukuun ottamatta virka-apua ja koulutusviikonloppuja, joita on 180 vuorokautta palvelevalla noin 7 kappaletta. Näiden lisäksi keskimäärin neljänä lauantaina on koulutusta, jolloin viikonloppuvapaa alkaa lauantaina palveluksen jälkeen. Valtio korvaa 180 vuorokautta palvelevalle 18 lomamatkaa, 270 vuorokautta palvelevalle 29 lomamatkaa ja 362 vuorokautta palvelevalle 39 lomamatkaa kotipaikkakunnalle Suomessa.

3.2 Siviilipalvelus tilastojen valossa

Siviilipalveluksen valitsee palvelusmuodokseen vuosittain noin 2 500 asevelvollista, joka vastaa noin 7 prosenttia koko miesikäluokasta ikäluokan koosta

riippuen. Siviilipalvelusvelvollisten määrä on pysynyt melko samana usean vuoden ajan. Siviilipalveluksen suorittaa vuosittain 4–5 naista (kts. luku 2 Nykytila). Siviilipalvelusvelvollisista yli 60 % siirtyy siviilipalvelukseen aloitettuaan ensin asepalveluksen. Siviilipalveluksen valinnut voi ennen siviilipalveluksen alkua vaihtaa varusmiespalvelukseen. Tämän valinnan voi tehdä yhden kerran. Vuonna 2010 näin teki 297 henkilöä, mikä oli 12 % kyseisenä vuonna siviilipalvelukseen hakeutuneiden määrästä.

Siviilipalvelusvelvollisella tarkoitetaan henkilöä, joka on hyväksytty suorittamaan siviilipalvelusta. Asevelvollinen voi hakea siviilipalvelukseen ennen asevelvollisuuslain mukaista palvelusta, sen aikana tai sen jälkeen. Hakemus siviilipalvelukseen toimitetaan kutsunnassa kutsuntalautakunnalle, asevelvollisen ollessa palveluksessa joukko-osaston komentajalle ja muulloin siviilipalveluskeskukselle tai puolustusvoimien aluetoimistolle. Kutsuntalautakunta tai puolustusvoimien aluetoimisto hyväksyy hakemuksen ja ilmoittaa viipymättä siviilipalveluskeskukselle siviilipalvelushakemuksen hyväksymisestä, minkä jälkeen siviilipalveluskeskus määrää siviilipalvelusvelvollisen aloittamaan palveluksensa. Siviilipalvelus alkaa aina neljän viikon peruskoulutusjaksolla siviilipalveluskeskuksessa.

Kaikki määräyksen saaneet siviilipalvelusvelvolliset eivät aloita siviilipalvelusta määräyksen ilmoittamana aikana. Osa keskeyttää palveluksen pääasiassa terveydellisistä syistä peruskoulutusjakson aikana ja pieni osa vielä työpalvelun aikana.

Siviilipalvelusvelvollinen voi hakea siviilipalveluksen lykkäämistä perustelluilla syillä, jotka liittyvät ammattiin valmistumiseen, opiskeluun, taloudellisten asioiden järjestämiseen tai muuhun erityiseen henkilökohtaiseen syyhyn. Siviilipalveluskeskus voi lykätä siviilipalveluksen alkamisajankohtaa enintään kolme vuotta kerrallaan.

Jos siviilipalvelusvelvollinen jättää syytä ilmoittamatta kokonaan saapumatta peruskoulutukseen, hän syyllistyy siviilipalveluksesta kieltäytymiseen.

Siviilipalveluskeskus voi vapauttaa velvollisen palveluksesta palveluskelpoisuuden puuttumisen perusteella kokonaan tai määräajaksi. Palveluskelpoisuus todetaan peruskoulutusjakson aikana terveydenhoitajan ja lääkärin tekemässä palveluskelpoisuustarkastuksessa.

Täydennyspalvelusvelvollisuus koskee niitä siviilipalvelusvelvollisia, jotka on hyväksytty siviilipalvelukseen reservissä ollessaan eli sen jälkeen, kun he ovat jo suorittaneet varusmiespalveluksen tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palveluksen, mutta kieltäytyvät saapumasta kertausharjoituksiin ilman hyväksyttävää syytä. Tällöin täydennyspalvelus toimii asevelvollisuuslain mukaisena kertausharjoitusta vastaavana palvelumuotona. Siviilipalveluskeskus järjestää täydennyspalveluksen joko koulutuksena tai käytännön harjoitteluna tai näiden yhdistelmänä. Täydennyspalvelusaika on lain mukaan enintään 40 päivää, mutta käytännössä täydennyspalveluksen kesto on viisi päivää. Täydennyspalvelukseen kutsutaan pääsääntöisesti seuraavana vuonna sen jälkeen, kun henkilö on hyväksytty siviilipalvelusvelvolliseksi.

Taulukossa 1 on kuvattu siviilipalvelusvelvollisten, peruskoulutuksen käyneiden ja täydennyspalvelusvelvollisten lukumäärä vuosina 2000–2010. Noin 30 %:n ero siviilipalvelusvelvollisten ja peruskoulutuksen käyneiden lukumäärän välillä johtuu siitä, että muun muassa ne määräyksen saaneet siviilipalvelusvelvolliset, jotka eivät aloita peruskoulutusjaksoa (ennen peruskoulutusjakson alkamista aseelliseen palvelukseen siirtyneet henkilöt: 297 henkilöä vuonna 2010) tai keskeyttävät siviilipalveluksen (ennen peruskoulutusjaksoa tai sen aikana), eivät ole mukana lukumäärässä ”peruskoulutuksen käyneet”.

Taulukko 1. Siviilipalvelusvelvolliset, peruskoulutuksen käyneet ja täydennyspalvelusvelvolliset vuosina 2000–2010 lukumäärä.

Vuosi	Siviilipalvelusvelvolliset, lukumäärä	Peruskoulutuksen käyneet, lukumäärä	Täydennyspalvelusvelvolliset, lukumäärä
2000	2 599	1 764	212
2001	2 808	1 855	222
2002	2 570	1 782	169
2003	2 439	1 771	204
2004	2 368	1 787	227
2005	2 451	1 694	140
2006	2 479	1 831	48
2007	2 453	1 676	58
2008	2 472	1 651	170
2009	2 405	1 598	195
2010	2 388	1 713	233

Taulukossa 2 esitetään siviilipalveluksen keskeyttäneet vuosina 2007–2010. Keskeyttämisistä tapahtuu ennen peruskoulutusjaksoa, peruskoulutusjakson aikana ja työpalvelun aikana. Tällä hetkellä ei ole saatavissa tarkkaa tietoa siitä, miten keskeyttämiset jakaantuvat. Lapinjärven koulutuskeskuksesta saadun arvion mukaan suurin osa keskeyttämisistä tapahtuu ennen peruskoulutusjakson alkamista ja vähiten työpalvelujakson aikana.

Taulukko 2. Siviilipalveluksen keskeyttäneet vuosina 2007–2010.

Vuosi	Keskeyttäneet, lukumäärä
2007	412
2008	299
2009	286
2010	264

3.3 Siviilipalvelusvelvollisten tausta

Siviilipalvelusvelvollisten taustasta ei ole olemassa yksityiskohtaista tilastotietoa. Siksi työryhmän työhön liittyen toteutettiin Lapinjärven koulutuskeskuksessa vuoden 2010 kolmelle viimeiselle koulutuserälle (erät 10, 11 ja 12; lokakuu - joulukuu) kysely, jossa kartoitettiin sekä koulutettavien taustoja että siviilipalvelukseen hakeutumisen syitä. Kysely toteutettiin kaikille kolmelle koulutuserälle ensimmäisen viikon aikana. Vastanneita oli yhteensä 289. Otoksen pienuudesta johtuen kyselyn tulos on ainoastaan suuntaa-antava. Kaikki vastaajat eivät vastanneet jokaiseen kysymykseen, joten yksittäisten kysymysten kohdalla vastauksien lukumäärä vaihtelee. Kyselyn tuloksia arvioitaessa tulee ottaa huomioon, että Lapinjärven koulutuskeskuksesta saadun tiedon mukaan koulutettavien taustoissa on huomattavaa vaihtelua koulutuserien välillä. Kesän koulutuserissä koulutustausta on keskimääräistä korkeampi.

Lähes 80 % vastaajista oli alle 23-vuotiaita. Kolmella neljästä oli takana joko ylioppilastutkinto tai ammatillisia opintoja, pelkkä peruskoulutausta tai korkeakouluopintoja oli takanaan vain suhteellisen harvalla. Siviilipalvelukseen oli hakeuduttu melko tasaisesti kutsunnoissa, ennen varusmiespalveluksen alkua ja varusmiespalveluksessa.

Koulutettavien ikä

Suurin osa vastaajista, 54 %, oli 20–22-vuotiaita. 18–19-vuotiaita oli vastaajista 23 % eli alle 23-vuotiaat muodostivat vastaajista yli kolme neljänestä. 23–26-vuotiaita oli 19 % ja 27–30-vuotiaita 4 %.

Ikä	%	N
18–19	23	64
20–22	54	152
23–26	19	55
27–30	4	12
Yhteensä	100	283

Koulutustausta

Vastaajissa oli varsin vähän pelkän peruskoulun suorittaneita (11 %). Suurin ryhmä olivat ylioppilaat (42 %). Ammatillisen koulutuksen suorittaneita (mukana myös ne, joilla opinnot olivat vielä kesken) oli 34 %. Korkeakouluopiskelijoita tai korkeakoulututkinnon suorittaneita oli 13 %. Sekä ammatillisten että korkeakoulutaustaisten osalta koulutusalojen kirjo oli varsin laaja.

Koulutus	%	N
Peruskoulu	11	32
Ylioppilas	42	118
Ammatillinen	34	97
Korkeakoulu	13	37
Yhteensä	100	284

Siviilipalvelukseen hakeutuminen

Siviilipalvelukseen on mahdollista hakeutua suoraan kutsunnoissa, varusmiespalveluksen alkua odotellessa tai varusmiespalveluksen jo alettua. Kyselyyn vastanneiden kohdalla jakauma oli tasainen: suurin osa, 37 % vastanneista, oli hakeutunut siviilipalvelukseen suoraan kutsunnoissa, 28 % jossakin vaiheessa kutsuntojen ja varusmiespalveluksen alkamisen välissä ja 35 % varusmiespalveluksen aikana.

Milloin hakeutunut siviilipalvelukseen	%	N
Kutsunnoissa	37	103
Ennen varusmiespalveluksen alkua	28	79
Varusmiespalveluksessa	35	100
Yhteensä	100	282

Miksi siviilipalvelukseen

Kyselyssä kysyttiin, oliko vastaaja valinnut siviilipalveluksen ensisijaisesti vakaumuksen (uskonnollinen/eettinen) perusteella vai ensisijaisesti käytännön syiden takia. Huomattavasti suurempi osa vastaajista (60 %) ilmoitti käytännön syyt ensisijaisiksi ja ensisijaisesti vakaumuksellisiin syihin vetosi 40 % vastaajista. Melko paljon esiintyi myös molempien syiden yhdistelmiä.

Miksi hakeutunut siviilipalvelukseen	%	N
Ensisijaisesti vakaumukselliset syyt	40	115
Ensisijaisesti käytännön syyt	60	174
Yhteensä	100	289

Aseistakieltäytyjä vai ei

Siviilipalvelusvalinnan taustalla vaikuttavien syiden teemaa lavennettiin kysymällä, kokiko vastaaja itsensä aseistakieltäytyjäksi. Vastaukset seurailivat edellisen kysymyksen linjaa - enemmistö vastaajista ei kokenut itseään aseistakieltäytyjiksi. Ero oli kuitenkin hieman pienempi kuin vakaumuksellisten tai käytännöllisten syiden ensisijaisuutta kysyttäessä.

Termi "aseistakieltäytyjä" kuvaa minua	%	N
Kyllä	43	121
Ei	57	163
Yhteensä	100	284

Sopivana ajankohtana siviilipalvelukseen

Kolme neljästä vastaajasta ilmoitti, että sai aloittaa siviilipalveluksen itselleen sopivana ajankohtana ja neljäsosalle ajankohta oli sopimatonta.

Sain aloittaa siviilipalveluksen itselleni sopivana ajankohtana	%	N
Kyllä	75	210
Ei	25	71
Yhteensä	100	281

3.4 Siviilipalvelukseen sisältyvä koulutusjakso

Lapinjärven koulutuskeskuksessa suoritettavan neliviikkoisen peruskoulutusjakson tarkoituksena on tukea yleisiä kansalaisvalmiuksia, valmentaa mm. väestönsuojeluun ja pelastustoimintaan sekä helpottaa työpalvelun suorittamista. Koulutusjakso on yleishyödyllinen ja sen aikana on mahdollisuus hankkia työelämässä myöhemminkin tarvittavia tietoja ja taitoja. Koulutuksessa pyritään ottamaan huomioon sekä normaali- että poikkeusolot. Luentojen lisäksi opetusmenetelminä käytetään keskustelua, ryhmitöitä ja projekteja sekä tutustutaan lähiympäristön erilaisiin kohteisiin. Tällä hetkellä käytössä oleva opetusohjelma on päivitetty syksyllä 2010 (opetusohjelma liitteenä 4).

Peruskoulutusjakson pituus on 28 vuorokautta. Työaika koulutusjaksolla on 36 oppituntia viikossa, koko koulutusjaksolla opetustuntien määrä on 144 oppituntia.

Koulutusjaksolla siviilipalvelusvelvollisella on läsnäolovelvollisuus lukujärjestykseen merkityn ohjelman mukaisesti. Läsnäolon tarkistuksia suoritetaan vähintään kahdesti päivässä. Oppitunnit pidetään klo 8.45-10.00, 10.15-11.45, 12.45-14.15, 14.30-16.00. Keskimäärin kerran viikossa on iltaopetusta klo 17.00-19.00. Perjantaisin opetus päättyy klo 11.00.

Koulutusjakson ensimmäisenä päivänä siviilipalvelusvelvolliset jaetaan kolmeen tai neljään eri ryhmään koko koulutusjakson ajaksi. Siviilipalvelusvelvolliset voivat pääsääntöisesti itse päättää, minkä suuntautumisvaihtoehdon toimintaan he osallistuvat. Ryhmät ovat:

- Ympäristökasvatus ja kulttuuriomaisuuden suojeleminen
- Kansalaisvalmiudet
- Palo-, pelastus- ja väestönsuojelu
- Väkivaltaongelmien torjunta kouluissa (toteutetaan vain kerran vuodessa)

Kaikille ryhmille yhteistä koulutusta on 90 tuntia muun muassa seuraavista asioista: siviilipalveluksen perusasiat, ensiapu (koulutus vastaa SPR:n ensiapu 1 koulutusta), terveystarkastus, liikunta, aseistakieltäytymisen historia ja suvaitsevaisuus.

Koulutusjakson luennoilla läsnäolo on pakollista. Kun luentoja ei ole, saa koulutuskeskuksen alueelta poistua, kunhan siviilipalvelusvelvollinen on paikalla luentojen alkaessa. Vaikka koulutuskeskuksessa tarjotaan majoitus, lähellä asuvat voivat halutessaan yöpyä myös muualla (kotona). Viikonlopuksi kaikki koulutusjaksolla olijat pääsevät kotiin. Jokaisesta sairaslomapäivästä on tuotava terveydenhoitajan tai lääkärin todistus.

Ne velvolliset, joilla on koulutukseen tultaessa työpalvelupaikka omatoimisesti ennakkoon hankittuna, ovat pääsääntöisesti toisen ja neljännen viikon maanantait kuntoisuuslomalla. Muille koulutettaville nämä maanantait ovat työnhakupäiviä, jolloin velvolliset saavat ohjausta mm. ansioluettelon laatimisessa ja siinä, miten haetaan palveluspaikkaa. Kuntoisuuslomien lisäksi muita lomia ei koulutusjaksolla pääsääntöisesti myönnetä.

Koulutusjakson aikana palvelusvelvollisille tehdään ensimmäisen kolmen viikon aikana terveystarkastus, jolloin heidän palveluskelpoisuutensa tarkastetaan. Terveystarkastus on pakollinen ja siihen kuuluu käynti sekä terveydenhoitajan että lääkärin vastaanotolla.

Koulutusjakson jälkeen siviilipalvelus jatkuu siviilipalvelusvelvollisen itse hankkimassa työpalveluspaikassa. Mikäli työpalveluspaikkaa ei koulutusjakson päättymiseen mennessä ole löytynyt, velvollinen voi jatkaa palveluspaikan etsintää henkilökohtaisen syyloman (HSL) turvin, tai sitten palvelus jatkuu Lapinjärvellä työpalveluna eli palveluspaikattomana ”legioonassa”. Koulutuskeskuksen työtehtävät ovat pääasiassa keittiö-, siivous- sekä pihanhoitotöitä, mutta joitakin velvollisia tarvitaan myös vastaanotossa, kuntosalilla, kanttiinissa sekä muutamassa muussa pisteessä. Työpalvelun ohella siviilipalvelusvelvollisen tulee edelleen jatkaa palveluspaikan etsintää, koska tarkoitus ei ole, että koko työpalvelus suoritetaan koulutuskeskuksessa Lapinjärvellä (kts. luku 3.5).

Seuraavassa on tarkemmin kuvattu edellä mainittuja neljää suuntautumisvaihtoa perustuen Lapinjärven koulutuskeskuksen antamiin tietoihin. Suuntautumisvaihtoehtojen mukaisen koulutuksen kesto on 54 tuntia.

Ympäristökasvatus ja kulttuuriomaisuuden suojeleminen

Ympäristön ja kulttuuriomaisuuden suojeleminen suuntautumisvaihtoehtojen tavoitteena on valmentaa siviilipalvelusvelvollisia toimimaan erilaisissa avustavissa tehtävissä ympäristöongelmissa ja kulttuuriomaisuuden suojelemissa. Lisäksi paneudutaan ympäristöongelmiin ja niiden ratkaisukeinoihin.

Koulutettaville opetetaan öljyntorjunnan perusteet käytännön ja teorian kautta. Koulutuksessa perehdytään mm. tarvittaviin varusteisiin, lintujen käsittelyyn sekä toiminnan organisointiin. Joidenkin koulutuserien kanssa päästään tutustumaan myös Itä-Uudenmaan pelastuslaitoksen öljyntyneiden lintujen pesukalustoon.

Siviilipalveluskeskuksella on oikeus antaa öljyntorjuntaopetukseen osallistuneille Maailman luonnonsäätiön WWF:n todistus kurssin suorittamisesta.

Kulttuuriomaisuuden suojelun luennoilla tutustutaan kaikille yhteiseen kulttuuriomaisuuteen maailmalla, maailmanperintökohteisiin kotimaassa ja ulkomailla sekä case -tyyppisesti Lapinjärven paikalliskulttuuriin. Tavoitteena on paitsi kulttuuriomaisuuden tunnistaminen ja arvostaminen myös ymmärrys sen suojelun tarpeesta erilaisissa kriisitilanteissa.

Ympäristökasvatuksessa tarkastellaan ihmisen ja luonnon vuorovaikutusta erityisesti ihmisen aiheuttamien ongelmien ja niiden ratkaisumahdollisuuksien kautta. Keskipisteessä on yksilön toiminta ympäristöongelmien aiheuttajana ja ratkaisijana.

Kansalaisvalmiudet

Kansalaisvalmiudet suuntautumisvaihtoehdon tavoitteena on rohkaista siviilipalvelusvelvollisia aktiiviseen, osallistuvaan kansalaisuuteen. Oppitunneilla peilataan omaa arvomaailmaa sekä suomalaisen yhteiskuntaan että kansainväliseen todellisuuteen.

Poliittisen osallistumisen, kansalaistoiminnan ja kuluttajakäyttäytymisen opetuksessa painottuu itselle tärkeiden yhteiskunnallisten ongelmien tarkasteleminen sekä ratkaisukeinojen etsiminen ja omien toimintavalmiuksien pohdinta. Yhteiskunnallista toimintaa tarkastellaan monesta näkökulmasta – äänestämisestä ja puolue-toiminnasta järjestötoiminnan kautta aina mielenosoituksiin, kansalaistottelemattomuuteen ym. aktivismiin saakka. Ympäristökasvatuksessa tarkastellaan ihmisen ja luonnon vuorovaikutusta erityisesti ihmisen aiheuttamien ongelmien ja niiden ratkaisumahdollisuuksien kautta.

Kansainvälistä ympäristöä lähestytään mm. kehitysmaatiedon ja ihmisoikeuksien näkökulmasta. Eheyttävän konfliktinratkaisun luennoilla tutuiksi tulevat väkivallattoman vastarinnan uranuurtajat, muun muassa Tolstoi ja Gandhi. Konfliktien anatomian opintokokonaisuudessa perehdytään aseellisten konfliktien syihin, seurauksiin, sääntöihin sekä estämis- ja ratkaisukeinoihin.

Koulutukseen sisältyy myös opetusta, jossa katse käännetään sisäänpäin ja ymmärrys omasta itsestä on pääosassa. Miehenä olemiseen liittyviä odotuksia karotetaan ja pohditaan miehisyiden myytit -luennoilla. Elämäntaidon luennot sisältävät aineksia mm. hyvän itsetunnon rakentumiseen.

Palo-, pelastus- ja väestönsuojelu

Palo-, pelastus- ja väestönsuojelu suuntautumisvaihtoehdon tavoitteena on valmentaa siviilipalvelusvelvollisia toimimaan pelastustoimintaan ja väestönsuojeluun liittyvissä avustavissa tehtävissä sekä lisätä valmiuksia toimia tapaturmia ehkäisevästi. Tavoitteena on, että koulutuksen jälkeen siviilipalvelusvelvollinen ymmärtää erilaisiin tilanteisiin sisältyviä turvallisuusriskejä, osaa varautua niihin ennalta eikä hätäänny onnettomuuden sattuessa.

Väestönsuojelun, palontorjunnan ja pelastustoiminnan opetuksen tavoitteena on kasvattaa koulutettavien riskintuntemusta ja paloturvallisuustietämystä. Opittuja

asioita pääsee harjoittelemaan käytännössä alkusammutusharjoituksissa. Myös vapaaehtoisen pelastuspalvelun (VAPEPA) toimintaa esitellään.

Koulutettavat saavat myös tietoa siitä, kuinka yleisötilaisuus järjestetään turvallisesti. Toisinaan koulutusjaksoilla järjestetään kadonneen henkilön etsintäharjoitus, evakuoitiharjoitus tai ensiavun jatkokurssi (ensiapu 2 -kurssi).

Väkivaltaongelmien torjunta kouluissa

Kerran vuodessa, yleensä alkusyksystä, järjestetään väkivaltaongelmien torjunta kouluissa -suuntautumisvaihtoehto, johon otetaan noin kolmekymmentä siviilipalvelusvelvollista. Koulutusjakson tarkoituksena on antaa siviilipalvelusvelvollisille valmiudet toimia peruskouluissa ja nuorisotaloissa ennaltaehkäisemässä väkivaltaa, koulukiusaamista ja rasismia. Koulutusjakso antaa siviilipalvelusvelvollisille valmiudet opettaa koululaisille oman esimerkin, keskustelun ja sovittelun avulla väkivallattomia konfliktinratkaisumalleja.

Koulutuksessa käy useita vierailevia luennoitsijoita kertomassa mm. vertaissovitte- lusta, draamamenetelmien käytöstä, aggressiivisen lapsen tai nuoren kohtaamisesta ja aggressiokasvatuksesta sekä koulun arjesta ja koulukiusaamisen ehkäisemisestä. Lisäksi koulutuksessa käsitellään mm. eheyttävää konfliktinratkaisua, miehenä olemiseen liittyviä odotuksia ja myyttejä sekä hyvän itsetunnon rakentumista ja tukemista.

3.5 Työpalvelu

Siviilipalveluspaikat

Siviilipalvelus jatkuu peruskoulutusjakson jälkeen yhteiskunnalle hyödyllisenä työpalveluna siviilipalveluspaikassa. Työpalvelun kesto on 11 kuukautta.

Siviilipalveluslain 8 §:n mukaan siviilipalveluspaikkana voi toimia siviilipalveluskeskus tai sen hyväksymä:

- 1 valtion viranomainen tai liikelaitos, valtion itsenäinen julkisoikeudellinen laitos tai julkisoikeudellinen yhdistys;
- 2 kunnan viranomainen;
- 3 uskonnonvapauslain (453/2003) 2 §:ssä tarkoitettu uskonnollinen yhdyskunta tai sen seurakunta;
- 4 yleishyödyllistä toimintaa harjoittava yksityisoikeudellinen yhteisö, yhdistys tai säätiö.

Siviilipalveluspaikkana ei voi kuitenkaan toimia:

- 1 puolueräkisteriin merkitty puolue;
- 2 työmarkkinajärjestö;
- 3 yhteisö, jonka pääasiallisena tarkoituksena on voiton tai muun välittömän taloudellisen ansion hankkiminen yhteisölle tai sen toimintaan osallisille.

Siviilipalvelusasioita käsittelevä siviilipalveluskeskuksen ja siviilipalveluspaikan henkilöstö toimivat siviilipalveluslain mukaisia tehtäviä hoitaessaan virkavastuulla.

Työpalvelu suoritetaan aina siviililuonteisissa tehtävissä, myös poikkeusolojen aikana. Työpalvelupaikkoja ei ole rajattu tiettyyn sektoriin, vaan työpalvelu voidaan suorittaa hyvin erityyppisissä tehtävissä. Tavoitteena on, että siviilipalvelusvelvollisia sijoittuu mahdollisimman paljon etenkin pelastustoimen, väestönsuojelun, ympäristönsuojelun ja sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviin.

Siviilipalveluspaikan tehtävänä on siviilipalvelusvelvollisen työtehtävien määrääminen, työtehtäviin liittyvän perehdyttämisen järjestäminen sekä siviilipalvelusvelvollisen ylläpito, palvelukseen liittyvä valvonta ja rekisteritietojen ylläpitäminen palveluksen aikana. Työtehtäviä määrättäessä on otettava huomioon palvelusvelvollisen vakaumus ja soveltuvuus. Siviilipalvelusvelvollisen tekemään työhön sovelletaan työturvallisuuslakia (738/2002) ja työterveyshuoltolakia (1383/2001), ellei siviilipalveluslaissa ole toisin määrätty.

Siviilipalvelus suoritetaan Suomessa lukuun ottamatta mahdollisia lyhyehköjä komennusmatkoja ulkomaille.

Siviilipalveluskeskus hyväksyy työpaikan siviilipalveluspaikaksi hakemuksen perusteella. Ns. aktiivisia siviilipalveluspaikkoja, joiden palveluspaikkaoikeus on voimassa, on tällä hetkellä noin 1 800. Tammikuun alussa 2011 oli avoinna tosiasiallisesti noin 200 siviilipalveluspaikkaa (ts. paikka hakee parhaillaan siviilipalvelusvelvollista). Valtaosa siviilipalvelusvelvollisista hankkii kuitenkin oma-toimisesti itselleen työpalveluspaikan julkisesti ilmoitettujen vaihtoehtojen ulkopuolelta.

Siviilipalvelusvelvollisia on arviolta 650 eri palveluspaikassa (tarkkaa lukumäärää ei ole tiedossa, koska kaikki palveluspaikat eivät ole luvussa 2.4 kerrotun mukaisesti huolehtineet siviilipalvelusrekisterin tietojen ajantasaisuudesta). Palvelusta suorittaa kussakin paikassa 1–30 siviilipalvelusvelvollista. Tyypillisimmillään yhdessä palveluspaikassa on työpalvelussa kerrallaan yhdestä kolmeen siviilipalvelusvelvollista. Joissakin kohteissa siviilipalvelusvelvollisten määrä on jatkuvasti merkittävä (luettelo alla).

Luettelo merkittävimmistä palveluspaikoista (yli 10 palvelusvelvollista, tilanne 28.1.2011) antaa kuvan siitä, millaisissa paikoissa siviilipalvelusvelvolliset palvelevat:

- Helsingin kaupungin sosiaalivirasto 29
- Espoon kaupunki, sivistystoimi 28
- Tampereen yliopistollinen sairaala 27
- Oulun yliopistollinen sairaala 22
- Turun sosiaalikeskus 14
- Pohjois-Karjalan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä 13
- Aalto-yliopisto 12
- Helsingin kaupunginkirjasto 12
- Helsingin yliopiston kirjasto 12
- Tampereen kaupunki, hyvinvointipalvelut 12
- Åbo Akademi 11
- Svenska Österbottens förbund för utbildning och kultur Skn 10

Yllä olevassa luettelossa mainituissa palveluspaikoissa suorittaa työpalveluaan yhteensä 202 siviilipalvelusvelvollista, mikä on noin 13 % kaikista noin 1 600 työpalvelussa olevasta siviilipalvelusvelvollisesta. Luettelossa mainitut 12 palveluspaikkaa muodostavat noin 2 % kaikista niistä noin 650 palveluspaikasta, joissa on siviilipalvelusvelvollisia (tilanne tammikuu 2011).

Palveluspaikattomat siviilipalvelusvelvolliset

Kaikille siviilipalvelusvelvollisille ei löydy palveluspaikkaa työpalvelun ajaksi. Tällaiset siviilipalvelusvelvolliset suorittavat työvelvollisuutensa osittain tai kokonaan Lapinjärven koulutuskeskuksessa. Tämän joukon, jonka koko vaihtelee jatkuvasti, epäviralliseksi nimitykseksi on vakiintunut ”legioona”. Tällä hetkellä palveluspaikattomia siviilipalvelusvelvollisia on noin 50 (tilanne vaihtelee päivätasolla). Tosiasiallinen paikalla olevien velvollisten määrä on noin 35 velvollista per työpäivä. Kaikki palveluspaikattomat eivät kotiudu palveluksen päättyessä Lapinjärven koulutuskeskuksesta, vaan suuri osa löytää jossakin vaiheessa palveluspaikan.

Vapaita työpalveluspaikkoja on jatkuvasti tarjolla (tosiasiallisesti noin 200 kappaletta tammikuussa 2011), mutta osa velvollisista ei hakeudu niihin, vaan jää mieluummin Lapinjärvelle. Syinä haluttomuuteen hakeutua avoimeen palveluspaikkaan saattaa olla se, ettei palveluspaikka ole tarpeeksi lähellä koti- tai asuinpaikkakuntaa tai ettei palveluspaikan tarjoamia tehtäviä koeta miellyttäväksi tai itselle mielenkiintoisiksi. Palveluspaikan täyttämisen ehtona voi myös olla se, että siviilipalvelusvelvollisen majoittumisesta ei saisi aiheutua kustannuksia palveluspaikalle. Jos tällöin siviilipalvelusvelvollinen ei pysty asumaan kotonaan, voi palveluspaikka jäädä saamatta.

Alla on lueteltu palveluspaikattomien palvelustehtäviä Siviilipalveluskeskuksessa ja arvio kyseiseen tehtävään sijoitettujen määrästä. Tulee huomioida, että monessa paikassa työtä tehdään vuoroissa (mm. vastaanotto, kanttiini, keittiö):

- keittiö 10
- siivous ja majoitus 6
- kiinteistönhuolto 6
- puutarha 6
- päivystys (vastaanotto) 6 + autonkuljettajat 2
- kanttiini 3
- kuntosali 2
- bändikämpä 2
- atk 2.

Siviilipalveluskeskuksen vakinaisen henkilöstön työpanoksesta menee osa palveluspaikattomien ohjaukseen.

4 Siviilipalvelusjärjestelmästä aiheutuvat kustannukset

4.1 Kansantaloudellinen tarkastelu

Asevelvollisuuden yhteiskunnallisia vaikutuksia selvittäneen työryhmän raportissa (Suomalainen asevelvollisuus 2010) käsitellään asevelvollisuuden kansantaloudellisia vaikutuksia (s. 126-134). Valtion taloudellinen tutkimuslaitos (VATT) arvioi työryhmälle asevelvollisuuden kansantaloudellisia vaikutuksia. Selvityksen havainnot on kirjattu VATT:n julkaisuun ”Puolustusvoimien kansantaloudelliset vaikutukset”, VATT Muistiot 11.

Puolustushallinnon ja asevelvollisuuden kehittämisessä merkittäviksi kansantaloudellisiksi tekijöiksi nousevat maanpuolustuksen rahoittamiseksi vaadittavan verotulon kerääminen sekä toisaalta puolustushallinnon palkatun henkilökunnan ja varusmiesten työpanos ja niiden vaihtoehtoinen käyttö.

Siviilipalveluksen osalta tilanne on kansantaloudellisista lähtökohdista monilta osin erilainen kuin puolustusvoimien osalta. Pääosa siviilipalvelusajasta on työpalvelua (11 kuukautta 12 kuukauden palvelusajasta), jossa työskennellään yleishyödyllisissä tehtävissä. Kuukauden mittainen peruskoulutus toteutetaan valtakunnallisesti yhdessä paikassa varsin kevyin rakentein ja pienin kustannuksin. Siviilipalveluksen ylläpitämiseen sitoutuu vähän palkattua henkilöstöä. Lapinjärven koulutuskeskuksessa on noin 30 työntekijää, ja työ- ja elinkeinoministeriössä siviilipalvelusasioihin käytetään vuositasolla alle yksi henkilötyövuosi.

Siviilipalveluksesta aiheutuvia kansantaloudellisia vaikutuksia on esitelty seuraavassa jaettuna ne kansantalouden kannalta negatiivisiin ja positiivisiin:

- Työpalvelusta suorittavien (vuosittain noin 1600 henkilöä, palvelusaika 12 kk) työpanos on poissa vapailta työmarkkinoilta (työnteko, opiskelu). Tämä seikka on sidottu osana asevelvollisuuden kehittämistä (perusratkaisu ja siviilipalveluksen pituus). Toisaalta siviilipalvelusvelvollinen voisi myös olla siviilipalvelusta suorittaessaan työttömänä ja näin hänestä aiheutuisi siviilipalveluksen ulkopuolellakin kustannuksia yhteiskunnalle.
- Valtion talousarviossa siviilipalvelukseen osoitetaan vuosittain noin 5,5 miljoonaa euroa. Siviilipalvelusmomentilta maksetut suurimmat menoerät (v. 2009) ovat olleet Lapinjärven koulutuskeskukselle siviilipalveluksen järjestämiseen ja siviilipalveluskeskuksena toimimiseen 2,3 miljoonaa euroa, siviilipalvelusvelvollisten vapaisiin lomamatkoihin sekä päivä- ja ruokarahoihin noin 1,4 miljoonaa euroa ja palveluspaikoille maksettaviin majoituskorvauksiin 700 000 euroa. Lisäksi palveluspaikat vastaavat mm. siviilipalvelusvelvollisten ruokailusta ja eräistä muista seikoista, joista aiheutuu yhtä siviilipalvelusvelvollista

kohti kustannuksia noin 6 000–10 000 euroa vuodessa, vuositasolla yhteensä noin 17 miljoonaa euroa.

- + Siviilipalvelusvelvollisten työpalvelun aikainen työpanos (vuosittain noin 1600 henkilöä, työpalveluksen pituus 11 kk = noin 1 500 htv/vuosi) hyödyttää palvelupaikkoja. Karkeasti arvioiden palvelupaikoille koitua hyöty voitaisiin laskea kertomalla henkilötyövuosien määrä keskimääräisellä siviilipalvelusvelvollisten työpalvelustehtäviä vastaavan työntekijän aiheuttamalla vuotuisilla kustannuksilla (palkka- ja sivukulut) ja vähentämällä tästä em. siviilipalvelusvelvollisista aiheutuva 17 miljoonan euron kustannus. Toisaalta on vaikea arvioida, miten tarpeellista tosiasiallisesti on kaikki se työ, mitä siviilipalvelusvelvolliset tekevät. Tätä voidaan tarkastella eri tavoin, esimerkiksi kysymällä, että jollei siviilipalvelusvelvollinen olisi työpalvelussa, otettaisiinko hänen tilalleen palkattu työntekijä? Toisaalta monessa siviilipalveluspaikassa siviilipalvelusvelvollisten palkkaaminen ei ole mahdollista esimerkiksi taloudellisten syiden takia, vaikka tarvetta olisikin ja saatavilla olisi pätevää työvoimaa, jolloin siviilipalvelusvelvollisen tuoman työpanoksen voidaan katsoa lisäävän esim. palvelun laatua (lisähenkilöstö päiväkodissa, kirjastossa jne.). Tarkastelussa tulee muistaa, että siviilipalveluspaikalla menee muulta henkilökunnalta työaikaa siviilipalvelusvelvollisen perehdyttämiseen, ohjaamiseen ja siviilipalvelukseen liittyviin hallinnollisiin toimiin. Koska monissa palveluspaikoissa siviilipalvelusvelvollisia on jatkuvasti samoissa tehtävissä, tarvitaan perehdytystä ja ohjausta jatkuvasti uudestaan verrattuna tilanteeseen, jossa tehtävään otettaisiin palkattu työntekijä. Tämä seikka vähentää jonkin verran siviilipalvelusvelvollisen käytöstä saatavaa kokonaishyötyä organisaatiolle.
- Siviilipalvelusvelvollisten työpalvelulla voidaan myös katsoa olevan ainakin joiltakin osin kielteinen vaikutus työllisyydelle. On mahdollista, että siviilipalvelusvelvollinen vie työpaikan palkatulta työntekijältä olettaen, että tehtävään olisi tarjolla päteviä työntekijöitä. Toisaalta, kuten edellä todettiin, monien palvelupaikkojen osalta lisähenkilöstöä ei ole mahdollista palkata, vaikka tarvetta olisikin, joten tällöin siviilipalvelusvelvollinen ei vie paikkaa palkkatyötä vailla olevalta. Laajasti ajatellen voidaan toki arvioida, että siviilipalvelusjärjestelmä luo mahdollisuuden etenkin julkisille palveluille käyttää siviilipalvelusvelvollisia kustannustehokkaana työvoimana ja antaa näin mahdollisuuden tarkoituksellisesti alimitoittaa julkisten palveluiden resurssit. Tällainen tilannehan on Saksassa, missä siviilipalveluksen merkitys sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnalle on ollut varsin merkittävä (kts. luku 5). Viime vuosina siviilipalveluksessa on Saksassa ollut keskimäärin 97 000 miestä vuosittain. Tilanne on johtanut siihen, että siviilipalveluksen on katsottu tukevan voimakkaasti asevelvollisuuden säilyttämistä.

Työryhmän työn aikana ei ollut mahdollista tehdä euromääräistä laskelmaa edellä esitetystä, mutta kaiken kaikkiaan voidaan arvioida, että kansantaloudelliset kokonaisvaikutukset jäänevät melko pieniksi ja ovat marginaaliset verrattuna

sotilaallisen maanpuolustuksen järjestämisestä aiheutuviin kustannuksiin. Lisäksi koska siviilipalvelus on sidoksissa asevelvollisuusjärjestelmän kehitykseen, on siviilipalveluksesta aiheutuvat kansantaloudelliset kustannukset nähtävä osana asevelvollisuuden järjestämisen kokonaisratkaisua. Työryhmän lyhyestä toimikaudesta johtuen asiaa ei ole selvitetty laajemmin.

4.2 Välittömät kustannukset valtiolle

Siviilipalveluksen järjestämisestä aiheutuvat kustannukset jakaantuvat valtion talousarviosta maksettaviin kustannuksiin ja siviilipalveluspaikkojen maksamiin siviilipalvelusvelvollisen ylläpidosta ja lomamatkoista aiheutuviin kustannuksiin.

Siviilipalveluksen järjestämisestä suoranaisesti valtiolle aiheutuvat kustannukset maksetaan kokonaan valtion talousarvion momentille 32.01.20 myönnetystä määrärahasta (Siviilipalvelus, arviomääräraha). Määrärahaa saa käyttää siviilipalveluksen toimeenpanosta aiheutuviin kustannuksiin sekä työ- ja elinkeinohallinnossa ennen vuotta 2010 aloittaneiden siviilipalvelusvelvollisten päiväraha- ja ylläpitokustannuksiin.

Taulukko 3. Siviilipalveluksen määräraha valtion talousarviossa vuosina 2007–2011.

Vuosi	2007	2008	2009	2010	2011
Määräraha €	3 893 000	6 243 000	6 263 000	6 369 000	5 575 000

Määrärahan nousu vuodesta 2007 vuoteen 2008 johtui uuden siviilipalveluslain voimaantulosta 1.1.2008. Lakiin tuli uutena säännöksenä majoituskustannusten korvaaminen palveluspaikoille valtion varoista. Tällöin arvioitiin, että majoituskustannusten korvaaminen aiheuttaisi valtiolle noin 2 miljoonan euron lisäkulut. Majoituskustannuksia on korvattu kuitenkin arvioitua vähemmän, vuosittain vain 600 000–800 000 eurolla.

Siviilipalvelusvelvollisella on palvelusaikana oikeus maksuttomaan majoitukseen, ruokailuun, palvelustehtävien edellyttämään erityisvaatetukseen ja -varusteisiin, terveydenhuoltoon samoin kuin päivärahaan sekä maksuttomiin palvelusmatkoihin ja lomamatkoihin. Siviilipalvelusvelvollinen on oikeutettu samansuuruiseen päivärahaan kuin varusmies. Päivärahat 1.2.2011 lukien: 1–180 vrk 4,70 euroa/vrk; 181–270 vrk 8,00 euroa/vrk ja 271–362 vrk 11,20 euroa/vrk.

Valtio vastaa siviilipalvelusvelvollisen maksuttomista matkoista (maksuttomat lomamatkat ja palvelusmatkat) aiheutuvista kustannuksista sekä peruskoulutusjakson ajalta ylläpitokustannuksista (majoitus ja ruokailu) ja etuuksista (päivärahat). Valtio vastaa niiden siviilipalvelusvelvollisten kustannuksista (noin 100 000 euroa vuodessa, sisältyy em. talousarviomomentille), jotka jäävät suorittamaan työpalvelua siviilipalveluskeskukseen. Kustannuksia aiheutuu päivärahoista, majoituksesta,

ruokahuollosta, matkoista ja terveydenhuollosta. Lisäksi valtion varoista korvataan palveluspaikoille siviilipalvelusvelvollisen kuukausittaiset majoituskustannukset määrättyyn euromäärään asti. Valtio vastaa kaikilta osin täydennyspalveluksessa, ylimääräisessä palveluksessa tai liikekannallepanon aikaisessa palveluksessa olevan siviilipalvelusvelvollisen ylläpidosta. Siviilipalveluspaikka vastaa muista työpalvelussa olevalle siviilipalvelusvelvolliselle kuuluvista ylläpitokustannuksista ja etuuksista.

Siviilipalvelusmomentilta maksetut suurimmat menoerät (v. 2009) ovat olleet Lapinjärven koulutuskeskukselle siviilipalveluksen järjestämiseen ja siviilipalveluskeskuksena toimimiseen 2,3 miljoonaa euroa, siviilipalvelusvelvollisten vapaisiin lomamatkoihin sekä päivä- ja ruokarahoihin noin 1,4 miljoonaa euroa ja palveluspaikoille maksettaviin majoituskorvauksiin 700 000 euroa. Muita menoeriä ovat atk-asiantuntijapalvelut (siviilipalvelusrekisteri), painatuspalvelut ja käyttöoikeusmaksut (Väestörekisteri).

4.3 Entä jos siviilipalveluksen suosio kaksinkertaistuisi?

Seuraavassa tarkastellaan esimerkinomaisesti taloudellisten kustannusten osalta teoreettista skenaariota, jossa vuosittain koulutettaisiin 4 000 siviilipalvelusvelvollista (nykyisin koulutetaan vuosittain alle 2 000). Olettamuksena on, että lainsäädäntö ja siviilipalvelusvelvollisten peruskoulutus sekä työpalvelun toteutus pysyisivät nykyisellään.

Koulutettavien velvollisten määrän noususta valtiolle aiheutuisi lisäkustannuksia seuraavasti:

- peruskoulutusaika: ylläpito (majoitus, ruoka, terveydenhoito) + päivärahat + maksuttomat matkat
- siviilipalveluskeskukselle lisäresursseja: majoitustilat, koulutustilat ym. tiloja, henkilökuntaa lisää (hallinto, koulutus, keittiö, siivous jne.).

Nykyisin työ- ja elinkeinoministeriö korvaa Lapinjärven kunnalle/koulutuskeskukselle sopimuksen perusteella vuosimaksuna noin 2,5 miljoonaa euroa siviilipalveluskeskuksena (ml. peruskoulutuksen järjestäminen) toimimisesta ja siviilipalveluksen järjestämisestä. Jos koulutettavien määrä kaksinkertaistettaisiin, olisivat koulutuskeskukselle aiheutuvat kulut vähintäänkin kaksinkertaiset eli 5 miljoonaa euroa. Tässä luvussa eivät ole mukana kustannukset uusista investoinneista (mm. tilat), joita tarvitaan koulutettavien määrän kaksinkertaistuessa. Siviilipalvelusvelvollisten ja mahdollisesti peruskoulutusta järjestävien tahojen määrän lisääntyessä on selvää, että tarvitaan enemmän ohjausta ja tukea hallinnolta, mikä edellyttäisi ministeriön/hallinnonalan resurssien lisäämistä.

Myös muut kuin koulutuskeskukselle maksettavat kustannukset nousisivat. Tällaisia ovat vapaiden loma- ja komennusmatkojen kustannukset. Myös palveluspaikattomien siviilipalvelusvelvollisten määrä kasvaisi. Tämä aiheuttaisi lisäkustannuksia.

Lisäksi oletettavasti tietotekniikkaan liittyvät kustannukset (siviilipalvelusrekisteri) lisääntyisivät. Samoin tiedottamiseen (palveluspaikat, velvolliset) ja muun materiaalin painattamiseen yms. menevät kustannukset nousisivat. Karkeasti voidaan arvioida, että skenaarion mukaisessa tilanteessa kustannukset olisivat noin kaksi kertaa nykyisen siviilipalveluksen määrärahan käyttöä suuremmat eli noin 11 miljoonaa euroa vuodessa.

Lapinjärven koulutuskeskus pystyy nykyisillä resursseillaan (majoitus-, ruokailu- ja koulutustilat, henkilökunnan määrä) kouluttamaan enimmillään noin 2 000 siviilipalvelusvelvollista vuodessa olettaen, että peruskoulutusjakson pituus pidettäisiin nykyisellään (1 kuukausi). Koulutus toimii jo nykyisin tauotta. Vuodessa järjestetään 12 kappaletta kuukauden mittaista koulutusjaksoa. Jos koulutettavien määrä lisääntyisi 4 000:en vuodessa ja koulutus toteutettaisiin Lapinjärven koulutuskeskuksessa, edellyttäisi se tilojen (majoituskapasiteetti, luokka- ja koulutustilat, ruokala jne.) kaksinkertaistamista nykyisestä. Lapinjärven kunnan antamien tietojen mukaan koulutuskeskuksen tontilla on runsaasti käyttämätöntä rakennusoikeutta.

Tilanne, jossa Lapinjärven koulutuskeskuksen rinnalle tarvittaisiin toinen tai useampia koulutuskeskuksia taikka peruskoulutus keskitettäisiin kokonaisuutena johonkin toiseen paikkaan, jossa on riittävästi kapasiteettia 4 000 henkilön kouluttamiseen vuosittain, edellyttäisi lainsäädännön muuttamista. Siviilipalveluskeskuksesta, joka vastaa myös peruskoulutuksen järjestämisestä, säädetään siviilipalveluslain 7 §:n 2 momentissa. Säännöksen mukaan siviilipalveluskeskuksena toimii Lapinjärven koulutuskeskus viranomaisasemassa työ- ja elinkeinoministeriön alaisuudessa.

Jos Lapinjärven koulutuskeskus jatkaisi toimintaansa nykyisellä kapasiteetilla kouluttaen noin 2 000 velvollista vuodessa, tulisi perustaa toinen koulutuskeskus (tai useampia), jonka kapasiteetti olisi 2 000 velvollista vuodessa. Koulutuskeskus voisi sijainniltaan olla Lapinjärven nähdessä toisaalla ja palvella liikenneyhteyksiensä puolesta esim. Länsi-, Itä- ja Pohjois-Suomesta kotoisin olevia siviilipalvelusvelvollisia. Toisaalta useampi samaa koulutustehtävää antavan laitoksen toiminta edellyttäisi hyvää koordinoitua ja toiminnan ohjeistusta, mikä lisää tarvetta siviilipalvelusta koordinoivalle ja ohjaavalle virastolle.

Kustannusten osalta voidaan arvioida, että samankaltaisen toiminnan järjestäminen useammassa paikassa tulisi kustannuksiltaan kalliimmaksi kuin toimintojen keskittäminen yhteen toimipisteeseen, jolloin voidaan hyödyntää mm. suuruuden ekonomiaa. Rinnastusta voitaneen hakea puolustusvoimien kokemuksista toiminnan kehittämisen suuntauksista. Siviilipalvelukseen kuuluvan peruskoulutuksen järjestämisessä on tarvittavan infrastruktuurin ja toimintojen osalta paljon yhteneväisyyksiä.

Toinen vaihtoehto voisi olla perustaa kokonaan uusi valtakunnallinen koulutuskeskus, jossa koulutettaisiin vuosittain kaikki 4 000 velvollista. Uutta keskusta perustettaessa voitaisiin ottaa huomioon koulutettavien määrän mahdollinen lisääntyminen jatkossa. Tämä tarkoittaisi nykytuotoisen toiminnan lopettamista

Lapinjärven koulutuskeskuksessa. Nykyinen työ- ja elinkeinoministeriön ja Lapinjärven kunnan/koulutuskeskuksen välinen sopimus siviilipalveluksen järjestämisestä ja siviilipalveluskeskuksena toimimisesta on voimassa vuoteen 2014 saakka.

Tilaratkaisun osalta ratkaisuna voisi olla puolustusvoimien käytöstä poistuneen tai lähivuosina poistuvan varuskunnan käyttäminen koulutuskeskuksena. Varuskunnassa on yleensä valmiina vastaava infrastruktuuri, jota tarvitaan siviilipalvelusvelvollisten koulutuksessa. Tilat ovat vetoisuudeltaan yleensä niin suuret, että kapasiteettia on. Käytöstä poistuvien varuskuntien tehokas hyödyntäminen lienee melko haastavaa, joten yhteiskunnan (ja ennen kaikkea Senaatti-kiinteistöjen) kanalta tällainen tilojen käyttö lienee erinomainen mahdollisuus.

Kolmas vaihtoehto voisi olla eriyttää siviilipalveluskeskukselle kuuluvat hallinnolliset tehtävät peruskoulutuksen järjestämisestä siten, että peruskoulutus ostettaisiin ulkopuoliselta palvelun tuottajalta. Kyseeseen voisivat tulla esimerkiksi aikuiskoulutuskeskukset, joilla olisi tarjota tarpeelliset asuntola- yms. hallinto- ja tukipalvelut.

Tämä vaihtoehto olisi varsin joustava. Koulutuskapasiteettia voitaisiin hankkia tarpeen mukaan lisää. Näin ollen siviilipalvelusvelvollisten määrän muutoksiin voitaisiin reagoida joustavasti. Valtiokaan ei tällöin sitoutuisi infrastruktuurin omistamiseen ja hallinnointiin. Lähtökohtana voisi olla, että Lapinjärven koulutuskeskus ainakin alkuvaiheessa kouluttaisi noin 2 000 siviilipalvelusvelvollista vuodessa. Koulutuskeskus palvelisi erityisesti Etelä-Suomen alueelta (missä on suuri väestöpohja) kotoisin olevia siviilipalvelusvelvollisia. Malli mahdollistaisi myös sen, että Lapinjärven koulutuskeskuksen toiminnassa voisi olla vuosittain esimerkiksi yksi kuukausi, jolloin ei järjestetä koulutusta, vaan henkilökunta voisi pitää vuosilomiaan ja tehdä toiminnan suunnitteluun ja ylläpitoon liittyviä tehtäviä.

Tarpeen mukaan koulutuspalveluita olisi hankittava kilpailuttamalla lisää tarvittava määrä. Hankinnoissa voitaisiin painottaa mm. maantieteellisiä ja kielellisiä seikkoja siten, että koulutusta järjestettäisiin Länsi-, Itä- ja Pohjois-Suomen alueella. Myöhemmin myös Lapinjärven koulutuskeskuksen tarjoamat palvelut voitaisiin kilpailuttaa.

Tällainen toimintatapa edellyttäisi käytännössä sitä, että valtio (työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalle mahdollisesti perustettava viranomainen, katso tarkemmin luku 7.1) ottaisi haltuunsa siviilipalveluksen hallinnoinnin, ts. siviilipalveluskeskukselle kuuluvat tehtävät lukuun ottamatta koulutuksen käytännön järjestämistä. Perustettavan uuden siviilipalvelusviranomaisen tehtäviä peruskoulutuksen osalta olisi mm. koulutussisältöjen suunnittelu (opetussuunnitelma), koulutuksen hankkiminen (kilpailutus), valvonta, hallintoon liittyvät tehtävät, palveluspaikkoihin määrääminen ja tarpeen mukaan toimenpiteet palveluspaikkojen hankkimiseksi.

Siviilipalvelusvelvollisten määrän kaksinkertaistuminen (2 000 siviilipalvelusvelvollista vuodessa nykyistä enemmän) merkitsisi myös sitä, että palveluspaikkoja tulisi olla huomattavasti nykyistä enemmän (vapaita työpalvelupaikkoja on tarjolla noin 200 kappaletta, tilanne tammikuun 2011). Uusien palveluspaikkojen

hankkimisessa tarvittaisiin todennäköisesti vähintäänkin aktiivista tiedotustoimintaa. Mahdollisesti valtio (siviilipalvelusviranomaisen) joutuisi järjestämään palvelupaikkoja. Työryhmän työn aikana on kuitenkin tullut ilmi, että monissa organisaatioissa (valtio, kunta, järjestöt) voisi olla hyödyllistä ja mielekästä työtä tehtäväksi työpalveluna. Kyse ei ole edes välttämättä taloudellisista resursseista tai tiedon puutteesta vaan siitä, että asiaa ei ole tultu edes ajatelleeksi. Työpalvelupaikkaa hakevien siviilipalvelusvelvollisten määrän lisääntyminen voisi kannustaa jo nykyisellään paljon siviilipalvelusvelvollisia käyttäviä, ennen kaikkea kunnallisia laitoksia lisäämään entisestään siviilipalvelusvelvollisten käyttöä. Tällöin lähestytään nykyisellään Saksassa vallitsevaa tilannetta, jossa siviilipalvelusvelvollisilla voisi olla merkittävä rooli yhteiskunnan palveluiden järjestämisessä.

Kun palvelupaikkoja olisi kaksinkertainen määrä, se myös kaksinkertaistaisi maksettavien majoituskorvauksien määrän (nykyisellään noin 800 000 euroa vuodessa).

5 Kansainvälinen katsaus

Suomen tilanteen kannalta erityisen mielenkiintoista on vertailu Itävaltaan ja Sveitsiin. Ne ovat Suomen tapaan sotilaallisesti liittoutumattomia maita, joissa puolustusvoimien tärkeimmäksi tehtäväksi nähdään oman maan puolustaminen. Suomessa varusmiespalveluksen suorittaa runsas 77 % miespuolisesta ikäluokasta (vuonna 1980 syntyneiden miesten ikäluokka), Itävallassa ja Sveitsissä kummassakin vastaava luku on 60 %.

Lisäksi on mielenkiintoista tarkastella Saksan liittotasavaltaa, koska siellä siviilipalveluksella on ollut merkittävä yhteiskunnallinen rooli ja siviilipalveluksen on katsottu tukevan asevelvollisuuden säilyttämistä. Vaikka Saksa on luopumassa yleisestä asevelvollisuudesta kesällä 2011, siviilipalvelusvelvollisilla on ollut suuri merkitys yhteiskunnan toiminnalle sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävissä.

Ruotsi

Ruotsi lakkautti yleisen asevelvollisuuden vuonna 2010. Heinäkuusta 2010 alkaen tarjolla on ollut kaikille vapaaehtoinen kolmen kuukauden palvelus. Lakkautettu asevelvollisuus koski kaikkia 18-47-vuotiaita miehiä. Palvelusaika oli 11 kuukautta. Koulutettavien määrä oli vähentynyt kylmän sodan aikaisesta yli 90 %:n tasosta noin 10 %:iin ikäluokan miehistä.

Norja

Jos miehellä on vakaumus, joka estää häntä suorittamasta aseellista palvelusta, hän voi suorittaa siviilipalveluksen. Siviilipalveluksen kesto on sama kuin varusmiespalveluksen eli 12 kuukautta. Siviilipalvelus on mahdollista suorittaa monenlaisissa paikoissa aina museoista lastentarhoihin ja radioasemiin saakka.

Aikaisemmin siviilipalveluksen suoritti vuosittain 2 000 henkilöä, mutta nykyisin vain 550. Syynä on se, että varusmiespalvelus on melko helppo välttää, jos sitä ei halua suorittaa. Samoin siviilipalvelus on helppo välttää. Noin 70 % miespuolisesta väestöstä ei suorita varusmiespalvelusta eikä siviilipalvelusta.

Tanska

Jos asevelvollinen mies ei halua mennä varusmiespalvelukseen, häntä voidaan kouluttaa kansallisessa pelastusorganisaatiossa kotimaan kriisien tehtäviin. Pelastusorganisaatio tarvitsee 750 nuorta asevelvollista vuodessa kuuden kuukauden mittaiseen koulutukseen. Koulutus on sotilaskoulutuksen kaltaista, mutta se tapahtuu ilman asetta. Hiukan pienempi osa hakeutuu vaihtoehtoiseen siviilipalvelukseen, jossa on muun muassa mahdollisuus auttaa vanhoja ihmisiä ja hoitaa pieniä lapsia. Palvelusaika näissä on saman pituinen kuin varusmiespalvelus. Varusmiespalvelukseen saapuvista 6 000 varusmiehestä noin 84 % suorittaa varsinaisen

varusmieskoulutuksen, 10,5 % suorittaa pelastuspalvelukoulutuksen ja 5,5 % vaihtoehdoisen (hoiva)palveluksen.

Sveitsi

Mies voi suorittaa palveluksen asepalveluksena, siviilipuolustuspalveluksena (ja maksaa alennettua lisäveroa) tai vaihtoehtoisena siviilipalveluksena. Ne, jotka eivät kykene suorittamaan mitään näistä edellämainituista, maksavat enemmän veroa (noin 3 %) kuin palveluksen suorittaneet. Siviilipalvelus kestää puolitoista kertaa niin kauan kuin varusmiespalvelus.

Itävalta

Asevelvollinen mies voi hakeutua varusmiespalveluksen sijaan siviilipalvelukseen. Siviilipalvelus on varusmiespalvelusta kolme kuukautta pitempi. Siviilipalveluksen suorittaa vuosittain noin 14 000 miestä. Siviilipalveluksen voi suorittaa muun muassa

- hoivatehtävissä (sairaat, vanhukset, vammaiset, lapset)
- oikeuslaitoksessa
- pakolaiskeskuksissa
- natsien uhrien kotimaisia muistomerkkejä hoitaen
- kotimaisia kulttuurimuistomerkkejä hoitaen
- liikennepalveluissa
- ympäristönsuojelutehtävissä.

Saksan liittotasavalta

Saksa lakkauttaa miehiä koskevan asevelvollisuuden heinäkuussa 2011. Siihen asti asevelvollisuuden voi suorittaa korvaavalla palveluksella. Vapautuksen asevelvollisuudesta voi saada

- yli kuuden vuoden mittaisella palveluksella avustustehtävissä, esimerkiksi Punaisen Ristin tai vapaaehtoisen palokunnan tehtävissä
- yli kahden vuoden mittaisella palveluksella kehitysaputyössä
- poliisin palveluksessa työskentelemisen ajalta
- siviilipalveluksella.

Jos asevelvollinen kieltäytyy asepalveluksesta, hän voi suorittaa korvaavan palveluksen. Useampi ikäluokasta suorittaa siviilipalveluksen (noin 25 %) kuin varusmiespalveluksen (noin 15 %). Siviilipalveluksen voi pääsääntöisesti suorittaa sosiaalialalla tai ympäristönsuojelutehtävissä. Sosiaalialan tehtävät ovat pääosin vanhustenhoitoa, vammaisten auttamista ja sairaiden auttamista. Ympäristönsuojelulliset tehtävät voivat olla esimerkiksi luonnonsuojelualueiden hoitamista. Siviilipalvelus kestää yhdeksän kuukautta. Myös siviilipalvelus voidaan suorittaa osissa, joista ensimmäisen osan on oltava kuuden kuukauden mittainen. Osa siviilipalveluksesta voidaan suorittaa kansainvälisenä leirinä, kulttuuriprojektina tai vastaavana toimintana.

Siviilipalvelusmiesten tehtäviä ovat muun muassa

- apua tarvitsevien ihmisten hoitaminen
- talonmiehen työt, käden taitoja vaativat työt sekä tekniset aputyöt
- puutarhatyöt ja maataloustyöt
- aputyöt kaupassa ja hallinnossa
- huolto- ja puhdistustyöt
- ympäristönsuojelutyöt
- kuljettajan tehtävät
- sairaidenkuljetustehtävät ja pelastustehtävät
- liikkuvan sosiaalisen avun tehtävät
- vaikeasti vammaisen henkilökohtaisen avustajan tehtävät
- aputehtävät seurakunnissa
- lasten ja nuorten kasvattajan tehtävät.

Siviilipalveluksen suorittaja voi osallistua siviilipalveluspaikan valintaan. Valintaa varten ovat internet-sivut, joilla paikkoja esitellään ja haetaan. Siviilipalvelus voidaan suorittaa koko liittotasavallan alueella paikoissa, jotka viranomaisen on vahvistanut suorituspaikaksi. Siviilipalvelusta ei voi suorittaa samassa paikassa, johon henkilöllä on ollut aikaisemmin työsuhde. Jos siviilipalvelusmies ei hae siviilipalvelustehtäviä, viranomaisen määrää hänet jonnekin siviilipalvelukseen.

Siviilipalveluksen kestoa on lyhennetty useaan otteeseen: vuonna 1990 15 kuukauteen, vuonna 1995 13 kuukauteen, vuonna 2000 11 kuukauteen, vuonna 2002 10 kuukauteen ja vuonna 2004 9 kuukauteen. Siviilipalveluksen kesto on nykyisin kuusi kuukautta, palvelusta voi vapaaehtoisuuteen perustuen pidentää kolmella kuukaudella. Siviilipalveluksen pituus on seurannut varusmiespalveluksen pituuden kehitystä, ne ovat kestoiltaan yhtä pitkät. Perussyynä palveluksen lyhentämiselle pidetään yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta, sillä harva suorittaa varusmiespalveluksen tai siviilipalveluksen. Käytännössä nuori voi välttää halutessaan joutumasta mihinkään palvelukseen ilman sanktioita. Miespuolisen ikäluokan koko on 390 000–460 000 miestä. Näistä varusmiespalveluksen suorittaa noin 57 000 ja siviili- tai korvaavan palveluksen noin 97 000 miestä. Näin ollen yli puolet jää vaille minkäänlaista palvelusta.

Siviilipalvelusta on pidetty merkittävänä koko Saksan julkiselle taloudelle. Sosiaalialalla on yhteensä 111 000 tehtävää, joihin siviilipalvelusmiehiä on suunniteltu käytettävän. Näistä kolmasosa on jäänyt täyttämättä. Siviilipalveluksessa oli 1.12.2009 yhteensä 77 349 henkilöä. Hoitoalan 70 000 siviilipalvelustehtävästä 26 000 oli täyttämättä. Pääosa siviilipalvelusmiesten tehtävistä on sairaaloissa, vanhainkodeissa, vammaistenhoidossa sekä pelastuspalvelussa. Siviilipalvelusmiehille ei ole erityistä peruskoulutusjaksoa. Työpalveluspaikan on järjestettävä 2–4 viikkoa kestävä orientoitumisjakso.

Siviilipalveluksen on katsottu olevan sidoksissa asevelvollisuuden olemassaoloon, minkä takia siviilipalveluksen on katsottu tukevan voimakkaasti asevelvollisuuden säilyttämistä. Asiantuntijat pitävät yleisesti erittäin vaikeana ja ennen

muuta kalliina korvata siviilipalvelusmiesten työpanos muilla tavoilla tai edes lyhentää palvelusaikaa oleellisesti.

Tällä hetkellä voimassa olevassa kuuden kuukauden palvelusaikamallissa siviilipalveluksen arvioidaan muodostuvan haasteelliseksi, koska sosiaalialan tehtäviin koulutuksen saavien varsinainen palvelusaika jää lyhyeksi. Tämän takia siviilipalvelusmiesten koulutus sosiaalialan tehtäviin ei enää kannata. Siviilipalveluspaikkoja tarjoavat taas näkevät, että siviilipalvelusmiehille voidaan tarjota enää yksinkertaisempia tukitehtäviä.

Siviilipalvelusasioiden hallinnointia varten on liittotasavallan siviilipalvelusasioista vastaava virasto. Sen verkkosivuilla (www.zivildienst.de) on runsaasti tietoa siviilipalveluksesta Saksassa.

II SIVIILIPALVELUKSEN KEHITTÄMINEN

6 Kehittämisen lähtökohdat

Nykymuotoisen siviilipalveluksen tarve riippuu asevelvollisuusjärjestelmän kehityksestä

Suomalainen siviilipalvelusjärjestelmä on kehitetty vaihtoehdoksi aseelliselle palvelukselle. Siviilipalveluksen pituus on ollut sidoksissa varusmiespalveluksen pituuteen. Järjestelmää on myös aikaisemmin kehitetty muun muassa palvelusajan pituuden suhteen sen mukaan kuin asevelvollisuusjärjestelmää on uudistettu.

Alla olevassa taulukossa 4 on arvioitu nykymuotoisen siviilipalvelusjärjestelmän kehittämistarpeita eräiden asevelvollisuusjärjestelmän kehittämisvaihtoehtojen valossa.

Taulukko 4. Nykymuotoisen siviilipalvelusjärjestelmän kehittämistarpeita eräiden asevelvollisuusjärjestelmän kehittämisvaihtoehtojen valossa.

Kehittämisvaihtoehto	Asevelvollisuus	Siviilipalvelus
Pääpiirteissään nyky-muotoinen asevelvollisuus jatkossakin (6/9/12 kk)	Kaikki palveluskelpoiset miehet ja vapaaehtoiset naiset otetaan palvelukseen.	Siviilipalvelus tarvitaan asevelvollisuuden suorittamisen vaihtoehtona.
Nykymuotoinen asevelvollisuus, mutta n. 50 % varusmiehistä palvelisi vain 4 kk	Kuten yllä.	Palvelusaika lyhenee.
Valikoiva asevelvollisuus	Esim. kutsunnoissa tapahtuva valinta, arvonta tai muu peruste.	Siviilipalvelukseen vain ne, jotka kieltäytyvät varusmiespalveluksesta.
Vapaaehtoisuuteen perustuva asepalvelus	Lienee vain teoreettinen vaihtoehto.	Ei tarvetta nykymuotoiselle siviilipalvelukselle.
Ammattiarmeija	Asevelvollisuusjärjestelmä lakkaa tai jää ainakin rauhan aikana pois.	Ei tarvetta nykymuotoiselle siviilipalvelukselle.

Jos Suomessa siirrytään ammattiarmeijaan tai vapaaehtoisuuteen perustuvaan asevelvollisuuteen, siviilipalvelusjärjestelmän ylläpitäminen on tarpeetonta. Kaikissa muissa kehittämisvaihtoehdoissa (nykyinen asevelvollisuus nykyisen pituisena tai lyhennettynä sekä valikoiva asepalvelus) siviilipalvelusjärjestelmä on työryhmän mielestä syytä säilyttää.

Päävaihtoehtoja siviilipalveluksen kehittämiseksi

Työryhmällä ei ole ollut toimeksiantonsa puitteissa mahdollisuutta arvioida perusteellisesti siviilipalvelusjärjestelmän kokonaisuudistusta. Työryhmä on kuitenkin tarkastellut alustavasti mahdollisuutta korvata nykyinen järjestelmä eräänlaisella **kansalaispalvelumallilla**. Tällaisessa järjestelmässä palveluksen voisi suorittaa asepalveluksena, yhteiskunnan turvallisuutta edistävissä tehtävissä tai sosiaali- ja terveysalan tehtävissä. Palvelus ilmentäisi palvelusvelvollisen/kansalaisen kuumista yhteiskuntaan, jolloin jokaisella olisi velvollisuus antaa oma panoksensa yhteiskunnan hyväksi. Kansalaispalvelus voisi tällöin koskea kaikkia nuoria aikuisia. Uudistus vaikuttaisi erittäin voimakkaasti nykyiseen yleiseen asevelvollisuuteen maanpuolustusjärjestelmän perusteena.

Vaihtoehtoisesti olisi periaatteessa ajateltavissa, että koko ikäluokka (sekä miehet että naiset) olisivat palvelusvelvollisia ja että järjestelmä rakennettaisiin yleisen turvallisuuden takaamisen tavoitteen pohjalle. Valtioneuvoston kanslian asettama työryhmä katsoi mietinnössään (Varautuminen ja turvallisuus, Komiteamietintö. VNK julkaisu 21/2010), että ”kun yhteiskunnan voimavarojen hyödyntäminen varautumisessa ja häiriötilanteiden hallinnassa on olennaisen tärkeää, on erityisesti kiinnitettävä huomiota viranomaisten, elinkeinoelämän, kansalaisjärjestöjen ja kansalaisten tiiviiseen yhteistoimintaan. Näin voidaan lujittaa yhteisvastuullisuutta, mikä osaltaan edistää vapaaehtoistoimintaa sekä varautumiseen liittyvää kansalaistoimintaa” (s. 86). Periaatteessa olisikin ehkä mahdollista korvata nykyinen siviilipalvelusjärjestelmä eräänlaisella **yleisellä turvallisuuspalvelulla**, jossa painottuisi yhteiskunnan kokonaisturvallisuus ja erilaiset kriisitilanteet. Tässä mallissa palvelusvelvollisuus voisi koskea koko ikäluokkaa (ts. naiset ja miehet) tai järjestelmä voitaisiin heijastaa nykyjärjestelmään siten, että siihen osallistuisivat vain miehet ja vapaaehtoiset naiset. Myös tällainen uudistus olisi nykyisen maanpuolustusjärjestelmän kannalta erittäin merkittävä.

Nykymuotoisen siviilipalvelusjärjestelmän kehittämisen perusvaihtoehdot

Nykyjärjestelmä ja sen toiminta on kuvattu yksityiskohtaisesti mietinnön osassa I. Työryhmän käsityksen mukaan nykyinen siviilipalvelusjärjestelmä ja sen hallinto toimivat tyydyttävästi ottaen huomioon järjestelmän ylläpitämiseen varatut budjettivarat. Järjestelmässä pystytään antamaan peruskoulutus kaikille siviilipalvelusvelvollisille. Lähes kaikki siviilipalvelusvelvolliset löytävät itselleen palveluspaikan koulutusjakson jälkeen. Järjestelmän ylläpito on myös valtiontalouden kannalta varsin edullista ottaen huomioon, että koulutettuja siviilipalvelusvelvollisia on vuosittain vajaa 2000. Näin ollen varteenotettavana perusvaihtoehtona voidaan pitää nykyisen järjestelmän jatkamista ennallaan tai lähes ennallaan.

Nykyjärjestelmän varjopuolia ovat työryhmän käsityksen mukaan siviilipalvelusjärjestelmän kytkemättömyys osaksi yhteiskunnan kokonaisturvallisuutta sekä koulutusjakson lyhyys ja tästä johtuva koulutuksen osittainen pinnallisuus. Työpalvelua

kohtaan on esitetty myös kritiikkiä. Voimassa olevassa siviilipalveluslaissa siviilipalvelusvelvollisten peruskoulutusta antavan koulutuskeskuksen ylläpitäminen ja siviilipalvelusvelvollisten valvonta on säädetty Lapinjärven kunnan tehtäväksi. Työryhmän saamien tietojen mukaan kunta (Lapinjärven koulutuskeskus) on selviytynyt näistä tehtävistään hyvin. Järjestelyä voidaan kuitenkin pitää varsin poikkeuksellisenä tapana huolehtia valtion tehtävistä. Työryhmän käsityksen mukaan järjestely on saattanut myös olla omiaan vähentämään valtion keskushallinnon ja työ- ja elinkeinoministeriön kiinnostusta siviilipalvelusjärjestelmän kehittämiseen liittyviin kysymyksiin. Työryhmän mielestä palvelusjärjestelmää kehittämällä voitaisiin saada nykyistä huomattavasti enemmän hyötyä sekä yhteiskunnalle että siviilipalvelusvelvollisille.

Työryhmä katsoo, että nykyjärjestelmää on ryhdyttävä kehittämään aktiivisesti. Mietinnön loppuosassa tehdään esityksiä siviilipalvelusjärjestelmän kehittämiseksi olettaen, että järjestelmää tarvitaan jatkossakin asevelvollisuuden korvaavana palvelusmuotona. Työryhmän mielestä keskeisimpiä nykyhetken ja tulevaisuuden haasteita siviilipalvelusjärjestelmälle ovat seuraavat asiakokonaisuudet:

- siviilipalvelusvelvollisten tosiasiallinen sijoitettavuus poikkeusoloissa
- siviilipalveluksen pituus suhteessa asepalvelukseen (siviilipalveluksen kokeminen rangaistuksena ja sen myötä siviilipalveluksen aliarvostus yhteiskunnassa)
- siviilipalveluksen alihyödyntäminen yhteiskunnan näkökulmasta
- peruskoulutusjakson pituus ja vastaamattomuus suhteessa työpalveluun ja epäselvä vaikuttavuus yhteiskunnallisen kokonaisedun näkökulmasta
- yhtenäisten koulutussisältöjen luominen siviilipalveluksen ja asevelvollisuuden välillä
- Lapinjärven koulutuskeskuksen palveluspaikattomat siviilipalvelusvelvolliset
- systemaattisen palautejärjestelmän puuttuminen, joka mahdollistaisi siviilipalveluksen järjestelmällisen ja johdonmukaisen kehittämisen
- siviilipalvelusvelvollisten määrän mahdollinen kasvu
- asevelvollisuusjärjestelmässä tapahtuvat muutokset.

7 Siviilipalvelus 2020

Työryhmän käsityksen mukaan nykymuotoista ja nykyisen sisältöistä siviilipalvelusta voidaan ja sitä tulisi kehittää huomattavasti. Tällaisessa kehitysvaihtoehdossa järjestelmän toimintaan ja sen kehittämiseen sekä siviilipalveluksen sisältöön panostettaisiin nykyistä enemmän sekä taloudellisia että henkilöstöresursseja. Siviilipalveluksesta kehitettäisiin vuoteen 2020 mennessä merkittävä julkisen edun mukainen voimavara. Tässä hahmoteltu uudistus olisi täysimääräisesti toteutettuna varsin syvälinen eikä sitä sen vuoksi voitaisi toteuttaa kokonaisuudessaan samanaikaisesti.

Jäljempänä hahmotetaan, mitä uudistus merkitsisi palveluksen sisällön suhteen sekä mitä muutoksia uudistus edellyttäisi siviilipalvelusjärjestelmän hallinnoinnissa. Työryhmän esittämät konkreettiset kehitystoimet on sisennetty.

7.1 Siviilipalvelusjärjestelmän hallinnon valtiollistaminen

Työryhmän työn aikana on tullut useaan otteeseen esille, että siviilipalveluksen osalta poliittinen kiinnostavuus ja ohjaus sekä myös vastuuministeriön ohjaus siviilipalveluksen osalta on varsin vähäistä. Siviilipalveluslain 6 §:ssä säädetään, että työ- ja elinkeinoministeriö johtaa, ohjaa ja kehittää siviilipalvelusta. Työ- ja elinkeinoministeriössä tähän tehtävään ohjatut resurssit ovat erittäin pienet (alle 1 henkilötyövuosi).

Siviilipalveluslain 7 §:n 1 momentin mukaan siviilipalveluskeskuksena voi toimia valtion tai kunnan viranomainen. Lain 7 §:n 3 momentissa on kuitenkin säädetty, että siviilipalveluskeskuksena toimii Lapinjärven koulutuskeskus viranomaisasemassa työ- ja elinkeinoministeriön alaisuudessa. Sen tehtäviksi on määrätty seuraavat asiakokonaisuudet (7 § 2 momentti):

- 1 siviilipalvelusvelvollisten palvelukseen määrääminen;
- 2 siviilipalvelusvelvollisten kouluttaminen;
- 3 siviilipalvelusvelvollisten valvonta;
- 4 passilain (671/2006) 8 §:ssä tarkoitetun siviilipalvelustodistuksen antaminen siviilipalvelusvelvollisille ennen siviilipalveluksen alkamista;
- 5 siviilipalvelusvelvollisten majoituskustannusten korvaamisen toimeenpano;
- 6 siviilipalveluksen muu käytännön toimeenpano.

Työryhmä esittää, että ottaen huomioon siviilipalvelusjärjestelmän yhteiskunnallinen merkitys ja siviilipalveluskeskukselle uskotut erittäin merkittävät viranomaistehtävät on perusteltua **valtiollistaa siviilipalvelusjärjestelmän hallintoon liittyvät tehtävät. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalle**

perustetaan erillinen virasto (Suomen siviilipalveluskeskus), joka vastaisi siviilipalveluslain 7 §:n 2 momentissa mainituista tehtävistä. Tämän lisäksi siviilipalveluskeskukselle voitaisiin siirtää siviilipalvelusrekisterin ylläpitoon ja käyttöön liittyvät tehtävät (siviilipalveluslain pykälät 87–90).

Virastolle olisi asetettava johtokunta, joka koostuisi keskeisten ministeriöiden edustajista sekä maanpuolustusta ja siviilipalvelusjärjestelmää tuntevista yksityisen ja kolmannen sektorin edustajista. Työ- ja elinkeinoministeriö tulohajaisi Suomen siviilipalveluskeskusta. Ministeriön yhteydessä toimisi siviilipalvelusasiain neuvottelukunta, jonka kokoonpano olisi uudistettava. Olisi perusteltua harkita neuvottelukunnan kokoamista parlamentaariselta pohjalta.

Uusi virasto voitaisiin käynnistää Lapinjärven koulutuskeskuksessa nyt olevan henkilöstön pohjalta täydennettynä tarvittavalla hallintohenkilöstöllä. Virasto voisi ainakin alkuvaiheessa myös sijaita Lapinjärvellä nykyisen siviilipalveluskeskuksen tiloissa.

Myös siviilipalvelusvelvollisten peruskoulutuksen järjestämisen osalta, etenkin jos jatkossa koulutettavien määrä lisääntyisi merkittävästi ja/tai peruskoulutusta annettaisiin useammassa eri paikassa, korostuisi tarve siviilipalveluksen hallintoviranomaiselle. Perustettavan uuden viraston tehtäviä koulutuksen osalta voisivat olla mm. koulutussisältöjen suunnittelu (opetussuunnitelma), koulutuksen hankkiminen (kilpailutus), koulutuksen kehittäminen ja laadunvalvonta, hallintoon liittyvät tehtävät, palveluspaikkoihin määrääminen ja tarpeen mukaan toimenpiteet palveluspaikkojen hankkimiseksi.

Johdonmukainen ja pitkäjänteinen siviilipalveluksen kehittäminen vaatii myös viestinnän ja yhteydenpidon tehostamista palveluspaikkoihin sekä vahvaa sitoutumista yhteistyöhön. Tämä mahdollistaisi palveluspaikoilla mielekkäiden ja tarpeellisten työtehtävien tarjoamisen siviilipalvelusvelvollisille ja siten heidän työpanoksensa täysimääräisen hyödyntämisen yhteiskunnan kokonaisuhyödyn näkökulmasta. Lisäksi tulisi edelleen kehittää mahdollisuuksia sähköiseen asiointiin niin siviilipalvelusvelvollisille kuin palveluspaikoillekin. Tällainen pitkäjänteinen kumppanuuksien ja tietojärjestelmien hallinta ja kehittäminen edellyttää koordinoitua sekä resurssien tarkoituksenmukaista allokointia, mistä siviilipalvelusasioiden hallintovirasto voisi vastata.

Siviilipalveluskeskus myös järjestäisi palautteen keräämisen siviilipalvelusvelvollisilta (selvitetty tarkemmin luvussa 7.8) ja järjestäisi siviilipalvelukseen liittyvän tilastoinnin ajan vaatimusten edellyttämälle tasolle. Vertailukohtaa on haettavissa puolustusvoimista.

Työryhmä toteaa, että siviilipalveluksesta on saatavissa erittäin vähän tutkimustietoa. Tulevaisuuden kehittämistyötä varten tarvitaan systemaattista tutkimustietoa. Perustiedon kerääminen on aloitettava välittömästi.

Työryhmä katsoo, että siviilipalvelusasioiden hallintovirasto mahdollistaisi siviilipalvelusvelvollisten tehokkaamman hyödyntämisen, mikä tuottaisi hyötyä yhteiskunnalle. Ministeriön alaisuudessa ja apuna toimiva virasto mahdollistaisi myös siviilipalveluksen pitkän aikavälin aktiivisen kehittämisen.

Olisi tarpeellista lisätä siviilipalvelusasioita hoitavan henkilöstön määrää myös työ- ja elinkeinoministeriössä sekä tiivistää työ- ja elinkeinoministeriön ja muiden ministeriöiden, ennen kaikkea puolustusministeriön, välistä yhteistyötä siviilipalvelusasioiden kehittämisessä.

Lapinjärven koulutuskeskuksessa on nykyisin noin 30 työntekijää. Hallinnon uudistus edellyttäisi siviilipalveluskeskuksen henkilöstön vahvistamista enintään kymmenellä henkilöllä sekä arviolta 2–4 henkilötyövuoden lisäpanostusta työ- ja elinkeinoministeriössä. Uudistuksesta aiheutuva lisäkustannus valtion välittömiin menoihin olisi arviolta kaksi miljoonaa euroa.

Hallinnon uudistaminen edellyttäisi siviilipalveluksesta annetun lainsäädännön uudistamista. Työryhmän arvion mukaan uudistus voitaisiin toteuttaa aikaisintaan vuoden 2013 alusta lukien.

7.2 Koulutuksen uudistaminen

Yleistä peruskoulutuksen kehittämisestä

Vähäisimmillään voitaisiin tyytyä nykyisen opetussuunnitelman tarkistamiseen.

Tällä hetkellä ongelmaksi koetaan se, että annettava koulutus ei ole riittävän tavoitteellista. Lähes ainoa kontrolloitava asia on läsnäolo koulutuksessa. Koulutusjakson tulisi olla minimissään kaksi viikkoa, jolloin jaksolla ehditään käydä läpi siviilipalveluksen suorittamisen kannalta kaikki oleellinen toiminta. Osa luennoista tulisi olla selkeästi kaikille pakollisia, mutta myös valinnanmahdollisuuksia tulisi lisätä. Kahden viikon aloitusjakson jälkeen tulisi olla mahdollista myös syventää jotain osa-aluetta kesken työpalvelun tapahtuvalla koulutuksella. Tietotekniikan tehostettu mukaan ottaminen koulutusjakson toteutukseen avaisi paljon lisää toteuttamiskelpoisia malleja.

Toinen järjestämistapa voisi olla vuorottelumalli, jossa koulutus ja työpalvelu vuorottelevat.

Eräs mahdollisuus olisi järjestelmä, jossa siviilipalveluksen voisi aloittaa joustavasti milloin henkilö itse haluaa, jolloin hän menee ensin joksikin aikaa työpalveluun ja tulee koulutukseen myöhemmin. Tämä malli ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukainen, sillä se aiheuttaisi lukumäärällistä epätasaisuutta eri saapumiserien välillä ja kokonaiskoordinaatio siviilipalvelustoiminnan ylläpidosta heikkenisi entisestään.

Toiveita ja mahdollisuuksiakin hyvin monentyyppisen koulutuksen järjestämiseksi on olemassa, mutta usein rajoitteena tulee vastaan koulutusjakson pituus. Vaihtoehtona voisi olla valinnaisuuden lisääminen ja eräänlaisen koulutustarjottimen luominen, josta velvollinen voisi valita itseään ja työpalvelupaikkaa

motivoivimmat osat ja siten muodostaa oman lukujärjestyksensä. Tämä edellyttäisi kuitenkin lisäresursointia.

Peruskoulutusjakson sisällön kehittämisen koordinointi

Koulutusjakson opetus suunnitelman kehittämistä varten voisi olla pysyväisluonteinen esim. siviilipalvelusasiain neuvottelukunnan alainen jaosto, jossa olisi edustettuna pedagogista osaamista, keskeisimpien koulutettavien aihekokonaisuuksien ammattilaisia, jonkin siviilipalveluspaikan, Lapinjärven koulutuskeskuksen ja työ- ja elinkeinoministeriön sekä relevanttien muiden ministeriöiden edustus.

Yhtenä vaihtoehtona koulutuksen sisällön uudelleenarvioinnin lisäksi voisi olla nykyisen koulutusjakson jakaminen siviilipalveluksen alkuun ja loppuun. Ensimmäisellä ja kestoaltaan pidemmällä jaksolla annetaan siviilipalveluksen perusteet ja mahdollinen palveluspaikassa toimimiseen orientoiva koulutus. Siviilipalveluksen lopussa toisella ja lyhyemmällä jaksolla jatkettaisiin tarpeen mukaan yleisillä ja kertaavilla koulutuspaketeilla (esim. hätäensiapu), mutta ennen kaikkea pyritäisiin kolmeen tavoitteeseen:

- ehkäisemään syrjäytymistä loppukeskustelujen kautta, joissa kartoitetaan siviilipalveluksen suorittaneen jatkosuunnitelmia, tarpeen vaatiessa työnohjaajien kanssa
- kerätään järjestelmällisesti palautetta siviilipalvelusjärjestelmän ja palvelustehtävien edelleen kehittämiseksi
- seurataan ja kannustetaan siviilipalveluksen suorittaneita huolehtimaan fyysisestä kunnostaan myös jatkossa: fyysisen kunnan mittaaminen sen selvittämiseksi, miten fyysinen kunto ja liikuntatottumukset ovat kehittyneet palveluksen aikana.

Näin jaksotettuna siviilipalveluksen koulutusjakso muodostaisi sekä työpalvelukseen valmistavan osan että nk. siviilipalveluksesta kotiutumisen.

Siviilipalveluksen päätösjakson toteuttamiseen liittyy kuitenkin monia käytännön haasteita:

- Johtuen siitä, että siviilipalvelusvelvollisten työpalvelus alkaa ja päättyy eri ajankohtina, ei siviilipalvelusvelvollisia saataisi koottua päätösjaksolle koulutuserittäin. Toisaalta voidaan kysyä, olisiko tästä mitään haittaa?
- Voidaan myös kysyä, onko mieltä kutsua työpalveluksensa päättänyt siviilipalvelusvelvollinen palveluksensa viimeisiksi päiviksi Siviilipalveluskeskukseen?
- Päätösjakson järjestämisestä aiheutuisi kustannuksia valtiolle. Myös nykyjärjestelyin Siviilipalveluskeskuksen tilat asettavat rajoituksia. Jos päätösjakso toteutettaisiin lyhentämällä vastaavalla ajalla peruskoulutusjaksoa, ts. Lapinjärven koulutuskeskuksen kapasiteettia ei lisättäisi, aiheutuisi tästä silti lisäkustannuksia matkoista ja hallinnoinnista.
- Siviilipalvelusvelvollisten palveluksen lopusta johtuen mielekkään ja motivoivan ohjelman suunnittelu voi olla haastavaa.

Peruskoulutusjakson pelastus- ja väestönsuojelukoulutuksen tavoitteiden selkeyttäminen

Luvussa 7.5 esitetyllä tavalla ei liene tarvetta siviilipalvelusvelvollisten käyttämiselle ja sijoittamiselle joihinkin tiettyihin poikkeusolojen ja kriisitilanteiden tehtäviin. Tästä johtuu, että peruskoulutusjaksolla annettava pelastustoiminnan ja väestönsuojelun koulutus voisi tähdätä pelkästään normaaliolojen onnettomuustilanteisiin. Tämä koulutus palvelisi luonnollisestikin myös poikkeusolojen tilanteita ja hyödyttäisi myös palveluspaikkoja. Ehdotus ei välttämättä edellyttäisi säädösmuutoksia.

Yhteiskuntaa muutoin hyödyntävien taitojen koulutuksen kehittäminen

Siviilipalvelusvelvolliset hyödyttävät palveluspaikkaa koko vuoden, joten koulutusjakso voisi tarjota yhteiskuntaa palvelevaa sisältöä ja suuntautua mahdollisimman konkreettisiin, olemassa oleviin kriiseihin. Tällaisia voisivat olla esimerkiksi lähisuhdeväkivallan uhka ja työpaikka- tai koulukiusaaminen. Myös arkielämän (työpaikan) vaaratilanteet ja ennaltaehkäisevyys esimerkiksi ympäristöasioissa ovat tärkeitä painotussisältöjä. Samalla ne ovat yhteiskunnallisesti hyödyttäviä toimintakokonaisuuksia. Koulutusjaksolla voitaisiin tarkastella yhteiskunnan toimintaa kriisissä, jossa yhteiskunnan keskeiset toiminnat, kuten sähkönjakelu, ovat lamautuneet. Tällöin voisi olla hyvinkin konkreettisia koulutussisältöjä kyseisistä tilanteista selviytymiseksi.

Norjalaisessa siviilipalvelusjärjestelmässä käytössä oleva väkivaltaongelmien torjunta kouluissa -suuntautumisvaihtoehto ei ole Suomessa saanut vastaavaa suosiota kuin Norjassa. Koulut, joissa siviilipalvelusvelvolliset ensisijaisesti palvelustaan suorittavat, eivät tunne tätä suuntautumisvaihtoehtoa riittävän hyvin. Merkitystä on myös sillä, että palveluspaikka joutuu maksamaan siviilipalvelusvelvollisen ylläpidosta. Norjassa valtio vastaa kaikkien siviilipalvelusvelvollisten kuluista, joten palveluspaikkojen löytäminen on helpompaa. Siviilipalveluskeskus on laatinut työryhmän työn kuluessa ehdotuksen ”Väkivallan ennaltaehkäisy ja seurauksien lievittäminen” -suuntautumisvaihtoehdon sisällyttämisestä kaikkiin koulutuseriin.

Siviilipalvelukseen ja asevelvollisuuteen mahdollisesti liittyvät yhtenäiset koulutussisällöt

Työryhmän asettamispäätöksessä erääksi tehtäväksi annettiin selvittää mahdollisuus luoda siviilipalvelukseen ja asevelvollisuuteen yhtenäisiä koulutussisältöjä.

Yhtenäisiä koulutussisältöjä on nykyisellään vähän. Kyseeseen voisivat tulla seuraavat aiheet:

- turvallisuuspolitiikka: Suomen turvallisuuspolitiikan perusteet, lähialueiden keskeiset turvallisuuspoliittiset perusteet (Nato, EU, Venäjä) ja sodan oikeussääntöjen perusteet

- turvallisuuskasvatus: terveys- ja tapakasvatus, terveyden ja sairauden hoito, sosiaaliasiat sekä henkeä pelastava ja muu ensiapu, liikenneturvallisuus, huumausaineet ja ympäristönsuojelu
- kirkollinen opetus: maanpuolustuksen etiikka, uskonto, elämänkatsomus ja kansalaisvastuu sekä elämän vaiheet ja haasteet
- liikuntakasvatus yleisesti (mm. oppitunnit lihashuollosta, oikea harjoittelu, fyysinen suorituskyky ja sen merkitys, käytännön liikuntakoulutus).

Työryhmä katsoo, että ei ole järkevää lähteä toteuttamaan keinotekoisesti yhteisiä koulutussisältöjä. Lisäksi on otettava huomioon, että osa siviilipalvelusvelvollisista on hakeutunut siviilipalvelukseen vakaumuksellisista syistä, mikä ei tue pyrkimystä yhteisten koulutussisältöjen kehittämiseksi asevelvollisuuden ja siviilipalveluksen välille. Asiaa voidaan kuitenkin tarkastella jatkossa varusmieskoulutusta ja siviilipalveluksen peruskoulutusjaksoa kehitettäessä.

Peruskoulutusjakson poistaminen

Eräs vaihtoehto voisi olla luopua kokonaan peruskoulutusjaksosta. Tällöin siviilipalveluksesta valtiolle aiheutuvat kustannukset alenisivat, koska ei tarvittaisi Lapinjärven koulutuskeskusta (tilat, henkilöstö yms.).

Peruskoulutuksen poistaminen korostaisi työnantajan velvollisuutta huolehtia siviilipalvelusvelvollisesta. Näihin asioihin kuuluvat muun muassa siviilipalvelusvelvollisen velvollisuuksien ja oikeuksien selvittäminen sekä työturvallisuusasiat. Tämä voisi asettaa siviilipalvelusvelvolliset eriarvoiseen asemaan ja aiheuttaisi palvelupaikoille lisätyötä. Toisaalta järjestely antaisi neljä viikkoa lisää aikaa työpalveluun. Tällä voi olla merkitystä mielekkäiden työpalvelupaikkojen saamisessa, etenkin jos siviilipalveluksen kokonaiskesto lyhenisi myöhemmin nykyisestä.

Saksassa, jossa vuosittain on palvellut noin 100 000 siviilipalvelusmiestä, ei ollut erityistä peruskoulutusta (kts. luku 5).

Tässä yhteydessä tulisi selvittää, olisiko mahdollista antaa riittävässä määrin nyt peruskoulutuskaudella annettavat tiedot ja valmiudet muilla keinoin, esim. omatoimiseen valmentautumiseen perustuen verkko-oppimisympäristössä ja työpalvelupaikan toimesta.

Tulisi myös selvittää, miten avustettaisiin ja opastettaisiin palvelupaikan hakeemisessa niitä siviilipalvelusvelvollisia, joilla ei ole valmiiksi työpalvelupaikkaa. Nykyisin tämä tehdään Lapinjärven koulutuskeskuksessa peruskoulutusjakson aikana ja tarvittaessa sen jälkeen.

Lisäksi tulisi selvittää, mikä merkitys peruskoulutusjaksolla on niiden velvollisten osalta, joiden työelämävalmiudet ovat puutteelliset. Aiheutuisiko tästä ongelmia palvelupaikoilla? Olisi todennäköistä, että olisi tarvetta palvelupaikalle, jossa näille siviilipalvelusvelvollisille olisi tarjolla mahdollisuus työelämävalmiuksien lisäämiseen ja jossa voitaisiin kiinnittää erityistä huomiota heidän sopeutumiseensa.

7.3 Työpalvelun sisällön uudistaminen

Siviilipalveluslain 3 §:n mukaan siviilipalvelukseen kuuluu yhteiskunnalle hyödyllinen siviililuonteinen työpalvelu. Lain 15 §:n mukaan siviilipalveluskeskus määrää siviilipalveluspaikan, jossa siviilipalvelusvelvollinen suorittaa työpalvelun. Ennen työpalvelumääräyksen antamista siviilipalvelusvelvollista ja siviilipalveluspaikkaa on kuultava. Seurakuntaan, yhdistykseen tai säätiön palvelukseen voidaan kuitenkin määrätä ainoastaan siviilipalvelusvelvollisen antaman nimenomaisen suostumuksen perusteella.

Tällä hetkellä lähes kaikki siviilipalvelusvelvolliset hankkivat itse siviilipalveluspaikkansa, jonka siviilipalveluskeskus hyväksyy. Erityistä siviilipalveluspaikkoihin ohjausta ei juurikaan ole käytössä, eikä siviilipalveluspaikkojen kanssa työryhmän saamien tietojen mukaan tehdä juurikaan yhteistyötä siviilipalveluksen sisällön johdonmukaiseksi kehittämiseksi ja työpalvelun sisällön seuraamiseksi.

Työryhmän mielestä siviilipalvelusvelvollisia tulisi aktiivisesti kannustaa ja ohjata yhteiskunnan kannalta mahdollisimman hyödyllisiin palveluspaikkoihin. Joka tapauksessa tulisi harkita luopumista siitä, että palveluspaikattomat siviilipalvelusvelvolliset (noin 50 henkilöä, tilanne tammikuu 2011) suorittavat työpalvelua Lapinjärven koulutuskeskuksessa. **Työryhmä esittää, että siviilipalveluskeskus määräisi työpalveluspaikan niille velvollisille, jotka eivät työpalveluspaikkaa saa itse järjestettyä.**

Näin vältettäisiin palveluspaikattomien turhautuminen Lapinjärven koulutuskeskuksessa. Tämä voisi myös edesauttaa siviilipalveluksen arvostuksen kasvattamista. Lisäksi se lisäisi yhdenvertaisuutta varusmiespalveluksessa oleviin nähden, koska monet varusmiespalvelustaan suorittavat joutuvat tahtomattaan palvelukseen hyvinkin kauas kotiseudultaan, eivätkä he voi vaikuttaa palveluspaikkansa sijaintiin. Uudistuksen vuoksi poistuisi Siviilipalveluskeskuksen käytöstä työvoimaa noin 50 henkilön verran. Vakinaisen henkilöstön työpanoksesta menee kuitenkin nyt osa palveluspaikattomien ohjaamiseen. Lapinjärven koulutuskeskuksen karkean arvion mukaan koko palveluspaikattomien työpanos voitaisiin korvata kolmesta neljään palkatulla työntekijällä.

Palkatun henkilökunnan lisääminen aiheuttaisi jonkin verran lisäkustannuksia Lapinjärven koulutuskeskuksen toiminnalle. Toisaalta valtio säästäisi palveluspaikattomien ylläpidosta nykyisellään aiheutuvat noin 100 000 euron vuotuiset kustannukset. Lisäksi yhteiskunnallisesti tarkasteltuna palveluspaikattomien työpanos olisi joidenkin muiden yleishyödyllisten tahojen käytettävissä (palveluspaikka vastaa siviilipalvelusvelvollisen ylläpidosta aiheutuvista kustannuksista). Toinen vaihtoehto palveluspaikattomien mahdollisen poistumisen myötä Lapinjärven koulutuskeskukselle aiheutuvan työvoimatarpeen tyydyttämiseksi olisi se, että koulutuskeskus voisi ottaa tosiasiallisten tarpeidensa mukaisesti palvelukseensa

siviilipalvelusvelvollisia samoilla ehdoilla kuin muutkin vastaavat kuntien tai valtion laitokset.

Työpalveluun määräämisen aktiivinen käyttäminen saattaisi vähentää niiden siviilipalvelukseen hakeutuvien määrää, jotka kokevat varusmiespalveluksen epämiellyttävänä, mutta eivät ole ennakolta hankkineet itselleen työpalvelupaikkaa. Työpalvelupaikkaan määrätyn siviilipalvelusvelvollisen motivaatio voi joissakin tapauksissa olla heikohko, mikä saattaa aiheuttaa työmotivaatio- ja kurinpito-ongelmia palveluspaikalla. Tämä voisi vaikuttaa kielteisesti siihen, miten palveluspaikat käyttävät siviilipalvelusvelvollisia ja voisi lisätä painetta siihen, että valtio kantaisi suuremman taloudellisen vastuun palveluspaikkaan määrättyjen siviilipalvelusvelvollisten kustannuksista.

Nykyisen käytännön, jossa palveluspaikkoja ei aktiivisesti määrätä, hyvä puoli on se, että siviilipalvelusvelvolliset saavat valita sellaisen työn, mikä kiinnostaa heitä itseään. Aktiivinen palveluspaikkoihin määrääminen muiden kuin palveluspaikkottomien siviilipalvelusvelvollisten osalta edellyttäisi mm. huomattavasti nykyistä mitavampaa yhteistyötä palveluspaikkojen kanssa.

Työryhmä esittää, että vaikka päädyttäisiin nykytilan jatkamiseen, olisi luonnollista kehittää palveluspaikkottomien työskentelyä kohti mielekkäämpää työpalvelua.

Lähtökohtana palveluspaikkottomilla voisi olla työpalvelun aloittaminen esimerkiksi kahden viikon koulutusjaksoilla, jossa tehdään yhteistyötä koulutusjaksojen kanssa. Tämä toimisi luontevasti esimerkiksi palo-, pelastus- ja väestönsuojelu -ryhmän toiminnoissa. Muita konkreettisia tehtäviä voisivat olla varhaisen puuttumisen päihdeneuvonta, vartiointiin ja taloturvallisuuteen liittyvät kokonaisuudet, vapaaehtoinen pelastuspalvelu, hiv-työ terveystieteissä ja öljyntorjunta. Eri aihealueiden osalta voitaisiin muodostaa resurssikeskuksia esimerkiksi jo toimivien muiden organisaatioiden tai laitosten yhteyteen, mikä tuottaisi lisäarvoa yhteiskunnan toimintoihin.

Työryhmä ei ole katsonut tarkoituksenmukaiseksi selvittää laajemmin mahdollisuutta suorittaa siviilipalvelus ulkomailla. Ulkomaanpalvelukseen liittyy lukuisia haasteita. Perustellusti voidaan kysyä, miksi siviilipalvelus pitäisi voida suorittaa ulkomailla, kun kyse on kansalaisvelvollisuuden täyttämisestä ja kotimaassakin on tehtäviä, joissa voi olla hyödyksi yhteiskunnalle. Lisäksi on muistettava, että laissa säädettyä siviilipalvelusta suorittavien osalta valtiolla on erityinen tarve varmistua heidän fyysisestä, terveydellisestä ja henkisestä turvallisuudesta, mikä on vaikeampaa ulkomailla kuin Suomessa.

7.4 Siviilipalveluksen pituus ja siviilipalvelusaikojen mahdollinen eriyttäminen

Siviilipalveluksen pituudesta on julkisessa keskustelussa esitetty mm. seuraavanlaisia näkemyksiä:

- Lyhennetään siviilipalvelusaika varusmiespalveluksen lyhimmän palvelusajan pituiseksi (nykyisellään 180 vrk).
- Sovitetaan siviilipalvelusaika keskimääräisen varusmiespalveluksen pituiseksi (tällä hetkellä 275 vrk).
- Pidetään siviilipalvelusaika pisimmän varusmiespalvelusajan pituisena (362 vrk).

Siviilipalvelusaika oli vuoden 2008 alussa voimaan tulleeseen lakiin saakka 395 vuorokautta. Tuolloin siviilipalvelusaika lyheni noin kuukaudella ja on nyt 362 vuorokautta.

Siviilipalveluksen pituutta arvioitiin viimeksi uutta siviilipalveluslakia säädettäessä. Lakia koskevan hallituksen esityksen mukaan:

”Euroopan neuvoston Sosiaalisten oikeuksien komitea totesi vuonna 2004 antamassaan päätöslauselmassa, että siviilipalvelusvelvollisten yli kaksinkertainen palvelusaika yleisimpään varusmiespalvelusaikaan verrattuna ei ole Euroopan sosiaalisen peruskirjan 1 § 2 artiklan mukainen. Artiklan mukaan sopimuksen allekirjoittajat sitoutuvat suojelemaan tehokkaasti työntekijän oikeutta ansaita elantonsa itse valitsemassaan ammatissa. Komitea toteaa, että pitkä palvelusaika merkitsee tämän oikeuden epäsuhtaista rajoittamista. Amnesty International on jo usean vuoden ajan adoptoinut suomalaisia aseistakieltäytyjiä mielipidevankeina, koska katsoo siviilipalveluksen keston rangaistuksen luontoiseksi.

Siviilipalvelusajan ja varusmiespalvelusajan vertailussa on huomioitava, että varusmiesten palvelusaika määräytyy yksipuolisesti sotilaskäskynä. Varusmies voi kuitenkin omalla käyttäytymisellään ja hakeutumisellaan pyrkiä vaikuttamaan hänelle määräytyvään palvelusaikaan. Lyhyin varusmiespalvelusaika on 180 vuorokautta. Lyhyimmän ajan palvelee 47 % varusmiehistä. 270 vuorokauden mittaisen palveluksen suorittaa 17 % varusmiehistä ja 362 vuorokauden mittaisen palveluksen suorittaa 36 % varusmiehistä.

Aseeton palvelus puolustusvoimissa kestää voimassa olevan lain mukaan 330 vuorokautta. Aseettoman varusmiespalveluksen suorittaa vuosittain noin 50 asevelvollista. Uuden asevelvollisuuslakiehdotuksen mukaan aseeton palvelu olisi yleensä 270 vuorokautta, mutta koulutuksen niin edellyttäessä aseetonta palvelusta voitaisiin jatkossa määrätä suorittamaan myös 362 vuorokautta. Keskimääräinen varusmiespalvelusaika on noin 8,55 kuukautta.

Varusmiespalvelukseen sisältyy kertausharjoitusvelvollisuus, jonka enimmäiskesto on miehistöllä 40 päivää, miehistön erityistaitoa vaativiin koulutetuilla 75 päivää ja aliupseerilla, opistoupseerilla ja upseerilla 100 päivää. Perustustaissa ilmaistun yhdenvertaisuusperiaatteen mukaisesti eri palvelusmuotojen tulee olla keskenään yhdenvertaiset kokonaisrasittavuudeltaan. Kokonaisrasittavuuden kannalta merkityksellisiä seikkoja ovat muun muassa palveluksen fyysinen ja psyykinen rasittavuus, palvelusajan pituus, työ- ja koulutusajan menetys, perheestä erottaminen, palvelukseen liittyvät asuinpaikan ja liikkumisvapauden rajoitukset.

Palvelusmuotojen rasittavuutta vertailtaessa on otettava huomioon niiden erilaiset lähtökohdat ja toteuttamistapa. Varusmiespalvelus suoritetaan suljetuissa varuskuntaolosuhteissa, joista poistuminen myös vapaa-ajalla on aina luvanvaraista. Siviilipalvelus suoritetaan kokonaisuudessaan siviiliolosuhteissa ja palvelusvelvollisella on palveluksen ajan mahdollisuus normaalin viikkotyöajan (enintään 40 tuntia) mahdollistamaan vapaa-aikaan, jolloin liikkumista tai muutakaan toimintaa ei ole miltyään osin rajoitettu. Varusmies asuu palvelusaikanaan varuskunnassa. Lomat myönnetään erikseen ja niiden ajankohtaan voi vaikuttaa vain rajallisesti. Viikkovapaita ei myönnetä säännöllisesti. Siviilipalvelusvelvollinen voi useimmiten asua kotonaan, yhdessä mahdollisen perheensä kanssa ja hänellä on yleensä mahdollisuus säännöllisiin viikkovapaisiin. Siviilipalvelusvelvollisen mahdollisuudet työn tekoon, opiskeluihin, perhesuhteiden ja sosiaalisen verkoston ylläpitämiseen palvelusaikana ovat varusmiehiä paremmat.

Palvelusmuotojen hyvin erilaisista suorittamisolosuhteista huolimatta siviilipalveluksen kokonaiskestolla tulisi olla merkittävin painoarvo punnittaessa palvelusmuotojen kokonaisrasittavuutta.” (HE 140/2007 vp, s. 31-32).

Nykyisin varusmiespalveluksessa palvelusajat jakaantuvat seuraavasti:

Palvelusaika, vrk	Suorittajien osuus, %
180 vrk	40
270	15
362	45

Varusmiesten yleisin palvelusaika on 12 kuukautta. Laskennallinen keskimääräinen palvelusaika on 275 vuorokautta eli hieman yli yhdeksän kuukautta.

Työryhmä katsoo, että siviilipalvelusajan pituutta ei ole nyt tarvetta lyhentää. Jos varusmiespalvelusaikaa lyhennetään, on asiaa syytä tarkastella uudelleen. Työryhmän mielestä olisi kuitenkin perusteltua selvittää,

olisiko oikeuden- ja tarkoituksenmukaista, että erityisen paljon julkista hyötyä palvelevissa tehtävissä, jotka olisivat luonteeltaan erittäin intensiivisiä, palvelusaika olisi ns. tavanomaista siviilipalvelusta lyhyempi. Asiaa tulisi lähestyä palveluksen kokonaisrasittavuuden tarkastelun kautta. Tällaisiin tehtäviin tulisi olla perusteellinen koulutus, ja osallistujilla tulisi olla velvollisuus osallistua toimintaan myös siviilipalveluksen päättymisen jälkeen. Kyseeseen voisivat tulla esimerkiksi pelastusalaan liittyvät tehtävät.

7.5 Siviilipalvelusvelvollisten tosiasiallinen sijoitettavuus poikkeusoloissa

Työryhmän tehtävänä oli myös arvioida siviilipalvelusvelvollisten tosiasiallista sijoitettavuutta poikkeusoloissa. Valtioneuvoston selonteossa, Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2009, todetaan, että siviilipalvelusta tulee jatkossa kehittää siihen suuntaan, että sen sisältö palvelee yhteiskunnan erilaisia kriisivalmiuksia. Siviilipalvelusvelvolliset tulee ottaa huomioon varauduttaessa erilaisiin kriiseihin.

Siviilipalveluslaissa säädetään, että siviilipalvelusvelvollisten peruskoulutusjaksoilla annetaan väestönsuojeluun ja pelastustoimintaan liittyviä yleisiä valmiuksia (2 §). Siviilipalvelusrekisteriä pidetään mm. siviilipalvelusvelvollisten poikkeusolojen aikaista sijoittamista varten (87 §).

Siviilipalveluksen kehittämisen kannalta on ratkaisevaa, pyritäänkö siviilipalveluksella vastaamaan mahdollisiin poikkeusolojen turvallisuusuhkiin ja tilanteisiin vai pyritäänkö siviilipalveluksella saavutettava hyöty hyödyntämään välittömästi. Tämä koskee niin kaikille siviilipalvelusvelvollisille annettavaa peruskoulutusta kuin palveluspaikoilla suoritettavaa työpalvelua.

Poikkeusoloissa ja kriisitilanteissa nykyaikaisen yhteiskunnan resurssitarpeet kohdistuvat erityisesti eri alojen asiantuntijoihin, esimerkiksi terveydenhuollon ja pelastusalan ammattihenkilöstöön. Tällaista erityisosaamista vaativaa henkilöstöä on vaikea tai jopa mahdoton korvata. Nykyaikainen yhteiskunta ja sen järjestelmät ovat varsin monimutkaisia. Useissa, nimenomaan pelastus- ja terveydenhuollon tehtävissä, maallikot saattavat jopa vaarantaa oman tai muiden henkilöiden turvallisuuden. Lisäksi ei-ammattilaiset tarvitsevat paljon ammattihenkilöstön ohjausta ja valvontaa, joten lisähenkilöstöstä koituva hyöty saatetaan menettää. Näin ollen poikkeusoloissa eri toiminnoissa tarvittavan lisähenkilöstön on pääsääntöisesti oltava ao. alan tai siihen läheisesti liittyvän alan koulutuksen tai relevanttia työkokemusta omaavia henkilöitä.

Ruotsissa on aikanaan kokeiltu siviilipalvelusvelvollisten kouluttamista pelastuslaitosten käyttöön, mutta sisäasiainministeriöstä saadun tiedon mukaan tästä luovuttiin, koska pelastuslaitokset eivät kokeneet tarvitsevansa tällaista henkilöstöä. Lisäksi siviilipalvelusvelvollisista aiheutui pelastuslaitoksille majoitukseen, muonitukseen ja ylläpitoon liittyviä velvollisuuksia.

Poikkeusoloissa lisäresurssitarpeita omaavat organisaatiot suunnittelevat poikkeusolojen toimintansa jo normaalioloissa. Henkilöstöressurssien suunnittelu ja varaaminen on kiinteä osa poikkeusolojen suunnittelua. Tiedossa ei ole, että esimerkiksi pelastusalan organisaatioilla olisi tarpeita niin sanottujen maallikoiden käyttämiseen poikkeusoloissa. Organisaatiot, esimerkiksi pelastuslaitokset, sairaalat ja muut terveydenhuollon yksiköt, hankkivat tarvitsemansa lisähenkilöstön muun muassa sisäisin siirron, tehtäviä priorisoimalla ja palkkaamalla mahdollisuuksien mukaan lisähenkilöstöä. Yhteiskunta voi tukea tätä informaatio-ohjauksella esimerkiksi ELY-keskusten toimesta.

Ääritilanteessa voidaan valmiuslain (1080/1991) 21–24 §:ssä säädetyllä tavalla velvoittaa ihmisiä osoitettuihin työtehtäviin. Lain 22 §:ssä on nimenomainen säännös, joka koskee terveydenhuoltoalan henkilöstöä. Näin saadaan käyttöön henkilöt, joilla on relevanttia osaamista, mutta jotka eivät ole asianomaisen toimialan tehtävissä (esimerkiksi nykyisin jonkin toisen toimialan tehtävissä työskentelevät henkilöt ja viime vuosien aikana eläkkeelle siirtyneet alan työntekijät). Tarvittaessa voidaan työvelvollisuutta käyttäen tietenkin myös ohjata maallikoita tehtäviin, jotka ovat tarkoituksenmukaisesti ja turvallisesti suoritettavissa ilman erityisosaamista, ja joissa tarvitaan paljon työntekijöitä.

Kriisitilanteessakin yhteiskunnan tulee jatkaa toimintaansa mahdollisimman häiriöttömästi. Siksi onkin syytä ottaa huomioon, että siviilipalvelusvelvollisten irrottaminen ja käyttäminen joissakin kohteissa aputyövoimana aiheuttaa sen, että henkilöt ovat poissa omista normaaliolojen tehtävistään, joissa he todennäköisesti ovat ammattilaisia ja siten avainhenkilöitä organisaatioissaan.

Henkilöstön varaaminen ja sijoittaminen poikkeusoloja varten vaatii huolellisista suunnittelua ja hallinnointia. Puolustusvoimilla on järjestelmä, jossa asevelvolliset ovat sijoitettuna sodan ajan tehtäviin (joukkoihin). Vastaavan järjestelmän luominen siviilipalveluksen puolelle (siviilivaranto) ei ole tarkoituksenmukaista, eikä nykyinen siviilipalvelusrekisteri sellaisenaan siihen sovellu. Järjestelmän ylläpito vaatisi huomattavia resursseja, mm. yksittäisiä henkilöitä koskevien osoite- yms. tietojen ylläpidon osalta sekä poikkeusolojen sijoituspaikkojen hallinnoinnin osalta (mihin tehtäviin ja organisaatioihin siviilipalvelusvelvollisia sijoitettaisiin, sijoitusten tarkistaminen ja päivittäminen jne.). Lisäksi tehtäviin varaaminen vaatisi paljon käytännön valmisteluita ja järjestelyitä (muun muassa, miten palvelukseen kutsuminen tapahtuu teknisesti) sekä operatiivisen järjestelmän palvelukseen kutumisesta päättämiseksi eri tilanteissa.

Siviilipalvelusvelvollisten käytettävyys työpalvelujakson aikana erilaisissa kriisitilanteissa vaatisi myös edellä kuvattuja järjestelmiä. Lisäksi sillä, että siviilipalvelusvelvollinen saattaa joutua työpalvelun aikana komennukselle joihinkin muihin tehtäviin, vähentäisi palveluspaikkojen kiinnostusta käyttää siviilipalvelusvelvollisia, koska palveluspaikoille on tärkeää pystyä allokoimaan resursseja pitkäjänteisesti.

Sijoitettavuus poikkeus- tai kriisitilanteiden varalle toteutuu jollakin tapaa jo nykyisellään vapaaehtoisuuteen perustuen niiden siviilipalvelusvelvollisten osalta,

jotka saavat öljyntorjuntakoulutuksen. He voivat liittyä WWF:n vapaaehtoisin öljyntorjuntajoukkoihin. Tiedossa on, että hyvin harvat siviilipalvelusvelvolliset lähtevät mukaan tähän toimintaan, joten tosiasiallisesti annettu koulutus jää hyödyntämättä. Lisäksi on otettava huomioon, että vaikka siviilipalvelusvelvollinen liittyisi-kin öljyntorjuntajoukkoihin, ei öljyntorjuntatehtäviä, joissa käytettäisiin vapaaehtoisia, ole kovin usein.

Öljyntorjunnassa tarvitaan suuria sekä hyvin organisoituja ja johdettuja joukkoja. Yksittäisillä kansalaisilla ei ole roolia öljyntorjuntatehtävissä. Jos öljyntorjuntakoulutusta jatketaan Siviilipalveluskeskuksessa, olisikin merkityksellistä, että koulutukseen käytettyjä resursseja vastaan saataisiin yhteiskunnalle tosiasiallista hyötyä siten, että esimerkiksi WWF:n öljyntorjuntajoukkoihin saataisiin reserviä koulutetuista siviilipalvelusvelvollisista. Siksi rekrytointia öljyntorjuntajoukkoihin tulisi merkittävästi tehostaa. Tulisi harkita, onko koulutuksen antaminen pelkästään hyvä tietää -tasolla tarkoituksenmukaista, jollei siviilipalvelusvelvollisilla itsellään ole motivaatiota hyödyntää taitoja. Vastaavalla ajalla ja resursseilla voitaisiin kouluttaa vastaavasti joitakin muita arjen turvallisuustaitoja.

Työryhmä esittää, että:

- a) **Luovutaan tavoitteesta käyttää siviilipalvelusvelvollisia kriisitilanteissa joissakin erityisissä tehtävissä**, ts. siviilipalvelusvelvollisia koskevan sijoittamissuunnitelman laatimisesta. Tämä edellyttäisi lainsäädäntömuutoksia. Muutoksella olisi pieniä vaikutuksia peruskoulutusjakson sisältöön, mutta työpalveluun ei mitään vaikutuksia. Työvoiman saanti kriisitilanteissa on turvattu valmiuslain säännöksillä.
- 2) **Kohdennetaan peruskoulutusjakson turvallisuuskoulutus normaaliolojen riskeihin ja vahvistamaan arjen turvallisuutta**. Koska koulutus johtuen mm. ajan rajallisuudesta, jää melko pintapuoliseksi ja teoriapainotteiseksi, on tarkoituksenmukaista kohdentaa tavoitteet tähän. Nämä taidot tukevat myös toimintaa mahdollisissa poikkeusoloissa ja palvelevat yhteiskunnan kokonaisturvallisuutta kartuttamalla yksilön henkilökohtaisia kriisivalmiuksia.
- 3) **Kannustetaan siviilipalvelusvelvollisia hyödyntämään ja syventämään koulutuksessa saamiaan turvallisuustaitoja myöhemmin elämässään tuomalla peruskoulutusjaksolla esille vapaaehtoisten järjestöjen turvallisuustyötä ja mahdollisuuksia toimia järjestöissä yhteiskunnan hyödyksi**. Tällaisia järjestöjä voisivat olla mm. Suomen Punainen Risti, vapaapalokunnat, WWF-Suomi, Vapaaehtoinen pelastuspalvelu.

Vaikka siviilipalvelusvelvollisia koskevan sijoittamissuunnitelman laatimisesta luovuttaisiin, olisi osalla siviilipalvelusvelvollisista sellaista osaamista, jonka vuoksi

heillä olisi sijoitus johonkin kriisiajan organisaatioon. Siksi olisi tarkoituksenmukaista, että asevelvollisuuden yhteiskunnallisia vaikutuksia selvittäneen työryhmän esittämällä tavalla kehitettäisiin keskitetty henkilöiden varausrekisteri, jossa on muiden viranomaisten kuin puolustusvoimien poikkeusolojen tehtävät (Suomalainen asevelvollisuus s. 52 ja 55). Asian jatkoselvittely voisi kuulua luontevasti sisäasiainministeriölle.

7.6 Naiset siviilipalveluksessa

Työryhmän mielestä yhdenvertaisuuden vuoksi **naisilla tulisi olla, ainakin vapaaehtoisena, mahdollisuus suorittaa siviilipalvelus** samaan tapaan kuin asepalvelus.

Naisille suunnatun vapaaehtoisen siviilipalveluksen kiinnostavuutta voitaneen arvioida naisten vapaaehtoiseen asepalvelukseen hakeutumisen perusteella. Viime vuosina noin 500 naista on vuosittain hakeutunut suorittamaan naisten vapaaehtoista asepalvelusta. Vuosittain noin 400 naista (noin 1 % naisikäluokasta) aloittaa vapaaehtoisen asepalveluksen ja noin 300 suorittaa sen loppuun asti. Naisista siis 25 % keskeyttää palveluksen. Naisilla on oikeus keskeyttää varusmiespalvelus omalla ilmoituksellaan 45 ensimmäisen palveluspäivän aikana. Toisaalta palveluksen loppuun asti suorittavat naiset ovat varsin motivoituneita (Suomalainen asevelvollisuus s. 47).

Voitaneen siis arvioida, että mahdollisen naisten vapaaehtoisen siviilipalveluksen suosio jäisi kokonaisuuden kannalta melko marginaaliseksi. Joillekin naisille siviilipalvelus voisi toimia työharjoittelun omaisena mahdollisuutena saada työkokemusta henkilön kannalta mielenkiintoiselta alalta ja mahdollisesti auttaa myös työpaikan saamisessa. Tällä voisi olla merkitystä yksilön kannalta erityisesti tilanteessa, jossa työllistyminen on esimerkiksi taloudellisen taantuman takia vaikeaa.

Vaikka naisten kiinnostus vapaaehtoiseen siviilipalvelukseen olisi vapaaehtoisen asepalveluksen luokkaa, nykyjärjestelmä kykenisi sen vaivatta hoitamaan, eikä yhteiskunnalle aiheutuisi merkittäviä lisäkustannuksia. Siviilipalveluksen suorittamiseen motivoituneiden naisten voitaneen uskoa hankkivan itselleen jo ennakkoon palveluspaikan työpalvelua varten. Tulisi erityisesti arvioida, olisiko siviilipalveluksen avaamisella naisille myönteisiä vaikutuksia koko siviilipalvelusjärjestelmälle ja sen julkiselle kuvalle sekä lisäksi se siviilipalveluksessa olevien miesten palvelusmotivaatiota, kuten on tapahtunut puolustusvoimissa naisten vapaaehtoisen asepalveluksen myötä.

Siviilipalveluksen avaaminen naisille edellyttäisi lainsäädäntötoimia. Sen perustana voisi olla erityislaki, joka mahdollistaa naisille vapaaehtoisen siviilipalveluksen suorittamiseen. Selvitettävänä olisi varmastikin lukuisia kysymyksiä, jotka liittyvät esimerkiksi palveluksen keskeyttämiseen, kurinpitotoimiin ja palvelusehtoihin.

7.7 Siviilipalveluksen aikainen liikuntakasvatus

Työryhmän mielestä kansanterveyden edistämisen näkökulmasta olisi tarkoituksenmukaista, että siviilipalvelusvelvollisia kannustettaisiin ja ohjattaisiin terveisiin elämäntapoihin ja liikuntaharrastukseen vastaavaan tapaan kuin varusmiespalveluksessa. Tästä olisi tarpeen säätää siviilipalveluslaissa.

Liikuntakoulutuksen määrän lisäämisen esteenä siviilipalveluksen peruskoulutusjaksolla nykykäytännöllä on se, että siviilipalvelusvelvollisten terveydentila tulee olla tarkastettu, ennen kuin heidät voidaan velvoittaa liikuntakoulutukseen. Käytännössä lääkärintarkastukset saadaan suoritettua koko koulutuserälle vasta ennen viimeistä koulutusviikkoa. Viimeiselle viikolle on opetusohjelmassa tavanomaisesti suunniteltu yksi palvelusohjelman mukainen liikuntasuoritus.

Koulutusohjelman mukaisen liikunnan määrää voitaisiin lisätä tekemällä lääkärintarkastukset heti ensimmäisellä koulutusviikolla. Lääkärintarkastuksissa voitaisiin tarpeen mukaan käyttää ulkopuolista työvoimaa. Tästä aiheutuisi jonkin verran lisäkustannuksia.

Nousujohteisuuden ja motivaation lisäämiseksi voitaisiin siviilipalvelusvelvollisille tehdä kuntotestaus palveluksen alussa Siviilipalveluskeskuksessa ja lopputestaus ennen kotiutumista samoilla testeillä kuin varusmiespalveluksessa ikäluokan tieteellisen vertailtavuuden säilyttämiseksi. Tämä voitaisiin toteuttaa esimerkiksi ostopalveluna kaupallisilta toimijoilta työpalveluspaikkakunnilla. Jos palvelusta kehitetään siten, että siihen liittyy Siviilipalveluskeskuksessa suoritettava päätösjakso, kuntotestaus ja kunto-ohjelman laatiminen voitaisiin toteuttaa osana sitä (kts. luku 7.2).

Lisäksi melko pienellä resursoinnilla olisi toteutettavissa kunto-ohjelman laatiminen sekä siviilipalveluksen ajaksi että myös palveluksen jälkeistä aikaa varten.

Liikuntakasvatuksen osalta tulee ottaa huomioon, että siviilipalvelusvelvollisille ei ole ohjattua liikuntaa kuin peruskoulutusjaksolla. Koska peruskoulutusjakso on kestoltaan varsin lyhyt (neljä viikkoa), ei sen aikana voida tehokkaallakaan liikuntakoulutuksella saada aikaan muutoksia liikuntatottumuksissa. Siksi olisi tärkeää, että liikuntaan kannustettaisiin työpalvelun aikana ja siihen tarjottaisiin mahdollisuuksia. Yksi mahdollisuus olisi kannustaa palveluspaikkoja tarjoamaan siviilipalvelusvelvollisten käyttöön samoja liikuntamahdollisuuksia kuin palkatulle henkilöstölle (esimerkiksi kuntosali tai liikuntaryhmät). Toisaalta palveluspaikoille lienee vaikeaa asettaa esim. velvoitetta tarjota siviilipalvelusvelvollisille liikuntamahdollisuuksia tai valvoa liikuntasuorituksia.

Työpalvelun aikaisen liikunnan toteuttaminen pakollisina suoritteina vaatisi muun muassa muutosta siviilipalveluslakiin ja on muistakin syistä johtuen epärealistista. Vapaaehtoiseen liikuntaan työpalvelun aikana voitaisiin kannustaa esimerkiksi kuntoisuuslomilla, jotka voisivat olla sidottuja liikuntasuoritusten määrään.

Tähän liittyy tosin monia haasteita, mm. liikuntasuoritusten varmentaminen ja tasapuolisuuden säilyttäminen varusmiespalvelukseen nähden. Varusmiehillä viikko-ohjelman mukaiseen liikuntakoulutukseen osallistuminen ei tuota kuntoisuuslomaa.

7.8 Eräitä muita kehittämisehdotuksia

Kutsuntojen kehittäminen

Maanpuolustusvelvollisuuden ensimmäinen näkyvä merkki nuorille miehille ovat kutsunnat. Tällä hetkellä puolustusvoimat järjestää kutsunnat, joten tilaisuuksissa paino on luonnollisesti varusmiespalveluksen suorittamisessa. Siviilipalvelus voitaisiin tuoda kutsunnoissa paremmin esille kertomalla, mitä siviilipalvelus on. Tiedon antamisessa kutsuntavelvollisille voitaisiin hyödyntää ainakin osin verkkomateriaaleja.

Nykyisin jopa 20 % miespuoleisesta ikäluokasta karsiutuu pois suorittamatta min-käänlaista palvelusta. Heistä osa voi olla suuressa vaarassa syrjäytyä. Tähän on jo kiinnitetty huomiota niin sanotulla ”aikalisä”-hankkeella. Tulisiko siviilipalveluksenkin jotenkin pyrkiä vastaamaan myös tähän väestönosaan? Työryhmä kiinnittää huomiota eri palvelusmuotojen ulkopuolelle jäävien nuorten miesten syrjäytymisriskiin, vaikka se ei suoranaisesti kuulunutkaan työryhmän tehtäväksiäntoon. Syrjäytymisestä aiheutuu yksilölle suuria haittoja, ja nuoren aikuisen syrjäytyminen tulee yhteiskunnalle taloudellisesti erittäin kalliiksi.

Asevelvollisuuden yhteiskunnallisia vaikutuksia selvittäneen työryhmän raportin (Suomalainen asevelvollisuus) mukaan kutsuntatilaisuus on erinomainen tilaisuus tavoittaa syrjäytymisvaarassa olevat nuoret. Raportin mukaan kutsuntoja voisivat käyttää hyväkseen yhä useammat viranomaiset ja muut toimijat yhteiskunnallisten myönteisten vaikutusten maksimoimiseksi. Puolustusministeriö ja puolustusvoimat ovat ryhtyneet toimenpiteisiin kutsuntatilaisuuden kehittämiseksi. Tarkoituksena on kokeilla ja kerätä kokemuksia eri toimijoiden osallistumisesta kutsuntatilaisuuteen syksyllä 2011.

Jos kutsuntoja kehittämällä varusmiespalveluksen keskeyttävien määrä vähenisi, alentaisi se osaltaan myös puolustusvoimien kustannuksia.

Siirtyminen varusmiespalveluksesta siviilipalvelukseen

Asevelvollisuuden yhteiskunnallisia vaikutuksia selvittäneen työryhmän raportissa (Suomalainen asevelvollisuus s. 45) esitetään ajatus, että henkilö siirtyisi siviilipalvelukseen suoraan varusmiespalveluksesta. Raporttia varten tehdyssä tutkimuksessa varusmiespalveluksen keskeyttäneistä ja siviilipalvelukseen siirtyneistä lähes kaikki olivat sitä mieltä, ettei varusmiespalveluksen keskeyttämisen ja siviilipalveluksen alkamisen välisen tauon pituudella olisi ollut vaikutusta keskeyttämis päätökseen ja siviilipalvelukseen hakeutumiseen.

Käytännössä hyvin nopea siirtyminen siviilipalvelukseen on hankala toteuttaa. Kesken varusmiespalveluksen siviilipalvelukseen hakeutuva voi joutua odottamaan

pitkänkin aikaa ennen kuin hän pääsee jatkamaan palvelustaan. Peruskoulutusjakso Lapinjärvellä alkavat kerran kuussa, eikä aina voida taata, että seuraavaksi alkavassa koulutuserässä on tilaa.

Työryhmän mielestä olisi perusteltua, että varusmiespalveluksensa keskeyttävä pääsisi siviilipalvelukseen kuuluvaan peruskoulutukseen mahdollisimman nopeasti keskeyttämisen jälkeen, jotta siviilipalvelus ei olennaisesti hidastaisi muita tulevaisuuden suunnitelmia erityisesti jatko-opintojen osalta. Tämä tukisi muun muassa tavoitetta pidentää työuria.

Palautteen kerääminen siviilipalveluksen suorittamisesta

Työryhmän mielestä siviilipalveluksessa tulee toteuttaa kartoittava alkukysely palveluksen alussa (Lapinjärven koulutuskeskuksessa) ja **toinen kysely palveluksen päättyessä vastaavaan tapaan kuin asepalveluksessa.** Käytännön toteutuksessa voitaisiin hyödyntää jotakin verkkosovellusta ja puolustusvoimien kokemuksia vastaavantyyppisistä kyselyistä.

Alkukyselyllä voitaisiin selvittää siviilipalvelusvelvollisten odotuksia ja taustoja. Loppukyselyllä voitaisiin selvittää siviilipalveluksen aikana saatuja kokemuksia ja oppeja sekä peruskoulutusjakson ja ylipäättänsä siviilipalveluksen kehittämismahdollisuuksia. Siviilipalveluskeskus tulisi velvoittaa seuraamaan kyselyiden tuloksia. Niitä voitaisiin käyttää peruskoulutuksen, työpalvelun ja koko siviilipalvelujärjestelmän kehittämiseen. Lisäksi palautteita voitaisiin käyttää tukena työpalvelupaikkojen valvonnassa.

Eriävä mielipide

12 kuukauden siviilipalveluksen kokonaisrasittavuus on huomattavasti suurempi kuin lyhimmän varusmiespalveluksen. Varusmiespalveluksen keskimääräinen pituus on 275 vuorokautta, eli hieman yli yhdeksän kuukautta. Käytännössä yksittäinen varusmies pystyy myös omilla toimintatavoillaan itse vaikuttamaan palvelusai-
kansa pituuteen. Siviilipalveluksessa samaa vaihtoehtoa ei ole, mikä korostaa varus-
mies- ja siviilipalvelusaikojen keskinäistä epätasa-arvoisuutta. Palvelusajan kansan-
taloudelliset ja yhteiskunnalliset vaikutukset syntyvät siitä, miten kauan ihminen on
poissa työelämästä tai opinnoistaan. Myös tästä näkökulmasta 12 kuukauden siviili-
palveluksen kuormittavuus on yhä huomattavasti suurempi kuin lyhimmän tai edes
pituudeltaan keskimääräisen varusmiespalveluksen.

Me allekirjoittaneet katsomme että ylläesitetyt puoltavat siviilipalvelusajan
lyhentämistä.

Eekku Aromaa
Suomen Sadankomitea ry
pääsihteeri

Tarja Cronberg
Suomen Rauhanliitto
puheenjohtaja

Eriävä mielipide

Siviilipalveluksen kehittämistyöryhmän jäsenenä yhdyin työryhmän ehdotuksiin lukuun ottamatta siviilipalvelusajan pituutta koskevaan ehdotukseen. Työryhmän raportin sivulla 6 työryhmän keskeiset ehdotukset kohdassa todetaan, että ”Työryhmä katsoo, että siviilipalvelusajan pituutta ei ole nyt tarvetta lyhentää.”

Aihepiiriä ei käsitelty työryhmässä riittävän perusteellisesti, jotta asiaan voisi ottaa kantaa. Toiseksi siviilipalvelusajan pituuden osalta työryhmämenettely erosi muiden ehdotusten valmistelusta. Työryhmässä pyrittiin muiden ehdotusten osalta saavuttamaan yksimielisyys, mutta siviilipalvelusajan pituuden osalta käytäntö oli toinen. Työryhmän todettua, ettei sillä ollut yksimielisyyttä siviilipalvelusajasta, ehdotukseen päädyttiin äänestyksen kautta.

Siviilipalvelusajan pituutta arvioitaessa tulisi varusmiespalvelusajan pituuden ohella samalla huomioida myös muita näkökulmia. Vuoden 2007 hallituksen esityksen (HE 140/2007 vp) yleisperusteissa (s. 25) todettiin muun muassa, että:

”Siviilipalvelus rajoittaa yksilön toimintamahdollisuuksia, katkaisee väliaikaisesti mahdollisen työuran ja pidentää opiskeluaikaa. Valtion kannalta haittanäkökulma on erityisen suuri työelämässään ja opinnoissaan aktiivisten nuorten kohdalla, koska valtio menettää verotuloja ja siviilipalvelusvelvollisen valmistuminen oppilaitoksista viivästyy. Siviilipalveluksen keston lyheneminen 362 vuorokauteen vähentäisi niiden opiskelijoiden määrää, jotka maanpuolustusvelvollisuuden suorittamisen takia menettävät kaksi opintovuotta ja pienentäisi siten omalta osaltaan edellä mainittuja haittavaikutuksia.”

Siviilipalveluksen ja varusmiespalveluksen kokonaisrasittavuuden vertailuun liittyen kyseisen hallituksen esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa (s. 31-32) huomautettiin myös, että:

”Palvelusmuotojen hyvin erilaisista suorittamisolosuhteista huolimatta siviilipalveluksen kokonaiskestolla tulisi olla merkittävin painoarvo punnittaessa palvelusmuotojen kokonaisrasittavuutta. Palveluksen kokonaiskesto ratkaisee sen, miten pitkään asianomainen on sidoksissa palveluksen suorittamiseen ja poissa normaalin kokoaikatyön tai opiskelun piiristä. Palvelusajan pituudella on myös merkittävä vaikutus taloudellisten asioiden hoitamisen ja muun muassa velkojen maksukyvyyn kannalta.”

Työryhmässä ei käsitelty siviilipalvelusajan pituutta tästä näkökulmasta, eikä ryhmän käytössä ollut tietoa siitä, missä määrin siviilipalveluksen keston lyhentämisen 362 päivään katsotaan pienentäneen edellä mainittuja haittavaikutuksia. Vaikka kyseinen lakimuutos on kohtuullisen tuore ja kokemusta sen käytännön vaikutuksista on vasta rajallisesti, siviilipalvelusajan pituuteen on vaikea ottaa kantaa ilman selvitystä asiasta.

Suomalainen siviilipalvelus nähdään usein myös edelleen rankaisevan pitkänä vaihtoehtona asepalvelukselle.

Maire Kolimaa
neuvotteleva virkamies
Sosiaali- ja terveysministeriö

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Soveltamisala

Tässä laissa säädetään maanpuolustusvelvollisuuteen perustuvasta siviilipalvelusvelvollisuudesta.

Asevelvollinen, jonka vakaumukseen perustuvat syyt estävät häntä suorittamasta asevelvollisuuslaissa (1438/2007) säädettyä palvelusta, vapautetaan sen suorittamisesta ja määrätään suorittamaan siviilipalvelusta niin kuin tässä laissa säädetään.

Tätä lakia sovelletaan myös naiseen, joka hakeutuu siviilipalvelukseen naisten vapaa-ehtoista asepalveluksesta annetun lain (194/1995) 4 §:n 1 momentissa säädetyn määräajan jälkeen.

2 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) siviilipalvelusvelvollisella henkilöllä, joka on hyväksytty suorittamaan siviilipalvelusta;

2) siviilipalveluspaikalla viranomaista ja yhteisöä, jonka siviilipalveluskeskus on hyväksynyt siviilipalveluspaikaksi;

3) peruskoulutusjaksolla siviilipalveluskeskuksessa siviilipalveluksen alkaessa suoritettavaa palvelusjaksoa, jonka tarkoituksena on tukea yleisiä kansalaisvalmiuksia, antaa väestönsuojeluun ja pelastustoimintaan liittyviä yleisiä valmiuksia sekä antaa valmiudet työpalvelun suorittamiselle;

4) työpalvelulla siviilipalveluspaikassa peruskoulutusjakson jälkeen suoritettavaa siviilipalvelusta;

5) siviilivarannolla siviilipalveluksen suorittaneita taikka asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta

annetun lain mukaisen palveluksen jälkeen siviilipalvelukseen hyväksytyjä henkilöitä sen vuoden loppuun, jona he täyttävät 50 vuotta;

6) lisävarannolla siviilipalvelusvelvollisia, jotka eivät ole vielä aloittaneet siviilipalveluksen suorittamista tai ovat sen keskeyttäneet, sekä siviilipalvelusvelvollisia, jotka eivät enää kuulu siviilivarantoon, sen vuoden loppuun, jona he täyttävät 60 vuotta;

7) täydennyspalveluksella asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palveluksen jälkeen siviilipalvelukseen hyväksytyille annettavaa täydennyskoulutusta.

3 §

Siviilipalveluksen sisältö

Siviilipalvelukseen kuuluu peruskoulutusjakso, yhteiskunnalle hyödyllinen siviililuonteinen työpalvelu, täydennyspalvelus, ylimääräinen palvelus ja liikekannallepanon aikainen palvelus.

Työpalvelu suoritetaan lähinnä sosiaali- ja terveydenhuollon, opetus- ja kulttuuritoimen, pelastustoimen, väestönsuojelun tai ympäristönsuojelun tehtävissä.

4 §

Siviilipalvelusaika

Siviilipalvelusaika on 362 päivää.

5 §

Siviilipalvelusvelvollisuus

Siviilipalvelusvelvollinen on palveluksessa taikka kuuluu siviilivarantoon tai lisävarantoon.

Siviilipalvelukseen sisältyvä peruskoulutus- ja työpalvelusvelvollisuus päättyvät sen vuoden lopussa, jona siviilipalvelusvelvollinen täyttää 30 vuotta.

2 luku

Siviilipalvelusviranomaiset

6 §

Työ- ja elinkeinoministeriö ja siviilipalvelusasiain neuvottelukunta

Työ- ja elinkeinoministeriö johtaa, ohjaa ja kehittää siviilipalvelusta.

Työ- ja elinkeinoministeriön apuna siviilipalveluksen kehittämisessä ja suunnittelussa toimii valtioneuvoston asettama siviilipalvelusasiain neuvottelukunta. Neuvottelukunnan toimikaudesta, kokoonpanosta ja tarkemmista tehtävistä säädetään valtioneuvoston asetuksella.

7 §

Siviilipalveluskeskus

Siviilipalveluskeskuksena voi toimia valtion tai kunnan viranomainen.

Siviilipalveluskeskuksen tehtävät ovat:

- 1) siviilipalvelusvelvollisten palvelukseen määrääminen;
- 2) siviilipalvelusvelvollisten kouluttaminen;
- 3) siviilipalvelusvelvollisten valvonta;
- 4) passilain (671/2006) 8 §:ssä tarkoitettua siviilipalvelustodistuksen antaminen siviilipalvelusvelvollisille ennen siviilipalveluksen alkamista;
- 5) siviilipalvelusvelvollisten majoituskustannusten korvaamisen toimeenpano;
- 6) siviilipalveluksen muu käytännön toimeenpano.

Siviilipalveluskeskuksena toimii Lapinjärven koulutuskeskus viranomaisasemassa työ- ja elinkeinoministeriön alaisuudessa.

Työ- ja elinkeinoministeriö korvaa siviilipalveluskeskukselle sen toiminnasta aiheutuvat kustannukset sopimuksen mukaan.

8 §

Siviilipalveluspaikat

Siviilipalveluspaikan tehtävänä on siviilipalvelusvelvollisen palvelustehtävien

määrääminen, palvelustehtäviin liittyvän perehdyttämisen järjestäminen sekä siviilipalvelusvelvollisen ylläpito, palvelukseen liittyvä valvonta ja rekisteritietojen ylläpitäminen palveluksen aikana. Lisäksi siviilipalveluspaikan on pyydettäessä annettava palveluksessaan olevalle siviilipalvelusvelvolliselle passin hakemista varten passilain 8 §:ssä tarkoitettu siviilipalvelustodistus.

Siviilipalveluspaikkana voi toimia siviilipalveluskeskus tai sen hyväksymä:

- 1) valtion viranomainen tai liikelaitos, valtion itsenäinen julkisoikeudellinen laitos tai julkisoikeudellinen yhdistys;
- 2) kunnan viranomainen;
- 3) uskonnonvapauslain (453/2003) 2 §:ssä tarkoitettu uskonnollinen yhdistys tai sen seurakunta;
- 4) yleishyödyllistä toimintaa harjoittava yksityisoikeudellinen yhteisö, yhdistys tai säätiö.

Siviilipalveluspaikkana ei voi kuitenkaan toimia:

- 1) puolurekisteriin merkitty puolue;
- 2) työmarkkinajärjestö;
- 3) yhteisö, jonka pääasiallisena tarkoituksena on voiton tai muun välittömän taloudellisen ansion hankkiminen yhteisölle tai sen toimintaan osallisille.

Siviilipalvelusasioita käsittelevä siviilipalveluskeskuksen ja siviilipalveluspaikan henkilöstö toimivat tämän lain mukaisia tehtäviä hoitaessaan virkavastuulla.

9 §

Siviilipalveluspaikkahakemuksen käsittely ja siviilipalveluspaikkaoikeuden peruuttaminen

Siviilipalveluskeskus päättää siviilipalveluspaikan hyväksymisestä hakemuksesta. Hakemus on tehtävä kirjallisesti ja siihen tulee sisältyä tarpeelliset tiedot hakijan edellytyksistä selviytyä siviilipalveluspaikalta edellytettävistä taloudellisista ja hallinnollisista velvoitteista. Hakemukseen ja sen hyväksymistä koskevaan päätökseen on sisällytettävä myös tieto 45 §:ssä tarkoitettua siviilipalvelusvelvollisten valvonnasta vastaavasta henkilöstä.

Siviilipalveluskeskuksen on pyydettävä siviilipalveluspaikkahakemuksesta

päaesikunnan lausunto ennen 8 §:n 2 momentin 3 kohdassa tarkoitetun uskonnollisen yhdyskunnan ja saman momentin 4 kohdassa tarkoitetun yhteisön hakemuksen ratkaisemista.

Jos siviilipalveluspaikka olennaisesti laininlyö 8 §:n 1 momentissa tarkoitetut velvoitteensa, siviilipalveluskeskus voi siviilipalveluspaikkaa kuultuaan peruuttaa siltä oikeuden toimia siviilipalveluspaikkana. Peruuttamis päätös on tehtävä kirjallisesti. Päätös ei estä uuden siviilipalveluspaikka-hakemuksen tekemistä.

10 §

Siviilipalvelusvelvollisten sijoitusvelvollisuus

Ilman siviilipalveluspaikkaa jäävien siviilipalvelusvelvollisten määrän ylittäessä siviilipalveluskeskuksen majoitus- ja työhönsijoitusresurssit valtioneuvoston on määrättävä viipymättä työ- ja elinkeinoministeriön esittelystä eri ministeriöiden hallinnonaloille siviilipalvelukseen sijoitettavien siviilipalvelusvelvollisten vähimmäislukumäärä.

11 §

Tarkemmat säännökset

Siviilipalveluspaikkahakemuksen käsittelystä säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Siviilipalveluskeskuksen henkilökunnasta ja henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista säädetään valtioneuvoston asetuksella.

3 luku

Siviilipalvelusvelvollisuuden alkaminen ja siviilipalveluspaikan määräytyminen

12 §

Siviilipalvelukseen hakeminen

Asevelvollinen voi hakea siviilipalvelukseen ennen asevelvollisuuslain mukaista

palvelusta, sen aikana tai sen jälkeen. Hakemusta ei saa tehdä ennen kutsuntoja.

Hakemus siviilipalvelukseen on toimitettava kutsunnassa kutsuntalautakunnalle, asevelvollisen ollessa palveluksessa joukko-osaston komentajalle ja muulloin siviilipalveluskeskukselle tai puolustusvoimien aluetoimistolle. Hakemus on tehtävä työ- ja elinkeinoministeriön vahvistamalle lomakkeelle, ja siinä on annettava vakuutus 1 §:ssä tarkoitetuista vakaukseen perustuvista syistä. Hakemus on allekirjoitettava.

Ulkomailla pysyvästi asuva asevelvollinen voi toimittaa siviilipalvelushakemuksensa myös Suomen suurlähetystöön, muihin diplomaattiseen edustustoon tai konsulaattiin. Hakemuksesta on sitä vastaan otettaessa tarkistettava 17 §:n 1 momentissa tarkoitetut yhteyshenkilöt, jonka jälkeen se on viipymättä toimitettava puolustusvoimien aluetoimistolle.

13 §

Siviilipalvelushakemuksen käsittely

Siviilipalvelushakemus on käsiteltävä viipymättä. Kutsuntalautakunnan tai puolustusvoimien aluetoimiston on hyväksyttävä hakemus, jos se täyttää 12 §:ssä asetetut vaatimukset. Joukko-osaston komentajan ja siviilipalveluskeskuksen on toimitettava saapunut hakemus hyväksymistä varten puolustusvoimien aluetoimistolle. Kutsuntalautakunnan ja puolustusvoimien aluetoimiston on viipymättä ilmoitettava siviilipalveluskeskukselle siviilipalvelushakemuksen hyväksymisestä.

Hakija on hakemuksen hyväksymisen jälkeen siviilipalvelusvelvollinen ja vapautettu asevelvollisuuslaissa tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetussa laissa tarkoitetun palveluksen suorittamisesta.

Asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palveluksen suorittaneen siviilipalvelusvelvollisen asemasta 64 §:ssä tarkoitettua ylimääräistä palvelusta koskevan päätöksen ja 65 §:ssä tarkoitettua liikekannallepanon aikana säädetään 18, 64 ja 65 §:ssä.

14 §

Siviilipalvelukseen määrääminen

Siviilipalveluskeskus määrää siviilipalvelusvelvollisen aloittamaan palveluksensa siviilipalvelushakemuksen hyväksymisvuoden tai kahden sitä seuraavan kalenterivuoden kuluessa, jollei siviilipalvelusvelvolliselle myönnetä lykkäystä.

Palveluksen alkamista koskeva määräys tulee antaa todisteellisesti tiedoksi siviilipalvelusvelvolliselle viimeistään kaksi kuukautta ennen palveluksen alkua. Määräys voidaan antaa tiedoksi myös lyhyemmässä ajassa sen kalenterivuoden alusta, jona siviilipalvelusvelvollinen täyttää 29 vuotta, tai muulloinkin hänen suostumuksellaan.

Ulkomailla oleskelevalle palveluksen alkamista koskeva määräys voidaan lähettää asianomaiseen Suomen suurlähetystöön, muuhun diplomaattiseen edustustoon tai konsulaattiin siviilipalvelusvelvolliselle toimitettavaksi.

Siviilipalveluskeskuksen on tarvittaessa pyydettävä poliisilta virka-apua siviilipalvelusvelvollisen etsimiseksi ja määräyksen toimittamiseksi hänelle.

Laillisen esteen takia määräämisen siviilipalvelukseen saapumatta jääneen on aloitettava palveluksensa heti esteen lakattua, jollei siviilipalveluskeskus ole määrännyt häntä palvelukseen muuna ajankohtana.

15 §

Siviilipalveluspaikan määrääminen

Siviilipalveluskeskus määrää siviilipalveluspaikan, jossa siviilipalvelusvelvollinen suorittaa työpalvelun. Ennen työpalvelumääräyksen antamista siviilipalvelusvelvollista ja siviilipalveluspaikkaa on kuultava. Siviilipalvelusvelvollinen voidaan määrätä työpalveluun 8 §:n 2 momentin 3 tai 4 kohdassa tarkoitettuun siviilipalveluspaikkaan ainoastaan hänen antamansa nimenomaisen suostumuksen perusteella.

Siviilipalvelusvelvollisen vakaumus ja äidinkieli on otettava huomioon siviilipalveluspaikkaa määrättäessä. Suomen- tai

ruotsinkielisellä siviilipalvelusvelvollisella on oikeus suorittaa siviilipalveluksensa äidinkielellään.

Siviilipalvelusvelvollinen ei saa palvelusaikana olla palveluspaikkaansa työtai virkasuhteessa eikä tehdä siviilipalveluspaikalle siviilipalvelukseen kuuluvien työtehtävien ulkopuolista, vastikkeellista työtä. Siviilipalveluspaikka ei saa palvelusaikana maksaa siviilipalvelusvelvolliselle siviilipalvelustehtävistä tai työtehtävistä johtuvaa palkkaa, palkkiota tai muuta vastiketta.

16 §

Siviilipalveluspaikan siirto palveluksen aikana

Siviilipalveluskeskus päättää siviilipalvelusvelvollisen tai siviilipalveluspaikan hakemuksesta siviilipalvelusvelvollisen siirrosta toiseen siviilipalveluspaikkaan palveluksen aikana. Siirtohakemus on tehtävä kirjallisesti, ja siitä tulee ilmetä siirron peruste ja uutta siviilipalveluspaikkaa koskevat toivomukset.

Siviilipalveluskeskus voi palveluksen asianmukaisen suorittamisen turvaamiseksi tai merkittävän yleisen edun niin vaatiessa päättää siviilipalveluspaikan siirrosta myös omasta aloitteestaan.

Ennen siirtoa koskevaa päätöstä siviilipalveluskeskuksen on kuultava siviilipalvelusvelvollista, hänen nykyistä siviilipalveluspaikkaansa ja uutta siviilipalveluspaikkaa. Kuulemisvelvoitteesta voidaan kuitenkin poiketa, jos siirtotarve on kiireellinen ja perustuu 2 momentissa tarkoitettuun merkittävään yleiseen etuun.

17 §

Siviilipalvelusvelvollisen tiedonantovelvollisuus

Siviilipalvelusvelvollisen tulee huolehtia siitä, että hänen asuinpaikkansa, osoitteensa ja muut yhteystietonsa sekä palveluskelpoisuuteensa vaikuttavat seikat ovat siviilipalveluskeskuksen tiedossa.

Siviilipalvelusvelvollisen on annettava 1 momentissa tarkoitettut tiedot siviili-

palveluskeskukselle tämän niitä tiedustellessa sekä vastattava siviilipalveluskeskuksen toimittamaan kirjalliseen kyselyyn 14 päivän kuluessa päivästä, jona hän on saanut kyselystä tiedon.

4 luku

Siviilipalvelushakemuksen käsittely erityisoloissa

18 §

Siviilipalvelukseen hakeminen erityisoloissa

Jos asevelvollinen jättää siviilipalvelushakemuksen sen jälkeen, kun tasavallan presidentti on antanut asevelvollisuuslain 83 §:ssä tarkoitetun päätöksen ylimääräisestä palveluksesta taikka päätöksen puolustusvoimien osittaisesta tai yleisestä liikekannallepanosta, hakemus toimitetaan välittömästi tämän lain 19 §:ssä tarkoitettua asevelvollisten vakaumuksentutkintalautakunnan ratkaistavaksi.

Asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palveluksen suorittanut asevelvollinen, joka on hyväksytty siviilipalvelukseen, mutta joka ei ole ennen 1 momentissa tarkoitettua ylimääräistä palvelusta taikka puolustusvoimien osittaista tai yleistä liikekannallepanon alkamista koskevan päätöksen antamista aloittanut täydennyspalvelusta taikka jonka hakemus siviilipalvelukseen on ratkaisemattomana vireillä ennen 1 momentissa tarkoitettua päätöksen antamista, on velvollinen vakaumuksentutkintalautakunnan pyynnöstä antamaan selvityksen vakaumuksestaan.

Asevelvollisen vakaumuksentutkintalautakunnalle antama selvitys vakaumuksesta käsitellään 2 momentissa tarkoitettussa tilanteessa uutena siviilipalvelushakemuksena niiden asevelvollisten osalta, jotka on jo hyväksytty siviilipalvelukseen. Vakauksentutkintalautakunnan antama päätös poistaa samalla asevelvolliselle aiemmin annetun siviilipalvelushakemuksesta koskevan päätöksen.

19 §

Asevelvollisten vakaumuksentutkintalautakunta

Työ- ja elinkeinoministeriön yhteydessä toimii asevelvollisuuslain 83 ja 86 §:ssä tarkoitetun ylimääräistä palvelusta koskevan päätöksen tai liikekannallepanon aikana yksi tai useampi vakaumuksentutkintalautakunta.

Lautakunnan tehtävänä on suorittaa vakaumuksen tutkinta sekä käsitellä ja ratkaista 18 §:ssä tarkoitettua siviilipalvelushakemukset.

20 §

Lautakunnan asettaminen ja jäsenten kelpoisuusvaatimukset

Valtioneuvosto nimittää lautakunnan välittömästi tasavallan presidentin annettua asevelvollisuuslain 83 §:ssä tarkoitettua päätöksen ylimääräisestä palveluksesta taikka päätöksen puolustusvoimien osittaisesta tai yleisestä liikekannallepanosta. Nimityspäätös tehdään toistaiseksi. Nimityspäätös raukeaa ylimääräisestä palveluksesta annetun päätöksen lakattua olemasta voimassa tai liikekannallepanotilanteen päätyttyä.

Lautakunnassa on puheenjohtaja, varapuheenjohtajana toimiva lakimiesjäsen, vähintään majurin arvoinen asevelvollisuusasioihin ja kokonaismaanpuolustukseen perehtynyt sotilasjäsen, siviilipalvelusasioihin perehtynyt jäsen, psykiatrian erikoiskoulutuksen saanut lääkärijäsen, uskonnollisiin ja eettisiin vakaumuksiin perehtynyt ylemmän korkeakoulututkinnon suorittanut jäsen sekä esittelijänä toimiva lakimiessihteeri. Puheenjohtajaa lukuun ottamatta jäsenille tulee määrätä henkilökohtaiset varajäsenet.

Lautakunnassa tulee olla puolustushallinnon, siviilipalvelusviranomaisen ja oikeushallinnon edustus. Puheenjohtajan ja varapuheenjohtajana toimivan lakimiesjäsenen tulee olla tuomarinvirkaan oikeuttavan tutkinnon suorittaneita ja tuomarin tehtäviin perehtyneitä. Puheenjohtajan ja varapuheenjohtajana toimivan lakimiesjäsenen

sekä lakimiessihteerin tulee edustaa asevelvollisuus- ja siviilipalvelusviranomaisista riippumatonta tahoja. Lautakunta on päätösvaltainen, kun puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja, lakimiessihteerin ja vähintään puolet muista jäsenistä on paikalla. Läsna olevien jäsenen enemmistö ei saa olla siviilipalvelusviranomaisen ja puolustushallinnon edustajia.

Lautakunnan jäsenet toimivat tuomarin vastuulla. Lautakunnan puheenjohtajalla, varapuheenjohtajalla ja jäsenillä on näissä tehtävissään tuomariin verrattava virassapysymisoikeus.

21 §

Siviilipalvelushakemuksen käsittely lautakunnassa

Siviilipalvelushakemus on käsiteltävä viivytyksettä. Lautakunnan on hyväksyttävä siviilipalvelushakemus, mikäli hakija osoittaa vakaumuksensa luonteeltaan pysyväksi ja todelliseksi ja, että vakaumus estää suorittamasta asevelvollisuuslaissa säädettyä palvelusta. Hakija voidaan hakemuksen käsittelyn ajaksi siirtää aseetomiin tai siviilipalvelustehtäviin.

Hakemukset käsitellään lautakunnan istunnossa esittelystä. Istunnon puheenjohtajana toimii lautakunnan puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja. Esittelijänä toimii lakimiessihteerin.

Lautakunnan päätökseksi tulee se mielipide, jota enemmistö kannattaa. Äänen mennessä tasan päätökseksi tulee se mielipide, johon puheenjohtaja on yhtynyt.

Lautakunnan päätös annetaan välittömästi todisteellisesti tiedoksi hakijalle ja tiedoksi puolustusvoimien aluetoimistolle sekä siviilipalveluskeskukselle. Uuden siviilipalvelushakemuksen jättäminen ei estä päätöksen täytäntöönpanoa.

Muutoksenhausta lautakunnan antamaan päätökseen säädetään 98 §:ssä.

22 §

Tarkemmat säännökset

Tarkempia säännöksiä vakaumuksetutkintalautakunnan organisaatiosta,

henkilöstöstä, asioiden käsittelystä ja toiminnasta voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella.

5 luku

Palveluskelpoisuus, vapauttamisen ja lykkäys siviilipalveluksen suorittamisesta

23 §

Palveluskelpoisuus

Siviilipalvelukseen voidaan määrätä vain palveluskelpoinen siviilipalvelusvelvollinen. Päätöksen palveluskelpoisuudesta ja sen muutoksesta tekee siviilipalveluskeskus.

Palveluskelpoisuudella tarkoitetaan, että siviilipalvelusvelvollinen suoriutuu tai hänen voidaan olettaa suoriutuvan siviilipalveluksesta. Lisäksi edellytetään, että siviilipalvelusvelvollinen ei palvelusta suorittaessaan vaaranna omaa tai muiden palvelusturvallisuutta tai työturvallisuutta.

Palveluskelpoisuus määritellään niiden tietojen perusteella, jotka siviilipalvelusvelvollisesta, hänen terveydentilastaan sekä hänen fyysisestä ja henkisestä suoriutuvuudestaan saadaan:

1) terveydenhuollon ammattihenkilön tarkastuksessa;

2) siviilipalvelusvelvolliselta itseltään; tai

3) 93 §:ssä tarkoitetuilta tahoilta.

Terveydentilan arvioinnissa ja palveluskelpoisuuden määrittelyssä on pyrittävä yhdenmukaiseen käytäntöön asevelvollisuuslain mukaista palvelusta suorittavien kanssa.

24 §

Terveystarkastus

Siviilipalveluskeskus tai siviilipalveluspaikka voi palveluksen aikana määrätä siviilipalvelusvelvollisen hänen terveydentilansa toteamiseksi osoittamansa lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattihenkilön tarkastukseen tai tutkimukseen, jos se on tarpeen palvelustehtävien hoitamisen

edellytysten selvittämiseksi tai palveluskelpoisuuden määrittämiseksi. Siviilipalveluskeskus voi antaa siviilipalvelusvelvolliselle vastaavan määräyksen jo ennen palvelukseen määräämistä tai palveluksen aloittamista.

Siviilipalveluskeskuksen on tarkistettava siviilipalvelusvelvollisen terveydentila ja palveluskelpoisuus kolmen viikon kuluessa palveluksen alkamisesta. Siviilipalveluskeskuksen tai siviilipalvelupaikan on lisäksi tarvittaessa tarkistettava siviilipalvelusvelvollisen terveydentila palveluksen aikana ja sen päättyessä. Täydennyspalveluksen, ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikaisen palveluksen aikana siviilipalveluskeskus tarkistaa siviilipalvelusvelvollisen terveydentilan ainoastaan tarvittaessa.

25 §

Huumausaineen käyttöä selvittävä tutkimus

Edellä 24 §:ssä tarkoitetussa tutkimuksessa siviilipalvelusvelvolliselta voidaan tämän suostumuksella selvittää myös huumausainelain (1289/1993) 2 §:ssä tarkoitettu huumausaineen käyttö.

Siviilipalveluskeskus tai siviilipalveluspaikka voi velvoittaa siviilipalvelusvelvollisen palveluksensa aikana esittämään yksityisyyden suojausta työelämässä annetun lain (759/2004) 6 §:ssä tarkoitettu huumausainetestiä koskevan todistuksen, jos on perusteltua aihetta epäillä, että siviilipalvelusvelvollinen on huumausaineiden vaikutuksen alaisena palveluksessa tai että hänellä on riippuvuus huumausaineista. Edellytyksenä on lisäksi, että testaaminen on välttämätöntä siviilipalvelusvelvollisen palveluskelpoisuuden selvittämiseksi ja hän toimii sellaisissa tehtävissä, jotka edellyttävät erityistä tarkkuutta, luotettavuutta, itsenäistä harkintakykyä tai hyvää reagoitakykyä ja jossa tehtävien suorittaminen huumausaineen vaikutuksen alaisena tai huumausaineista riippuvaisena voi:

1) vaarantaa siviilipalvelusvelvollisen itsensä tai toisen henkeä, terveyttä, palvelusturvallisuutta tai työturvallisuutta;

2) vaarantaa maanpuolustusta tai valtion turvallisuutta;

3) vaarantaa liikenneturvallisuutta;

4) lisätä merkittävien ympäristövahinkojen riskiä;

5) vaarantaa palvelustehtävissä saatujen tietojen suojausta, käytettävyyttä, eheyttä tai laatua ja siten aiheuttaa haittaa tai vahinkoa salassapitosäännösten suojaamille yleisille eduille tai vaarantaa rekisteröityjen yksityisyyden suojausta tai oikeuksia; taikka

6) vaarantaa liike- tai ammattisalaisuutta taikka aiheuttaa työnantajalle tai tämän asiakkaalle vähäistä suurempaa taloudellista vahinkoa, jos liike- tai ammattisalaisuuden vaarantamista taikka taloudellisen riskin syntymistä ei voida muiden keinojen avulla estää.

Siviilipalvelusvelvollinen voidaan velvoittaa esittämään 2 momentissa tarkoitettu todistus myös, jos hän hoitaa tehtäviä, joihin pysyväisluonteisesti ja olennaisesti kuuluu ilman muiden henkilöiden läsnäoloa tapahtuvaa alaikäisen kasvatusta, opetusta, hoitoa tai muuta huolenpitoa taikka muuta työskentelyä henkilökohtaisessa vuorovaikutuksessa alaikäisen kanssa.

Huumausainetestiin ja sitä koskevaan todistukseen sovelletaan työterveyshuoltolain (1383/2001) 19 §:ää.

Siviilipalveluskeskus tai siviilipalveluspaikka vastaavat huumausaineen käyttöä selvittävän tutkimuksen teettämisestä ja siitä aiheutuvista kustannuksista.

Jos siviilipalvelusvelvollinen kieltäytyy esittämästä 2 momentissa tarkoitettua todistusta huumausainetestistä ja siviilipalveluspaikalla on perusteltu syy epäillä, että siviilipalvelusvelvollisella on riippuvuus huumausaineista tai että hän suorittaa palvelusta huumausaineiden vaikutuksen alaisena, palveluskelpoisuus on välittömästi arvioitava 24 §:ssä tarkoitetussa terveystarkastuksessa saatavan muun selvityksen perusteella.

HuumausaineL 1289/1993 on kumottu L:lla 373/2008, ks. HuumausaineL 373/2008 3 §.

26 §

Vapauttaminen palveluskelpoisuuden puuttumisen perusteella

Siviilipalveluskeskus voi vapauttaa siviilipalveluksen suorittamisesta rauhan aikana kokonaan tai määräajaksi siviilipalvelusvelvollisen, joka ei ole palveluskelpoinen.

Palveluskelpoisuuden tilapäisen puuttumisen takia siviilipalvelusvelvollinen vapautetaan palveluksesta määräajaksi. Tällöin siviilipalveluskeskus määrää siviilipalvelusvelvollisen myöhemmin toimitettavaan terveystarkastukseen. Vapautus määräajaksi voidaan antaa yhden tai useamman kerran enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan.

Jos palvelusvelvollinen on 2 momentin perusteella määrätty uudelleen tarkastettavaksi ja häntä ei ole terveystarkastuksissa kertaakaan todettu palveluskelpoiseksi, hänet vapautetaan palveluksesta rauhan aikana viimeistään sinä vuonna, jona hän täyttää 25 vuotta. Vapauttamisen edellytyksenä on lisäksi, että asianomainen on osallistunut hänelle määrättyihin lääkärintarkastuksiin.

27 §

Vapauttaminen toisessa valtiossa suoritettun palveluksen perusteella

Siviilipalveluskeskus voi siviilipalvelusvelvollisen kirjallisen hakemuksen perusteella vapauttaa rauhan aikana kokonaan tai osittain siviilipalveluksen suorittamisesta siviilipalvelusvelvollisen Suomen kansalaisen, jolla on tai on ollut myös toisen valtion kansalaisuus ja joka on suorittanut sanotussa valtiossa asevelvollisen rauhanaikaiseen palvelusvelvollisuuteen kuuluvaa palvelusta vähintään neljä kuukautta.

28 §

Vapauttaminen toisen valtion kansalaisuuden perusteella

Siviilipalveluskeskus voi siviilipalvelusvelvollisen kirjallisen hakemuksen perusteella vapauttaa rauhan aikana siviilipalveluksen suorittamisesta siviilipalvelusvelvollisen Suomen kansalaisen, jolla on

myös toisen valtion kansalaisuus. Vapauttamisen edellytyksenä on, että asianomaisen asuinpaikka ei ole Suomessa, ja hän osoittaa, että hänen tosiasialliset siteensä perheen, opiskelun, toimeentulon taikka muiden henkilökohtaisten asioiden osalta ovat muualle kuin Suomeen.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu päätös voidaan peruuttaa ja asianomainen voidaan määrätä siviilipalvelukseen, jos vapauttamisen edellytyksissä on tapahtunut olennainen muutos sen vuoksi, että siviilipalvelusvelvollinen on ennen sen vuoden loppua, jona hän täyttää 30 vuotta, muuttanut asumaan Suomeen.

29 §

Ulkomailla asuvan toisen valtion kansalaisen palvelukseen määrääminen

Siviilipalveluskeskuksen tulee jättää palvelukseen määräämättä siviilipalvelusvelvollinen, jolla on myös toisen valtion kansalaisuus ja jonka asuinpaikka on viimeiset seitsemän vuotta ollut muualla kuin Suomessa.

Siviilipalveluskeskus voi 1 momentin estämättä kuitenkin määrätä palvelukseen siviilipalvelusvelvollisen, joka muuttaa Suomeen ennen kuin hän täyttää 30 vuotta.

30 §

Toisen valtion kansalaisuuteen vetoaminen

Siviilipalvelusvelvollinen, joka vetoaa toisen valtion kansalaisuuteen tai kansainväliseen sopimukseen, on velvollinen toimittamaan siviilipalveluskeskukselle selvityksen kansalaisuuksistaan ja siviilipalvelusvelvollisuuden suorittamisesta muussa valtiossa.

Siviilipalvelusvelvollisuuden suorittamisesta määrätään lisäksi Suomea velvoittavissa kansainvälisissä sopimuksissa.

31 §

Lykkäyksen hakeminen

Siviilipalveluskeskus voi antaa siviilipalveluksen suorittamisesta lykkäystä

enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan, jos lykkäys on katsottava erittäin tarpeelliseksi:

- 1) ammattiin valmistumisen vuoksi;
- 2) opiskelun vuoksi;
- 3) taloudellisten asioiden järjestämisen vuoksi; tai
- 4) muun erityisen henkilökohtaisen syyn vuoksi.

Lykkäyshakemus on tehtävä siviilipalveluskeskukselle kirjallisesti. Hakemuksessa tulee esittää selvitys lykkäyksen perusteesta sekä ilmoittaa aika, jolle lykkäystä haetaan.

Kansanedustajana toimivalle, valtioneuvoston jäsenelle ja Euroopan parlamentin jäsenelle on tämän kirjallisen ilmoituksen perusteella annettava lykkäystä, jos se on tarpeen kyseisen tehtävän hoitamista varten. Siviilipalvelus on kuitenkin aloitettava viimeistään sinä vuonna, jona siviilipalvelusvelvollinen täyttää 29 vuotta. Ilmoitus on toimitettava siviilipalveluskeskukselle ja siihen on liitettävä selvitys tehtävästä.

Lykkäystä voi hakea myös siviilipalveluksen aikana.

32 §

Lykkäyspäätös

Lykkäyspäätöksessä on mainittava lykkäyksen alkamis- ja päättymispäivä.

Lykkäystä ei saa antaa pidemmäksi ajaksi kuin sen kalenterivuoden loppuun, jona siviilipalvelusvelvollinen täyttää 28 vuotta. Lykkäyshakemus on käsiteltävä kiireellisesti.

33 §

Lykkäyksen keskeyttäminen

Siviilipalvelusvelvollisen on haettava lykkäyksen keskeyttämistä siviilipalveluskeskukselta kirjallisesti.

Siviilipalveluskeskus voi arvioida terveydellisen syyn takia määräajaksi palveluksen suorittamisesta vapautetun palveluskelpoisuuden jo ennen määräajan päättymistä, jos siviilipalvelusvelvollinen pyytää lykkäyksen keskeyttämistä ja toimittaa siviilipalveluskeskukseen

palveluskelpoisuuden arviointia varten lääkärintodistuksen.

34 §

Palveluksen aloittamisvelvollisuus

Siviilipalveluksesta vapauttamista tai siviilipalveluksen lykkäystä koskevan hakemuksen tekeminen tai niitä koskevasta päätöksestä valittaminen ei ole laillinen este palvelukseen saapumiselle.

Siviilipalveluskeskuksen tulee määrätä siviilipalvelusvelvollinen aloittamaan palveluksensa mahdollisimman pian lykkäyksen päätyttyä. Määräajaksi palveluksen suorittamisesta vapautettu on määrättävä aloittamaan palvelus mahdollisimman pian palveluskelpoiseksi tulon jälkeen.

6 luku

Siviilipalveluksen suorittaminen ja siviilipalveluksen päättäminen

35 §

Siviilipalvelusvelvollisten oikeuksien rajoittaminen

Siviilipalvelusvelvollisen oikeuksia ei saa tämän lain nojalla rajoittaa enempää kuin palvelusvelvollisuuden suorittaminen sekä siviilipalvelusvelvollisten ja muiden henkilöiden turvallisuus välttämättä vaativat.

36 §

Vakaumuksen suoja

Siviilipalvelus on järjestettävä siten, ettivät palvelustehtävät ole ristiriidassa siviilipalvelusvelvollisen vakaumuksen kanssa. Jos siviilipalvelusvelvollinen ilmoittaa siviilipalveluspaikan tai palvelustehtävien olevan vastoin hänen vakaumustaan, siviilipalveluskeskus voi määrätä hänet toiseen siviilipalveluspaikkaan tai siviilipalveluspaikka voi määrätä hänet toisiin tehtäviin.

37 §

Syrjintäkielto

Siviilipalvelusta täytäntöönpantaessa ketään ei saa ilman hyväksyttävää syytä asettaa eri asemaan iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, sukupuolen, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

38 §

Siviilipalvelusvelvollisen velvollisuudet

Siviilipalvelusvelvollisen tulee suorittaa tunnollisesti hänelle tämän lain nojalla määrätyt palvelustehtävät siviilipalveluspaikan osoittamassa työpisteessä sekä noudattaa siviilipalveluskeskuksen ja siviilipalveluspaikan lain mukaan antamia työjohtollisia määräyksiä.

39 §

Siviilipalvelusvelvollisen työ- ja vapaa-aika sekä työturvallisuus

Siviilipalvelusvelvollisen on noudatettava siviilipalveluspaikan hänelle määräämää työaika. Säännöllinen työaika on vähintään 36 viikkotuntia ja enintään 40 viikkotuntia.

Siviilipalvelusvelvollisen tekemään työhön sovelletaan työturvallisuuslakia (738/2002). Siviilipalvelukseen sovelletaan työterveyshuoltolakia, jos tässä laissa ei toisin säädetä.

Siviilipalvelusvelvollisella on oikeus lepoa ja virkistystä varten tarpeelliseen riittävään vapaa-aikaan.

40 §

Lomat

Siviilipalvelusvelvollisella on oikeus ilman erikseen esitettävää syytä myöntettävään 18 päivän henkilökohtaiseen lomaan ja oman lapsen syntymän yhteydessä pidettävään 12 päivän isyysvapaaseen. Jos siviilipalvelusvelvollinen on

palvelusaikana erityisesti kunnostautunut, hänelle voidaan myöntää kuntoisuuslomaa yhteensä enintään 20 päivää. Siviilipalvelusta suorittavan naisen raskauden, synnytyksen ja äitiyden perusteella annettavat lomat määräytyvät vastaavasti kuin naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetussa laissa säädetään.

Siviilipalvelusvelvolliselle voidaan lisäksi antaa painavista henkilökohtaisista syistä lomaa yhteensä enintään 180 päivää.

Siviilipalveluspaikka päättää loman antamisesta ja loman ajankohdasta. Edellä 2 momentissa tarkoitettua lomaa myöntää kuitenkin siviilipalveluspaikan 45 §:ssä tarkoitettu vastuuhenkilö.

41 §

Siviilipalveluksen suorittaminen ulkomailla

Siviilipalvelus suoritetaan Suomessa lukuun ottamatta mahdollisia lyhyehköjä komennusmatkoja ulkomaille.

Siviilipalveluspaikka voi siviilipalvelusvelvollisen suostumuksen perusteella määrätä hänet korkeintaan 14 vuorokauden ulkomaan komennusmatkalle.

Siviilipalveluskeskus voi siviilipalveluspaikan hakemuksesta ja palvelusvelvollisen suostumuksella määrätä hänet korkeintaan 2 kuukauden ulkomaan komennusmatkalle, jos siihen on työ- tai koulutustehtävään liittyvä erityinen syy. Hakemus on tehtävä siviilipalveluskeskukselle kirjallisesti ja siinä tulee esittää palvelusvelvollisen kirjallinen suostumus sekä selvitys siviilipalvelusvelvollisen työtehtävistä, palvelusolosuhteista ja palvelusturvallisuudesta.

Ulkomailla suoritettavan palveluksen matkakustannuksista ja ylläpidosta vastaa siviilipalveluspaikka.

42 §

Palvelustehtävistä vapauttaminen

Siviilipalveluspaikka voi myöntää siviilipalvelusvelvolliselle vapautuksen palvelustehtävien suorittamisesta ja oikeuden lyhytaikaisesti poistua siviilipalveluspaikasta seuraavilla perusteilla:

- 1) sairaudesta tai vammasta toipuminen;
- 2) lähiomaisen kuolema tai äkillinen vakava sairaus; taikka
- 3) muu henkilökohtainen pakottava syy.

43 §

Palvelusajan laskeminen

Siviilipalvelusvelvollisen palvelusaika lasketaan siitä päivästä, jolloin siviilipalvelusvelvollinen saapuu palvelukseen. Palvelusaikaan lasketaan palveluksen aloittamispäivä ja kotiuttamispäivä.

Palvelusaikaan ei lasketa päiviä, jotka siviilipalvelusvelvollinen on:

- 1) luvattomasti poissa palveluksesta;
- 2) 40 §:n 2 momentissa tarkoitettulla henkilökohtaisista syistä annetulla lomalla;
- 3) tahallisesti itse aiheuttamansa vamman tai sairauden vuoksi palvelukseen kykenemätön;
- 4) rikoksesta epäiltyinä pidätettynä tai vangittuna.

44 §

Kotiuttaminen

Siviilipalveluspaikan on kotiutettava siviilipalvelusvelvollinen, kun:

- 1) hän on kokonaan suorittanut tämän lain mukaisen palveluksensa;
- 2) hän on täyttänyt 30 vuotta ja hänen palvelusvelvollisuutensa on päättynyt tämän lain 5 §:n 2 momentin perusteella;
- 3) hänet on 26–28 §:n perusteella vapautettu siviilipalveluksen suorittamisesta;
- 4) hän on menettänyt Suomen kansalaisuuden;
- 5) hänelle on palvelusaikana myönnetty lykkäystä;
- 6) häntä vastaan on tehty rikosilmoitus siviilipalveluksesta kieltäytymisestä tai siviilipalvelusrikoksesta; tai
- 7) hänelle muusta kuin siviilipalveluksesta kieltäytymisestä tai siviilipalvelusrikoksesta tuomituun vankeusrangaistuksen täytäntöönpano alkaa.

Siviilipalveluskeskus voi harkintansa mukaan kotiuttaa siviilipalvelusvelvollisen, jos:

1) hän on lääkärinlausunnon mukaan pitkäähkön ajan palvelukseen kykenemätön; taikka

2) hän on tehnyt siviilipalveluspaikkaan, sen henkilökuntaan, asiakkaaseen tai omaisuuteen kohdistuvan vakavan rikoksen tai käyttäytyy tavalla, joka osoittaa, että hän vakavasti vaarantaa palvelusturvallisuutta tai työturvallisuutta.

Ennen 2 momentissa tarkoitettujen perusteiden mukaista kotiuttamista siviilipalveluskeskuksen on kuultava siviilipalvelusvelvollista ja siviilipalveluspaikkaa.

Siviilipalveluspaikan tai siviilipalveluskeskuksen on annettava siviilipalvelusvelvolliselle kotiuttamispäätös, josta ilmenee suoritettu palvelusaika ja kotiuttamisperuste.

45 §

Siviilipalvelusvelvollisten valvonta ja palvelustehtävien määrääminen

Siviilipalveluspaikalla on oltava siviilipalvelusvelvollisten valvonnasta vastaava vastuuhenkilö. Siviilipalveluspaikka on velvollinen välittömästi ilmoittamaan siviilipalveluskeskukselle, jos vastuuhenkilö vaihtuu sekä uuden vastuuhenkilön yhteystiedot.

Palvelustehtävien määrääminen ja työpalveluun liittyvän perehdyttämisen järjestäminen kuuluu 1 momentissa tarkoitettulle vastuuhenkilölle tai hänen määräämälleen siviilipalveluspaikan palveluksessa olevalle muulle henkilölle.

7 luku

Siviilipalvelusvelvollisen ylläpito ja etuudet

46 §

Siviilipalvelusvelvollisen ylläpito

Siviilipalvelusvelvollisella on palvelusaikana oikeus maksuttomaan majoitukseen, ruokailuun, palvelustehtävien edellyttämään erityisvaatetukseen ja -varusteisiin, terveydenhuoltoon samoin kuin

päivärahaan sekä maksuttomiin palvelusmatkoihin ja lomamatkoihin.

Valtio vastaa siviilipalvelusvelvollisen maksuttomista matkoista aiheutuvista kustannuksista. Siviilipalveluspaikka vastaa muista peruskoulutuksessa tai työpalvelussa olevalle siviilipalvelusvelvolliselle kuuluvista ylläpitokustannuksista ja etuuksista.

Täydennyspalveluksessa, ylimääräisessä palveluksessa tai liikekannallepanon aikaisessa palveluksessa olevan siviilipalvelusvelvollisen ylläpidosta vastaa kaikilta osin valtio.

47 §

Majoituskustannukset

Siviilipalveluspaikka osoittaa kirjallisesti siviilipalvelusvelvolliselle majoituksen työpalvelun alkaessa. Valtio korvaa siviilipalveluspaikalle siviilipalvelusvelvollisen kuukausittaiset majoituskustannukset osoitetun majoituksen sijaintipaikkakunnan mukaan seuraavasti:

I kuntaryhmä: Espoo, Helsinki, Kauniainen ja Vantaa enintään 250 euroa;

II kuntaryhmä: Muut kunnat enintään 150 euroa.

Majoituskustannukset korvataan enintään toteutuneiden asumiskustannusten mukaisesti. Korvattavia majoituskustannuksia ovat vuokra, muu vastike tai niihin rinnastettava muu sopimukseen perustuva kiinteän suuruinen kuukausittainen asumismeno, ei kuitenkaan rahoitusvastike tai asuntolainan pääomalyhennys. Korvausta ei makseta siviilipalveluskeskukselle.

Jos siviilipalvelusvelvollinen osoitetaan majoittumaan siviilipalvelusvelvollisen vanhempien omistamaan tai vuokraamaan asuntoon, on korvattavien majoituskustannusten määrä enintään 100 euroa kuukaudessa.

Siviilipalveluspaikan on laskutettava maksetut majoituskustannukset siviilipalveluskeskukselta takautuvasti viimeistään sen kalenterivuoden päättyessä, johon majoituskustannukset kohdistuvat. Siviilipalveluspaikan on esitettävä maksamistaan majoituskustannuksista luotettava selvitys.

Majoituskustannusten korvaamiseen liittyvästä menettelystä voidaan säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

48 §

Päiväraha ja ruokaraha

Siviilipalveluspaikka maksaa siviilipalvelusvelvolliselle päivärahan, joka on sama kuin asevelvollisuuslain mukaista palvelusta suorittavan päiväraha.

Jos siviilipalveluspaikka ei järjestä ruokailua, sen on maksettava siviilipalvelusvelvolliselle ruokaraha, jonka määrä on sama kuin asevelvollisuuslain mukaista palvelusta suorittavalle komennusmatkan ajalta maksettava ruokaraha.

Päivärahaa ja ruokarahaa ei makseta niiltä päiviltä, joita ei lueta palvelusaikaan. Ruokarahaa ei makseta myöskään palveluspäiviltä, jolloin siviilipalvelusvelvollinen on lomalla tai viikkovapaalla siviilipalveluspaikan osoittaman majoituksen ulkopuolella.

49 §

Terveydenhuolto

Siviilipalveluspaikka järjestää siviilipalvelusvelvolliselle maksuttoman terveydenhuollon.

Siviilipalvelusvelvollisen terveystarkastuksesta ja palveluskelpoisuustarkastuksesta säädetään 24 §:ssä. Siviilipalvelusvelvollisella on lisäksi palveluksen aikana oikeus päästä lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattihenkilön tarkastukseen ja saada lääkärin määräämää palveluksen suorittamisen kannalta tarpeellista hoitoa.

50 §

Täydennyspalvelusta, ylimääräistä palvelusta ja liikekannallepanon aikaista palvelusta suorittavan päiväraha sekä palkka

Täydennyspalveluksessa, ylimääräisessä palveluksessa ja liikekannallepanon aikaisessa palveluksessa olevalla on oikeus 48 §:ssä säädetyn päivärahan lisäksi palkkaan, jonka määrä on sama kuin reservin

kertausharjoituksiin kutsutulle asevelvolliselle palvelusajalta suoritettava miehistön reserviläispalkka.

Mitä 48 §:n 3 momentissa säädetään päivärahan menettämisestä, koskee vastavasti myös tämän pykälän 1 momentissa tarkoitettua palkkaa.

51 §

Työmatkat

Siviilipalveluspaikka vastaa kustannuksista, jotka aiheutuvat sen määräämistä komennusmatkoista, sekä kustannuksista, jotka aiheutuvat siviilipalvelusvelvollisen päivittäisistä työmatkoista siviilipalveluspaikan osoittaman majoituspaikan ja siviilipalveluspaikan välillä. Jos siviilipalveluspaikka ei ole järjestänyt siviilipalvelusvelvollisen komennusmatkalle majoitusta, siviilipalvelusvelvolliselle suoritetaan majoitusraha, jonka määrä on sama kuin asevelvollisuuslain mukaista palvelusta suorittavalle komennusmatkan ajalta maksettava majoitusraha.

Työmatkakustannusten korvaamisesta säädetään tarkemmin työ- ja elinkeinoministeriön asetuksella.

52 §

Palvelusmatkojen korvaaminen

Siviilipalvelusvelvollisella on oikeus saada valtion kustantama matka tai korvaus kustannuksista, jos ne aiheutuvat siirtymisestä siviilipalveluspaikasta toiseen taikka koti- tai asuinpaikkakunnan ja palveluspaikkakunnan välisestä matkasta, jonka perusteena on siviilipalvelukseen, täydennyspalvelukseen, ylimääräiseen palvelukseen tai liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen saapuminen taikka palveluksesta kotiuttaminen. Matkakustannukset ulkomailta ja ulkomaille korvataan vain, jos siviilipalvelusvelvollisen vakainainen asuinpaikka ei ole Suomessa.

Siviilipalvelusvelvolliselle korvataan valtion varoista myös yksi Suomessa tehty matka siviilipalvelusta koskevaan työhaastatteluun, jos se tapahtuu hänen asuin- tai kotipaikkakuntansa ulkopuolella.

Edellytyksenä korvauksen maksamiselle on, että siviilipalvelusvelvollinen esittää siviilipalveluspaikan antaman todistuksen haastattelukäynnistä.

Matkakustannukset korvataan edullisimman julkisen kulkuneuvon käyttämisestä aiheutuvien kustannusten mukaisesti.

Matkakustannusten korvaamisesta ja siihen liittyvistä menettelyistä säädetään tarkemmin työ- ja elinkeinoministeriön asetuksella.

53 §

Maksuttomat lomamatkat

Siviilipalvelusvelvollisella on oikeus palvelusaikanaan vähintään kahteen edestakaiseen lomamatkaan palveluskuukautta kohden tai korvaukseen matkakustannuksista koti- tai asuinpaikkakunnalleen taikka erityisestä syystä myös muulle sellaiselle paikkakunnalle Suomessa, jonne hänellä on erityisiä henkilökohtaisia siteitä. Ulkomailla vakinaisesti asuvalla on palvelusaikanaan oikeus vähintään yhteen lomamatkaan koti- tai asuinpaikkakunnalleen ulkomailla.

Matkat on tehtävä olosuhteet huomioon ottaen valtiolle edullisimmalla tavalla.

Työ- ja elinkeinoministeriön asetuksella säädetään tarkemmin maksuttomien lomamatkojen määrästä ja matkakustannusten korvaamisesta ottaen huomioon asevelvollisuuslain mukaista palvelusta suorittavien lomamatkojen lukumäärät.

54 §

Sosiaaliturvaa koskeva neuvonta

Siviilipalvelusvelvollisella on oikeus tarvittaessa saada siviilipalveluskeskukselta neuvontaa palvelukseensa liittyvissä sosiaaliturvaa koskevissa asioissa.

55 §

Siviilipalvelusvelvollisen työ- ja virkasuhteen jatkuminen

Palvelukseen määrätyn siviilipalvelusvelvollisentyö- ja virkasuhteen jatkumisesta säädetään maanpuolustusvelvollisuutta

täyttävän työ- ja virkasuhteen jatkumisesta annetussa laissa (305/2009).

Siviilipalveluskeskuksen johtajan tai tämän määräämän on annettava palveluksessa olevalle ennen palveluksen päättymistä tai keskeytymistä tieto edellä mainitun lain 5 §:ssä säädetystä.

56 §

Siviilipalvelusvelvolliselle kuuluvat muut etuudet

Siviilipalvelusvelvolliseen sovelletaan, mitä asevelvollisen taloudellisista ja sosiaalisista etuuksista muussa laissa tai asetuksessa säädetään, jollei tässä laissa toisin säädetä.

57 §

Siviilipalveluksen järjestämisestä aiheutuvat ennakoimattomat kustannukset

Työ- ja elinkeinoministeriö voi kirjallisen hakemuksen perusteella korvata siviilipalveluspaikalle siviilipalveluksen järjestämisestä aiheutuneita poikkeuksellisia ja ennakoimattomia kustannuksia, jos niitä voidaan pitää siviilipalveluspaikan taloudellisiin edellytyksiin nähden kohtuuttomina.

8 luku

Täydennyspalvelus

58 §

Täydennyspalvelusvelvollisuus

Täydennyspalvelukseen on velvollinen osallistumaan siviilipalvelusvelvollinen, joka on suorittanut asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palveluksen ja jonka hakemus siviilipalvelukseen on hyväksytty mainitun palveluksen suorittamisen jälkeen.

Täydennyspalvelusvelvollisuus päättyy sen vuoden lopussa, jona siviilipalvelusvelvollinen täyttää 50 vuotta.

Täydennyspalvelusaika on enintään 40 päivää.

59 §

Täydennyspalvelukseen määrääminen

Siviilipalveluskeskus järjestää täydennyspalvelusta koulutuksena ja käytännön harjoitteluna. Siviilipalveluskeskus määrää täydennyspalveluksen ajankohdasta, täydennyspalveluspaikasta ja palveluksen kestosta.

Siviilipalvelusvelvolliselle on toimitettava määräys täydennyspalvelukseen 12 kuukauden kuluessa siviilipalvelushakemuksen hyväksymisestä. Määräys voidaan täytäntöönpanon edellyttäessä toimittaa myöhemmin, kuitenkin viimeistään ennen täydennyspalvelusvelvollisuuden päättymistä.

Siviilipalveluskeskuksen on annettava täydennyspalvelusta koskeva määräys siviilipalvelusvelvolliselle todisteellisesti tiedoksi viimeistään kaksi kuukautta ennen täydennyspalveluksen alkua.

60 §

Täydennyspalvelusta koskevan määräyksen peruuttaminen

Siviilipalveluskeskus voi peruuttaa täydennyspalvelukseen antamansa määräyksen, jos siviilipalvelusvelvollinen on ennen palveluksen alkamista vammautunut tai sairastunut niin, ettei hän kykene suoriutumaan suunnitellusta täydennyspalveluksesta. Määräys voidaan lisäksi peruuttaa, jos täydennyspalvelukseen määrätty asuu pysyvästi ulkomailla eikä siviilipalveluskeskuksella ole ollut tästä tietoa määräystä annettaessa.

61 §

Täydennyspalveluksesta vapauttaminen

Siviilipalveluskeskus voi hakeemuksesta myöntää vapautuksen määrätystä täydennyspalveluksesta siviilipalvelusvelvolliselle:

1) jolle vapautus on tämän perheolojen tai taloudellisten olojen taikka ammatin tai elinkeinon vuoksi erittäin tarpeellinen;

2) jonka opintojen aloittaminen tai eteneminen tuntuvasti vaikeutuisi ilman vapauttamista;

3) jonka osallistuminen täydennyspalvelukseen erityisen vakavasti häittäisi tai vahingoittaisi hänen työnantajansa toimintaa; tai

4) muun erityisen henkilökohtaisen syyn vuoksi.

Siviilipalvelusvelvolliselle on annettava uusi täydennyspalvelusmääräys välittömästi vapautusperusteen lakattua.

Vapautusta on haettava kirjallisesti siviilipalveluskeskukselta. Hakemukseen on liitettävä selvitys vapauttamisen perusteesta. Vapautus koskee vain vapauttamispäätöksessä yksilöityä täydennyspalvelusta eikä se estä uuden täydennyspalvelusmääräyksen antamista. Vapauttamishakemus ei ole pätevä syy jäädä pois palveluksesta.

Kansanedustajan tehtävää, valtioneuvoston jäsenyyttä tai Euroopan parlamentin jäsenyyttä hoitava siviilipalvelusvelvollinen vapautetaan täydennyspalveluksesta hänen siviilipalveluskeskukselle tekemänsä ilmoituksen perusteella, jos vapauttaminen on tarpeen mainitun tehtävän hoitamista varten. Ilmoitus on tehtävä siviilipalveluskeskukselle kirjallisesti ja siihen on liitettävä selvitys tehtävästä.

62 §

Lomat täydennyspalveluksen aikana

Siviilipalveluskeskus voi myöntää täydennyspalvelusta suorittavalle vain 40 §:n 1 momentissa tarkoitettua isyysvapaita ja 2 momentissa tarkoitettua lomaa painavasta henkilökohtaisesta syystä. Siviilipalvelusvelvollisella ei ole täydennyspalveluksen aikana oikeutta tämän lain 40 §:n 1 momentissa tarkoitettuun kuntoisuuslomaan ja henkilökohtaiseen lomaan.

63 §

Täydennyspalvelukseen sovellettavat muut säännökset

Jos 58–62 §:ssä ei toisin säädetä, täydennyspalvelukseen sovelletaan siviilipalvelusvelvollista ja palveluksen suorittamista koskevia säännöksiä.

Täydennyspalvelukseen ei kuitenkaan sovelleta 14 §:n 1 ja 2 momenttia, 31–33 §:ää, 39 §:n 1 momenttia eikä 41 §:ää.

9 luku

Ylimääräinen palvelus ja palvelusliikemääräyksen aikana

64 §

Ylimääräinen palvelus

Ylimääräisen palveluksen tarkoituksena on välttää häiriötilanne ja sen vaatimukset huomioon ottaen harjoittaa ja täydentää siviilipalvelusvelvollisten siviililuonteisiin tehtäviin liittyviä kriisivalmiuksia siten, että siviilipalvelusvelvolliset ovat toimintakykyisiä ja määrättävissä liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen.

Tasavallan presidentti voi päättää normaaliolojen vakavassa häiriötilanteessa tai poikkeusoloissa valtioneuvoston esityksestä, että siviilipalveluskeskus voi määrätä siviilivarantoon kuuluvia siviilipalvelusvelvollisia ylimääräiseen palvelukseen.

Palvelus voidaan määrätä alkamaan heti.

Ylimääräistä palvelusta koskevan päätöksen kesto on ja peruuttamiseen samoin kuin ylimääräisestä palveluksesta vapauttamiseen ja kotiuttamiseen sovelletaan asevelvollisuuslain 83–85 §:ää. Vapauttamis- ja kotiuttamispäätöksen tekee siviilipalveluskeskus.

65 §

Liikekannallepanon aikainen palvelus

Tasavallan presidentti päättää valtioneuvoston esityksestä siviilipalvelusvelvollisten liikekannallepanosta.

Siviilipalvelusvelvolliset määrätään liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen siviilipalveluskeskuksen määräyksellä tai tarvittaessa työ- ja elinkeinoministeriön kuulutuksella. Palvelukseen voidaan määrätä astumaan heti. Asevelvollisuuslain 86 §:ssä tarkoitettua puolustusvoimien osittaisen liikekannallepanon

aikana palvelukseen voidaan määrätä siviilivarantoon kuuluva siviilipalvelusvelvollinen. Puolustusvoimien yleisen liikekannallepanon aikana palvelukseen voidaan määrätä myös lisävarantoon kuuluva siviilipalvelusvelvollinen, 50 vuotta täyttäneet voidaan määrätä palvelukseen kuitenkin ainoastaan eduskunnan suostumuksella.

Asevelvollisuuden suorittamisesta rauhana aikana terveydellisistä syistä vapautettu siviilipalvelusvelvollinen voidaan yleisen liikekannallepanon aikana määrätä 24 §:ssä tarkoitettuun palveluskelpoisuustarkastukseen sekä määrätä palvelukseen, jos hänet todetaan palveluskelpoiseksi.

Siviilipalvelusvelvollisen liikekannallepanon aikainen palvelus tapahtuu siviilipalveluskeskuksen johtamana ja alaisuudessa taikka pelastuslain (468/2003) 4 §:ssä tarkoitettujen pelastusviranomaisien, mainitun lain 6 §:n 1 momentin 5–10 kohdassa tarkoitettujen pelastustoimintaan ja väestönsuojeluun osallistuvien eri viranomaisten taikka opetusministeriön ja sen alaisten virastojen johtamana ja alaisuudessa. Edellä tarkoitettut viranomaiset toimivat liikekannallepanon aikana siviilipalveluspaikkoina.

Puolustusvoimilla on 4 momentin estämättä oikeus määrätä liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen siviilipalvelusvelvollinen tai siviilipalvelukseen hakeutunut, joka on 18 §:n nojalla velvollinen toimittamaan selvityksen vakaumuksestaan vakaumuskenttälautakunnalle ja, jonka tutkittu vakaumus ei estä sijoittamista puolustusvoimien palvelukseen.

Siviilipalveluskeskus määrää liikekannallepanon tilanteessa 4 momentissa tarkoitettujen viranomaisten käyttöön niiden pyynnöstä tarpeelliseksi katsomansa määrän siviilipalvelusvelvollisia, joita ei ole 67 §:n 1 ja 2 momentin mukaisesti vapautettu palveluksesta tai varattu terveydenhuollon ammattihenkilöstöä poikkeusoloissa koskevan varausjärjestelmän puitteissa terveydenhuollon tehtäviin taikka määrätty valmiuslain (1080/1991) mukaisesti suorittamaan yleistä työvelvollisuutta tai terveydenhuollon työvelvollisuutta.

66 §

Ylimääräiseen palvelukseen ja liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen sovellettavat säännökset

Ylimääräiseen palvelukseen ja liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen sovelletaan 23–26 ja 35–38 §:n, 39 §:n 2 ja 3 momentin, 42 ja 43 §:n sekä 44 §:n 1 momentin 4 kohdan ja 2 momentin säännöksiä palveluksen järjestämisestä.

67 §

Palvelukseen määräämättä jättäminen hakemuksesta yleisen edun vuoksi

Siviilipalveluskeskus voi työnantajan hakemuksesta jättää siviilipalvelusvelvollisen määräämättä ylimääräiseen palvelukseen ja liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen, jos siviilipalvelusvelvollisen määrääminen palvelukseen saattaisi vaarantaa yleistä taloutta tai muita yhteiskunnan kannalta merkityksellisiä yleisiä etuja.

Ylimääräiseen palvelukseen ja liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen jätetään kutsumatta myös siviilipalvelusvelvollinen, joka toimii 31 §:n 3 momentissa tarkoitettussa tehtävässä.

Työ- ja elinkeinoministeriön asetuksella voidaan säätää tarkemmin 1 momentissa tarkoitettusta hakemusmenettelystä.

10 luku

Palvelusrikkomukset ja kurinpito

68 §

Palvelusrikkomus

Siviilipalvelusvelvollinen, joka laiminlyö 38 §:ssä tarkoitettujen palvelustehtävien suorittamiseen liittyvät velvoitteensa tai toimii muutoin vastoin palvelusvelvoitteitaan, voidaan määrätä kurinpitorangeastukseen siten kuin tässä laissa säädetään. Siviilipalveluspaikan 45 §:ssä tarkoitettua vastuuhenkilön tulee tehdä palvelusrikkomuksesta tiedon saatuaan siviilipalveluskeskukselle kirjallinen palvelusrikkomusilmoitus,

jollei asiaa sen vähäisen merkityksen vuoksi jätetä sillensä tai suullisen huomautuksen varaan.

69 §

Palvelusrikkomuksen tutkinta

Siviilipalveluskeskuksen on palvelusrikkomusilmoituksen saatuaan suoritettava tutkinta palvelusrikkomuksen selvittämiseksi. Siviilipalveluskeskuksen on asiaa tutkiessaan hankittava asian ratkaisemiseksi tarvittava aineisto rikkomuksesta, siitä epäillyn siviilipalvelusvelvollisen syyllisyydestä ja muista asiaan vaikuttavista seikoista.

Siviilipalveluskeskuksen on laadittava tutkinnasta pöytäkirja. Tutkinnassa on suullisesti kuultava siviilipalvelusvelvollista. Siviilipalveluskeskuksen on annettava siviilipalvelusvelvolliselle todisteellisesti määräys kuulemistilaisuuteen. Ennen kuulemistä siviilipalvelusvelvolliselle on ilmoitettava, mistä asiasta ja missä ominaisuudessa häntä kuullaan. Kuuleminen suoritetaan siviilipalveluskeskuksen määräämänä aikana joko siviilipalveluspaikassa tai siviilipalveluskeskuksessa. Kuulustelukertomus on annettava siviilipalvelusvelvolliselle hänen luettavakseen ja tarkistettavakseen ja siihen on merkittävä siviilipalvelusvelvollisen tekemät huomautukset.

Siviilipalvelusvelvolliselle on ennen kurinpitoasian ratkaisemista varattava tilaisuus tutustua tutkintapöytäkirjaan ja muuhun tutkinnassa kertyneeseen aineistoon sekä antaa niiden johdosta selityksensä.

70 §

Kurinpitorangaistukset

Siviilipalvelusvelvolliselle, joka on syylistynyt palvelusrikkomukseen, voidaan määrätä kurinpitorangaistuksena:

- 1) kirjallinen varoitus;
- 2) työtä yli säännönmukaisen työajan;
- 3) päivärahan menetykset; tai
- 4) henkilökohtaisten lomaoikeuksien menetykset.

Samasta rikkomuksesta voidaan määrätä vain yhtä rangaistuslajia oleva kurinpitorangaistus.

Päivärahan menetys voidaan palvelusajana määrätä korkeintaan kaksi kertaa ja enintään 30 päivältä kerrallaan. Työtä yli säännönmukaisen työajan voidaan määrätä enintään neljä tuntia päivässä enintään viiden päivän ajaksi rangaistuskertaa kohti. Henkilökohtaisten lomaoikeuksien menetykset voi olla enintään neljä päivää rangaistuskertaa kohti.

71 §

Kurinpitorangaistuksen määrääminen

Siviilipalveluskeskus määrää kurinpitorangaistuksen sen jälkeen, kun se on suorittanut loppuun palvelusrikkomusta koskevan tutkinnan. Kurinpitorangaistus on määrättävä kuukauden kuluessa suullisen kuulemisen suorittamisesta. Siviilipalveluskeskus tekee kurinpitoasiassa kirjallisen päätöksen, josta on käytävä ilmi rikkomus, rikkomuksen tekoajankohta ja -paikka, kurinpitorangaistuksen laji ja määrä, sovelletut lainkohdat ja päätöksen perustelut.

Kurinpitorangaistuksen tulee olla oikeudenmukaisessa suhteessa palvelusrikkomukseen. Rangaistusta harkittaessa on otettava huomioon ne olosuhteet, joissa rikkomus on tehty, siviilipalvelusvelvollisen oma pyrkimys estää tai lieventää rikkomuksen vaikutuksia sekä siviilipalvelusvelvollisen aikaisempi palvelus ja käyttäytyminen.

Kurinpitorangaistus voidaan jättää määräämättä tai asia jättää suullisen huomautuksen varaan, jos palvelusrikkomus on johtunut olosuhteet huomioon ottaen anteeksi annettavasta huolimattomuudesta, ajattelemattomuudesta tai tietämättömyydestä taikka jos rikkomusta on muuten pidettävä vähäisenä.

Kurinpitopäätös on päivättävä ja allekirjoitettava. Siviilipalveluskeskuksen on annettava päätös todisteellisesti tiedoksi siviilipalvelusvelvolliselle. Päätöksen tai siihen liittyvään tiedoksiantotodistukseen on merkittävä sen tiedoksiantoajankohta. Päätökseen on liitettävä muutoksenhakuosoitus.

Siviilipalvelusvelvollisuuden rikkominen

72 §

Tiedonantovelvollisuuden rikkominen

Siviilipalvelusvelvollinen, joka toistuvasti jättää vastaamatta 17 §:ssä tarkoitettuun siviilipalveluskeskuksen todisteellisesti toimittamaan kirjalliseen tiedusteluun, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, tiedonantovelvollisuuden rikkomisesta sakkoon.

73 §

Täydennyspalvelusvelvollisuuden rikkominen

Siviilipalvelusvelvollinen, joka saatuaan määräyksen täydennyspalvelukseen jättää saapumatta palvelukseen, lopettaa palveluksen tai kieltäytyy palveluksesta, on tuomittava täydennyspalvelusvelvollisuuden rikkomisesta sakkoon.

74 §

Siviilipalveluksesta kieltäytyminen

Siviilipalvelusvelvollinen, joka jättää saapumatta tämän lain 3 §:ssä tarkoitettuun peruskoulutukseen tai työpalveluun, lopettaa sen tai ilmoittaa kirjallisesti kieltäytyvänsä siviilipalveluksesta, on tuomittava siviilipalveluksesta kieltäytymisestä vankeuteen ajaksi, joka vastaa puolta hänen jäljellä olevasta palvelusajastaan.

Siviilipalveluksesta kieltäytymisestä tuomittua vankeusrangaistusta suorittava voidaan päästää ehdonalaiseen vapauteen, jos hän sitoutuu suorittamaan jäljellä olevan siviilipalveluksensa asianmukaisesti loppuun. Edellytyksenä on lisäksi, että 5 §:n 2 momentissa säädetty ikäraja ei estä palveluksen suorittamista.

Siviilipalveluksesta kieltäytymisestä saa tuomita rangaistukseen vain kerran.

Siviilipalvelusrikos

Siviilipalvelusvelvollinen, joka hänelle määrätystä kurinpitorangeistuksesta huolimatta edelleen olennaisesti laiminlyö 38 §:n mukaisen palvelusvelvollisuutensa, on tuomittava siviilipalvelusrikoksesta vankeuteen ajaksi, joka vastaa enintään puolta hänen jäljellä olevasta palvelusajastaan.

Siviilipalvelusrikoksesta tuomittua vankeusrangaistusta suorittava voidaan päästää ehdonalaiseen vapauteen, jos hän sitoutuu suorittamaan jäljellä olevan palveluksensa asianmukaisesti loppuun. Edellytyksenä on lisäksi, että 5 §:n 2 momentissa säädetty ikäraja ei estä palveluksen suorittamista.

Jos siviilipalvelusrikoksesta on tuomittu vankeutta vähemmän kuin puolet jäljellä olevasta palvelusajasta, määrää siviilipalveluskeskus tuomitun jatkamaan siviilipalveluksen suorittamista vankeusrangaistuksen jälkeen jäljellä olevan palvelusajan mukaisesti. Vankeusrangaistuksen jälkeen jäljellä oleva palvelusaika lasketaan siten, että yksi rangaistuslaitoksessa suoritettu päivä vastaa kahta päivää siviilipalveluksessa.

Siviilipalveluskeskus määrää jäljellä olevan palveluksen aloittamisesta siviilipalvelusrikoksesta annetun tuomion tultua lainvoimaiseksi taikka vankeusrangaistuksen suorittamisen tai raukeamisen jälkeen. Siviilipalvelusrikoksesta tuomitun palvelusvelvollisuus jatkuu palvelusvelvollisuuden loppuunsaattamisen niin edellyttäessä myös sen vuoden päätyttyä, jona siviilipalvelusvelvollinen on täyttänyt 30 vuotta.

76 §

Siviilipalveluksesta kieltäytyminen ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana

Siviilipalvelusvelvollinen, joka saatuaan määräyksen ylimääräiseen palvelukseen tai liikekannallepanon aikana jättää saapumatta palvelukseen, lopettaa palveluksen tai kieltäytyy palveluksesta, on tuomittava siviilipalveluksesta kieltäytymisestä

ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

77 §

Siviilipalvelusrikos ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana

Siviilipalvelusvelvollinen, joka ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana hänelle määrätystä kurinpitöraangaistuksesta huolimatta edelleen olenaisesti laiminlyö palvelukseen kuuluvan velvollisuutensa, on tuomittava siviilipalvelusrikoksesta ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Siviilipalvelusrikoksesta ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana tuomitaan myös siviilipalvelusvelvollinen, joka tarkoituksenaan välttää siviilipalvelusvelvollisuuden suorittamista:

1) vahingoittaa itseään tai terveyttään taikka yrittää sitä; tai

2) esittää siviilipalvelusviranomaiselle väärän tiedon.

78 §

Rikosilmoitus

Rikosilmoituksen 72–77 §:ssä tarkoitetuista rikoksista tekee siviilipalveluskeskus siviilipalveluspaikan toimittaman palvelusrikkomusilmoituksen perusteella. Rikosilmoitus on tehtävä siviilipalvelusvelvollisen kotipaikan tai siviilipalveluskeskuksen sijaintipaikkakunnan poliisille. Rikosilmoituksessa on mainittava siviilipalvelusvelvollisen suorittama ja jäljellä oleva palvelusaika sekä asian tutkimiseen vaikuttavat seikat.

Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä 72–77 §:ssä tarkoitetusta rikoksesta, ellei siviilipalveluskeskus ole tehnyt siitä rikosilmoitusta.

Siviilipalvelusvelvollinen, jota vastaan on tehty rikosilmoitus 74 tai 75 §:ssä tarkoitetusta rikoksesta, on välittömästi kotiutettava.

79 §

Uusi palvelusmääräys

Jos siviilipalvelusvelvollista, jota vastaan on tehty rikosilmoitus siviilipalveluksesta kieltäytymisestä tai siviilipalvelusrikoksesta, ei syytetä kyseisistä rikoksista tai häntä ei tuomita niistä vankeusrangaistukseen, siviilipalveluskeskuksen on määrättävä hänet uudelleen palvelukseen. Aika, jonka siviilipalvelusvelvollinen on asian tutkinnan vuoksi ollut vapautensa menettäneenä, luetaan tällöin hänen palvelusajakseen siten, että yksi päivä vapaudenmenetystä vastaa kahta päivää siviilipalveluksessa.

80 §

Rikosoikeudellisten säännösten ja rangaistusmääräysmenettelyn soveltaminen

Edellä 72–77 §:ssä tarkoitettujen rikosten käsittelyyn sovelletaan, mitä oikeudenkäynnistä rikosasioissa sekä sakkorangaistuksesta, vankeusrangaistuksesta ja sen täytäntöönpanosta säädetään, jollei tässä laissa toisin säädetä. Rangaistus 72 §:ssä tarkoitettua tiedonantovelvollisuuden rikkomisesta ja 73 §:ssä tarkoitettua täydennyspalvelusvelvollisuuden rikkomisesta voidaan määrätä myös rangaistusmääräysmenettelystä annetun lain (692/1993) mukaisessa rangaistusmääräysmenettelyssä.

81 §

Siviilipalveluksesta kieltäytymistä ja siviilipalvelusrikosta koskevat erityissäännökset

Edellä 74 tai 75 §:n nojalla tuomittua vankeusrangaistusta ei saa määrätä ehdolliseksi eikä sen sijasta saa määrätä yhdyskuntapalvelua. Vankeusrangaistus tuomitaan täysin päivin. Vankeutta voidaan tuomita vähemmän kuin rikoslain (39/1889) 2 c luvun 2 §:n 2 momentissa säädetty vähimmäisaika.

Edellä 74 tai 75 §:n mukaisesta rikoksesta ja muusta rikoksesta ei saa määrätä yhteistä vankeusrangaistusta eikä niistä

tuomittua vankeusrangaistusta saa yhdistää eikä laskea yhteen muusta rikoksesta tuomitun rangaistuksen kanssa. Jos muusta rikoksesta tuomittu vankeusrangaistus tai sakon muuntorangaistus tulee täytäntöönpantavaksi samanaikaisesti siviilipalvelusrikoksesta tai siviilipalveluksesta kieltäytymisestä tuomitun rangaistuksen kanssa, pannaan ensin täytäntöön muusta rikoksesta tuomittu rangaistus.

Siviilipalveluksesta kieltäytymisestä tai siviilipalvelusrikoksesta tuomittua vankeusrangaistusta suorittavaa henkilöä ei saa sijoittaa valvottuun koevapauteen.

Edellä 74–77 §:n nojalla tuomittua vankeusrangaistusta ei merkitä rikosrekisteriin eikä sitä saa ottaa huomioon myöhemmin rangaistuksen koventamisperusteena.

82 §

Ehdonalainen vapaus

Ehdonalaisessa vapaudessa 74 tai 75 §:n mukaisesta rikoksesta annetun tuomion perusteella olevan siviilipalvelusvelvollisen koeaika on jäljellä oleva palvelusaika. Jäljellä olevan palvelusajan määrää siviilipalveluskeskus saatuaan vankilaviranomaiselta tiedon suoritetusta rangaistuksesta. Ellei erityisiä syitä ole, siviilipalvelusvelvollista ei määrätä valvontaan.

Ehdonalaiseen vapauteen siirtyneen jäljellä oleva palvelusaika lasketaan siten, että yksi rangaistuslaitoksessa suoritettu päivä vastaa kahta päivää siviilipalveluksessa.

Ehdonalaisen vapauden 83 §:n perusteella menettänyttä ei päästetä uudelleen ehdonalaiseen vapauteen.

83 §

Ehdonalaisen vapauden menettäminen

Jos 74 §:n mukaisesta siviilipalveluksesta kieltäytymisestä tuomittu ehdonalaisessa vapaudessa ollessaan syyllistyy 74 tai 75 §:n mukaiseen rikokseen, hänet tuomitaan niistä säädetyn rangaistuksen asemasta menettämään ehdonalainen vapautensa.

Jos 75 §:n mukaisesta siviilipalvelusrikoksesta tuomittu ehdonalaisessa vapaudessa ollessaan syyllistyy uudelleen siviilipalvelusrikokseen, hänet tuomitaan menettämään ehdonalainen vapautensa. Lisäksi tuomioistuin voi määrätä hänelle uuden rangaistuksen 75 §:n 1 momentin mukaisesti.

Tuomiossa on ilmoitettava, miten paljon vankeusrangaistusta on vielä suoritettava ottaen huomioon aikaisemmin suoritettu rangaistus ja siviilipalvelus. Laskennassa kaksi siviilipalveluspäivää vastaa yhtä vankeuspäivää.

84 §

Vankeusrangaistuksen raukeaminen

Siviilipalveluksesta kieltäytymisestä tai siviilipalvelusrikoksesta tuomittu vankeusrangaistus raukeaa, jollei rangaistuksen täytäntöönpano ole alkanut viiden vuoden kuluessa lainvoiman saaneen tuomion antamispäivästä tai, jos täytäntöönpano on keskeytynyt, keskeytymispäivästä.

Vankeusrangaistus raukeaa myös, jos ehdonalaiseen vapauteen päästetty on ollut jäljellä olevan palvelusajan siviilipalveluksessa tai hänet on vapautettu palveluksesta terveydellisillä perusteilla.

85 §

Siviilipalvelusvelvollisuuden päättymisen vankeusrangaistuksen johdosta

Siviilipalvelusvelvollisuus päättyy, kun siviilipalveluksesta kieltäytymisestä tuomittu on kokonaan suorittanut vankeusrangaistuksen tai kun vankeusrangaistus on rauennut.

Siviilipalvelusrikoksesta tuomitun palvelusvelvollisuus jatkuu tarvittaessa myös vankeusrangaistuksen raukeamisen tai suorittamisen jälkeen edellä 75 §:n 4 momentissa mainituin tavoin, jollei palvelusvelvollista ole vapautettu palveluksesta terveydellisillä perusteilla.

Rangaistuslaitoksen on ilmoitettava 1 ja 2 momentissa tarkoitettun henkilön vapautumisesta siviilipalveluskeskukselle.

Oikeudenkäynti sekä tuomioistuimen ja virallisen syyttäjän tiedonantovelvollisuus

Syyte 72–77 §:ssä tarkoitetusta rikoksesta voidaan tutkia siviilipalvelusvelvollisen kotipaikan tai siviilipalveluskeskuksen sijaintipaikkakunnan yleisessä alioikeudessa.

Tuomioistuimen on ilmoitettava siviilipalveluskeskukselle 72–77 §:ssä koskevassa asiassa tekemästään ratkaisusta tai asian sillensä jättämisestä. Virallisen syyttäjän on annettava vastaava ilmoitus, jos hän tekee mainittuja rikoksia koskevassa asiassa päätöksen jättää syyttämättä.

Jos tuomioistuimessa sen käsitellessä 72–77 §:ssä tarkoitettua rikosta vastajana olevalla ei ole oikeudenkäyntiavustajaa tai -asiamiestä ja asian laadun vuoksi tai muusta syystä voidaan olettaa, ettei hän pysty yksin valvomaan oikeuttaan, hänelle on määrättävä oikeudenkäyntiavustaja. Oikeudenkäyntiavustaja voidaan määrätä myös esitutkinnan aikana riippumatta siitä, tuleeko asia tuomioistuimen käsiteltäväksi. Avustajan määräämisestä ja avustajalle suoritettavasta palkkiosta ja korvauksesta on voimassa, mitä niistä säädetään oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 2 luvussa.

12 luku

Rekisterit ja tietosuojat

87 §

Siviilipalvelusrekisteri ja sen käyttötarkoitus

Siviilipalvelusrekisteri on siviilipalvelusvelvollisia koskeva automaattisen tietojenkäsittelyn avulla pidettävä valtakunnallinen henkilörekisteri. Siviilipalvelusrekisteriä pidetään palvelukseen hakemista, määräämistä, palveluksen suunnittelua ja järjestämistä, palveluskelpoisuuden määrittämistä, valvontaa sekä siviilipalvelusvelvollisten poikkeusolojen aikaista sijoittamista varten.

Siviilipalvelusrekisteriin voi kuulua myös manuaalisesti pidettäviä siviilipalvelusvelvollisuuden suorittamiseen liittyviä asiakirjoja.

88 §

Rekisterinpitäjät

Työ- ja elinkeinoministeriö vastaa siviilipalvelusrekisterin yleisestä toimivuudesta, tietoturvallisuudesta, rekisteriin talletettavien tietotyyppien määrittelystä sekä rekisteritoimintojen yhtenäisyydestä.

Työ- ja elinkeinoministeriö määrittelee eri käyttäjäryhmille työtehtävien edellyttämät käyttöoikeudet siviilipalvelusrekisteriin. Työ- ja elinkeinoministeriö myöntää käyttöoikeudet työ- ja elinkeinoministeriön ja siviilipalveluskeskuksen henkilöstölle sekä 45 §:ssä tarkoitetuille siviilipalveluspaikkojen vastuuhenkilöille. Vastuuhenkilöt myöntävät työ- ja elinkeinoministeriön antaman luvan puitteissa siviilipalvelusrekisteriin rajatut käyttöoikeudet siviilipalveluspaikan muille siviilipalvelusvelvollisten asioita hoitaville henkilöille.

Siviilipalveluskeskus vastaa rekisterinpitäjälle henkilötietolain (523/1999) mukaan säädetyistä muista tehtävistä.

Siviilipalvelusrekisterin käyttäjänä ja ylläpitäjänä toimivat työ- ja elinkeinoministeriö ja siviilipalveluskeskus toimivaltansa kuuluvien tehtävien osalta. Siviilipalveluspaikat toimivat siviilipalvelusrekisterin käyttäjänä ja ylläpitäjänä palveluksessaan olevien siviilipalvelusvelvollisten jäljempänä 90 §:n 1 momentissa yksilöityjen tietojen osalta.

Siviilipalveluskeskuksen ja siviilipalveluspaikan lääkärit toimivat rekisterinpitäjänä siviilipalvelusvelvollisen lääkärintarkastuskorttiin merkittävien tietojen osalta.

89 §

Vastuu siviilipalvelusrekisteriin talletetuista tiedoista

Rekisterinpitäjä, joka tallettaa siviilipalvelusrekisteriin tietoja, vastaa rekisteriin talletettujen tietojen virheettömyydestä

sekä tallettamisen ja käytön laillisuudesta omien tehtäviensä hoidossa.

90 §

Rekisterin tietosisältö

Siviilipalvelusrekisteriin merkitään 87 §:ssä tarkoitettujen tehtävien hoitamista varten siviilipalvelusvelvollisesta seuraavat tiedot:

- 1) nimi ja nimihistoria siitä lukien, kun henkilö on täyttänyt 15 vuotta;
- 2) henkilötunnus;
- 3) sukupuoli;
- 4) äidinkieli;
- 5) kansalaisuus;
- 6) siviilisääty;
- 7) koulutus;
- 8) ammatti;
- 9) ajokorttitiedot;
- 10) kotikunta, osoite- ja muut yhteystiedot;
- 11) vajaavaltaisuutta ja edunvalvojaa koskevat tiedot;
- 12) palveluskelpoisuustiedot;
- 13) palveluspaikkaan ja -aikaan liittyvät tiedot;
- 14) palvelustehtävien suorittamiseen liittyvät tiedot;
- 15) palveluksen keskeyttämis- ja kotiuttamistiedot;
- 16) matkakoikeuksien määrittämistä, käyttämistä ja tarkistamista koskevat tiedot;
- 17) lähiomaisen nimi ja osoite;
- 18) tiedot annetuista kurinpitörangauksista ja seuraamuksista.

Siviilipalvelusvelvollisesta pidetään lisäksi lääkärintarkastuskorttia, johon siviilipalveluskeskuksen ja siviilipalveluspaikan lääkäri merkitsee palveluksen suorittamisen kannalta tarpeelliset terveydentilatiedot.

Siviilipalvelusrekisteriin voidaan lisäksi tallettaa:

- 1) tieto vakaumuksesta ja uskonnollisesta yhdyskunnasta, jos sillä on merkitystä palveluksen järjestämisen tai siviilipalveluspaikan määrittämisen kannalta;
- 2) siviilipalveluksesta kieltäytymistä, siviilipalvelusrikosta, tiedonantovelvollisuuden rikkomista ja täydennyspalvelusvelvollisuuden rikkomista koskevat tiedot

rikosilmoituksesta, rikoksen seuraamuksesta ja vankeusrangaistuksen täytäntönpainosta sekä tieto muusta rikoksesta tuomitusta vankeusrangaistuksesta, jos sillä on merkitystä siviilipalvelusvelvollisen palveluksen tai sijoituksen kannalta;

3) siviilipalvelusvelvollisen tavoittamista ja palvelukseen määräämistä varten tieto siitä, onko siviilipalvelusvelvollinen säilytettävänä rangaistuslaitoksessa tai hoidettavana sairaalassa tai muussa sosiaali- tai terveydenhuollon laitoksessa;

4) diagnoositiedot, lääkärinlausunnot ja muut terveydentilatiedot, joilla on merkitystä palveluskelpoisuuden määrittämisen ja tarkistamisen sekä työpalveluun sijoittamisen ja poikkeusolojen sijoitettavuuden arvioinnin kannalta;

5) siviilipalvelukseen määräämistä koskevat tiedot;

6) tässä laissa tarkoitettuun muutoksenhakuun liittyvät tiedot.

91 §

Henkilökortin ja lääkärintarkastuskortin säilyttäminen ja siirtäminen

Siviilipalveluspaikka toimittaa siviilipalvelusvelvollisen lääkärintarkastuskortin siviilipalvelusvelvolliselle osoittamalleen terveydenhuolto-organisaatiolle.

Siviilipalvelusvelvollisen vaihtaessa siviilipalveluspaikkaa siviilipalveluspaikan on siirrettävä manuaalinen henkilökortti sekä lääkärintarkastuskortti välittömästi uuteen siviilipalveluspaikkaan.

Siviilipalvelusvelvollisen kotiuduttua lääkärintarkastuskortti ja henkilökortti on toimitettava välittömästi siviilipalveluskeskukseen.

92 §

Tietojen poistaminen siviilipalvelusrekisteristä

Siviilipalvelusvelvollista koskevat 90 §:n 1 momentissa määritellyt tiedot ja 90 §:n 2 momentissa tarkoitettut lääkärintarkastuskorttiin merkittävät tiedot poistetaan siviilipalvelusrekisteristä sen vuoden lopussa, jona siviilipalvelusvelvollinen

täyttää 60 vuotta. Tiedot siirretään tällöin sota-arkistoon.

Edellä 90 §:n 3 momentissa tarkoitetut siviilipalvelusvelvollista koskevat tiedot poistetaan siviilipalvelusrekisteristä viiden vuoden kuluttua siitä, kun siviilipalvelusvelvollinen on kotiutunut täysin palvelleena. Jos tieto on saatu ja merkitty rekisteriin suoritetun palveluksen jälkeen siviilipalvelusvelvollisen kuuluessa siviilivarantoon tai lisävarantoon, tieto poistetaan viiden vuoden kuluttua tiedon merkitsemisestä, kuitenkin viimeistään sen vuoden lopussa, jona siviilipalvelusvelvollinen täyttää 60 vuotta.

Jos siviilipalveluskeskuksena toimiva viranomainen vaihtuu, siviilipalveluskeskuksen on välittömästi luovutettava siviilipalvelusrekisteri järjestettynä uudelle siviilipalveluskeskukselle.

Arkistotoimen tehtävistä ja arkistoon siirrettävistä asiakirjoista säädetään arkistolaisissa (831/1994).

93 §

Ulkopuoliset tietolähteet

Siviilipalveluskeskuksella ja työ- ja elinkeinoministeriöllä on oikeus saada salassäilytyslain (507/1993) 4 §:n 1 momentin 1–4 kohdassa tarkoitetut tiedot ja 3 momentissa tarkoitettu uskontokuntaan kuulumista koskeva tieto siviilipalveluksen järjestämistä ja siviilipalvelusvelvollisten valvontaa varten;

1) väestötietojärjestelmästä väestötietolain (507/1993) 4 §:n 1 momentin 1–4 kohdassa tarkoitetut tiedot ja 3 momentissa tarkoitettu uskontokuntaan kuulumista koskeva tieto siviilipalveluksen järjestämistä ja siviilipalvelusvelvollisten valvontaa varten;

2) sotilasviranomaiselta palvelusajankohdasta vaikuttavat tiedot, palveluskelpoisuustiedot sekä terveydentilatiedot, jos niillä on merkitystä siviilipalvelusvelvollisen palveluskelpoisuutta koskevaa asiaa käsiteltäessä;

3) siviilipalvelusvelvollisen palveluskelpoisuutta tutkineelta terveyskeskukselta ja lääkäriltä terveydentilatiedot, jos niillä on merkitystä palveluskelpoisuutta tarkistettaessa;

4) terveyskeskukselta, mielenterveys- toimistolta, sairaalalta tai muulta mielen-

terveystyötä tekevältä taholta tiedot mielenterveyslaissa (1116/1990) tarkoitettujen mielenterveyspalvelujen antamisesta siviilipalvelusvelvolliselle, jos niillä on merkitystä palveluskelpoisuuden tai palveluksen järjestämisen kannalta;

5) Maahanmuuttovirastolta henkilön kansalaisuutta koskevat tiedot sen selvittämiseksi, onko henkilö palvelusvelvollinen Suomessa;

6) poliisi-, syyttäjä- ja vankeinhoitoviranomaiselta siviilipalveluksesta kieltäytymistä, siviilipalvelusrikosta, tiedonantovelvollisuuden rikkomista tai täydennyspalvelusvelvollisuuden rikkomista koskevaa rikosilmoitusta, syyteharkintaa, rikoksen seuraamusta ja vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa koskevat tiedot siviilipalveluksen järjestämistä ja siviilipalvelusvelvollisten valvontaa varten;

7) oikeushallinnon tietojärjestelmistä tiedot tuomioistuimissa ratkaistuista rikosasioista, joissa on tuomittu vankeusrangaistus, siviilipalvelusvelvollisen palveluskelpoisuuden ja sijoitettavuuden arvioimiseksi; tietojen saamisesta rikosrekisteristä säädetään kuitenkin rikosrekisterilaisissa (770/1993);

8) vankeinhoitoviranomaisilta tiedot rangaistuslaitoksessa säilytettävästä siviilipalvelusvelvollisesta ja tämän vapautumisajankohdasta siviilipalvelukseen määräämistä ja siviilipalveluksen järjestämistä varten;

9) sosiaali- tai terveydenhuollon laitokselta ja vastaavalta laitokselta tieto siviilipalvelusvelvollisesta, joka ei pääse laitoksesta vapaasti poistumaan, sekä tieto siviilipalvelukseen määrätyn vapautumisajankohdasta siviilipalvelukseen määräämistä ja siviilipalveluksen järjestämistä varten;

10) Kansaneläkelaitokselta tieto siviilipalvelusvelvollisesta, jolle on myönnetty kansaneläkelain (568/2007) mukainen työkyvyttömyyseläke tai vammaistukilain (124/1988) mukainen vammaistuki palveluskelpoisuuden ja sijoitettavuuden selvittämiseksi;

11) työvelvollisuusrekisteriä poikkeusoloissa ylläpitävältä työ- ja elinkeinoministeriöltä tieto siviilipalvelusvelvollisesta, jolle on valmiuslain mukaisesti annettu työ määräys työvelvollisena

liikekannallepanon aikaista palvelukseenmääräämistä varten.

Siviilipalveluspaikalla on oikeus saada seuraavat tiedot:

1) siviilipalveluskeskukselta ennen yksittäisen siviilipalvelusvelvollisen valintaa välttämättömät tiedot palvelukseen otettavan siviilipalvelusvelvollisen koulutuksesta ja työkokemuksesta työhön soveltuvuuden arviointia varten;

2) siviilipalvelusvelvollisen palveluskelpoisuutta tutkineelta lääkäriltä salassapitosäännösten estämättä tiedot palvelukseensa olevan siviilipalvelusvelvollisen terveydentilasta, jos niillä on merkitystä palveluskelpoisuuden kannalta.

Työ- ja elinkeinoministeriöllä ja siviilipalveluskeskuksella on oikeus saada 1 momentissa tarkoitettut tiedot teknisen käyttöyhteyden avulla siten kuin siitä asianomaisen rekisterinpitäjän kanssa sovitaan. Ennen tietojen luovuttamista rekisterinpitäjän on esitettävä selvitys tietojen suojauksesta henkilötietolain 32 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla.

Väestötietol 507/1993 on kumottu L:lla 661/2009, ks. L väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista 661/2009 13 §. Vammais-tukiL 124/1988 on kumottu L:lla vammaisasetuksista 570/2007. Ks. Henkilötietol 523/1999 32 § 1 mom.

94 §

Tietojen luovuttaminen

Sen lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään, siviilipalvelusrekisteristä voidaan salassapitosäännösten estämättä luovuttaa Maahanmuuttovirastolle siviilipalveluksen suorittamista koskevia tietoja kansalaisuusasiain käsittelemistä varten ja palveluksessa olevan tai olleen siviilipalvelusvelvollisen työnantajalle pyynnöstä tieto palveluksen päättymisen ajankohdasta maanpuolustusvelvollisuutta täyttävän työ- ja virkasuhteen jatkumisesta annetun lain 5 §:n soveltamiseksi, jos työnantaja osoittaa työ- tai virkasuhteen olevan voimassa. (8.5.2009/307)

Rekisterinpitäjä saa luovuttaa tässä pykälässä mainitut tiedot teknisen käyttöyhteyden avulla tai konekielisessä muodossa. Ennen tietojen luovuttamista teknisen käyttöyhteyden avulla tietoja pyytävän on esitettävä selvitys tietojen suojauksesta henkilötietolain 32 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla.

13 luku

Muutoksenhaku

95 §

Muutoksenhaku kutsuntalautakunnan tai puolustusvoimien aluetoimiston päätökseen

Muutoksen hakemiseen kutsuntalautakunnan tai puolustusvoimien aluetoimiston 12 §:ssä tarkoitettua hakemusta koskevaan päätökseen sovelletaan asevelvollisuuslain 12 luvun säännöksiä muutoksen hakemisesta kutsuntalautakunnan tai aluetoimiston asevelvollisuusasiassa tekemään päätökseen.

96 §

Muutoksenhaku siviilipalveluskeskuksen ja siviilipalveluspaikan päätökseen

Siviilipalveluskeskuksen siviilipalveluspaikan määräämistä ja siviilipalveluspaikan siirtoa koskevaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla siihen hallinto-oikeuteen, jonka tuomiopiirissä siviilipalveluskeskus sijaitsee. Valituskirjelmä on toimitettava siviilipalveluskeskukselle 14 päivän kuluessa siitä, kun päätös on annettu hakijalle tiedoksi. Siviilipalveluskeskuksen on toimitettava valituskirjelmä ja siihen liittyvät asiakirjat sekä lausuntonsa valitusviranomaiselle viipymättä. Valitus on käsiteltävä kiireellisesti. Valitus ei estä päätöksen täytäntöönpanoa, ellei valitusviranomainen toisin määrää.

Jollei tässä laissa toisin säädetä, siviilipalveluskeskuksen antamaan muuhun kuin 1 momentissa tarkoitettuun päätökseen ja siviilipalveluspaikan antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla siihen hallinto-oikeuteen, jonka tuomiopiirissä päätöksen tehnyt viranomainen sijaitsee.

Siviilipalvelukseen määräämistä, palveluksen keskeyttämistä, lykkäämistä, palveluksesta vapauttamista tai kotiuttamista koskeva valitus ei estä päätöksen täytäntöönpanoa, jollei valitusviranomainen toisin määrää.

Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

97 §

Muutoksenhaku kurinpitorangastukseen

Siviilipalvelusvelvollinen, jolle on määrätty kurinpitorangastus, saa hakea muutosta rangaistuksen määräämistä koskevaan päätökseen valittamalla siihen hallinto-oikeuteen, jonka tuomiopiirissä siviilipalveluskeskus sijaitsee.

Valituskirjelmä on toimitettava siviilipalveluskeskukseen 14 päivän kuluessa siitä, kun päätös on annettu siviilipalvelusvelvolliselle tiedoksi. Siviilipalveluskeskuksen on viipymättä toimitettava valituskirjelmä ja siihen liittyvät asiakirjat sekä lausuntonsa valitusviranomaiselle. Valitus on käsiteltävä kiireellisesti.

Kurinpitorangastusta ei saa panna täytäntöön ennen kuin päätös on lainvoimainen. Jos päätöksestä on valitettu hallinto-oikeuteen, rangaistuksen saa kuitenkin panna täytäntöön sen jälkeen, kun hallinto-oikeus on antanut valituksen johdosta päätöksensä. Kurinpitorangastus voidaan kuitenkin panna täytäntöön välittömästi siviilipalveluskeskuksen päätöksen antamisen jälkeen, jollei kurinpitorangastuksen täytäntöönpano siviilipalvelusvelvollisen jäljellä olevan palvelusajan kuluessa muutoin ole mahdollista.

Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

98 §

Muutoksenhaku asevelvollisten vakuumuksentukintalautakunnan päätökseen

Vakaumuksentukintalautakunnan siviilipalvelukseen hyväksymistä koskevaan

päätökseen saa hakea muutosta valittamalla Helsingin hallinto-oikeuteen 14 päivän kuluessa siitä, kun päätös on annettu hakijalle tiedoksi.

Päätökseen liittyvät asiakirjat on toimitettava valitusajan kuluessa hallinto-oikeudelle. Hallinto-oikeuden on käsiteltävä valitus kiireellisenä. Valitus ei estä päätöksen täytäntöönpanoa, ellei hallinto-oikeus toisin määrää.

Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

99 §

Hallintolainkäyttölain soveltaminen

Sen lisäksi, mitä 95–98 §:ssä säädetään, muutoksenhakuun sovelletaan hallintolainkäyttölakia (586/1996).

14 luku

Erinäiset säännökset

100 §

Hakeutuminen asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaiseen palvelukseen

Siviilipalvelusvelvollisen, joka haluaa siirtyä suorittamaan asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaista palvelusta, on haettava tätä kirjallisesti siviilipalveluskeskukselta. Hakemus on viipymättä hyväksyttävä, jos siinä ilmoitetaan, ettei 1 §:ssä tarkoitettu vakaumus enää estä mainittujen lakien mukaisen palveluksen suorittamista ja jos siviilipalvelusvelvollista ei ole aikaisemmin vastaavan hakemuksen perusteella hyväksytty siviilipalveluksesta asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaiseen palvelukseen. Hakemusta ei saa tehdä enää siviilipalveluksen aloittamisen jälkeen eikä sen vuoden päätyttyä, jona siviilipalvelusvelvollinen on täyttänyt 28 vuotta.

Jos 1 momentissa tarkoitettu hakemus on jätetty siviilipalvelusvelvollisen jo saatua

määräyksen siviilipalvelukseen, siviilipalvelusvelvollisen on kuitenkin noudatettava annettua määräystä siihen asti, kunnes siviilipalveluskeskus ratkaisee hakemuksen ja peruuttaa antamansa määräyksen.

Siviilipalveluskeskuksen on viipymättä ilmoitettava hakemuksen hyväksymisestä puolustusvoimien aluetoimistolle.

101 §

Palvelusaika siirryttäessä asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisesta palveluksesta siviilipalvelukseen

Siviilipalveluskeskus määrää asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisesta palveluksesta siviilipalvelukseen siirtyvän jäljellä olevan siviilipalvelusajan siten, että tämän lain mukaisesta 362 vuorokauden palvelusajasta vähennetään ylöspäin pyöristettynä luku, joka saadaan, kun jo suoritettujen palveluspäivien määrä kerrotaan suhdeluvulla, joka saadaan jakamalla 362 vuorokauden mittainen siviilipalvelusaika asianomaiselle asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain perusteella määräytyneellä palvelusajalla.

Mitä tässä pykälässä säädetään, ei koske asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palveluksen jälkeen siviilipalvelukseen hakeutunutta siviilipalvelusvelvollista.

102 §

Hallinnon yleislakien soveltaminen

Tämän lain mukaisen hallintoasian käsittelyssä sovelletaan hallintolakia (434/2003), kielilakia (423/2003), henkilötietolakia ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia, jollei tässä laissa toisin säädetä.

103 §

Poliisin virka-apu siviilipalvelusvelvollisen toimittamiseksi palvelukseen

Jos siviilipalvelusvelvollinen jättää saapumatta palvelukseen tai lopettaa sen,

siviilipalveluspaikan on ilman aiheetonta viivytystä pyydyttävä siviilipalvelusvelvollisen kotipaikkakunnan tai siviilipalveluspaikan sijaintipaikkakunnan poliisilta virka-apua hänen etsimiseksi ja palvelukseen toimittamiseksi. Poliisin on tarvittaessa ryhdyttävä toimenpiteisiin tavoittamatta jääneen siviilipalvelusvelvollisen etsintäkuuluttamiseksi.

Poliisin on viipymättä toimitettava siviilipalvelusvelvollinen siviilipalveluspaikkaansa, jollei hän kirjallisesti kieltäydy siviilipalveluksesta tai jollei hänellä ole laillista estettä poissaolleen. Poliisin on toimitettava siviilipalveluspaikkaan kieltäytymisilmoitus tai selvitys laillisesta esteestä.

104 §

Viranomaisten tiedonantovelvollisuus

Työ- ja elinkeinoministeriön, siviilipalveluskeskuksen ja puolustusvoimien on annettava kutsunanalaisille riittävät tiedot mahdollisuudesta hakeutua siviilipalvelukseen ja siviilipalveluksen sisällöstä.

15 luku

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

105 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2008.

106 §

Kumottavat säännökset

Tällä lailla kumotaan 30 päivänä joulukuuta 1991 annettu siviilipalveluslaki (1723/1991) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

Jos muussa laissa tai asetuksessa viitataan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleeseen siviilipalveluslakiin, sen sijasta sovelletaan tätä lakia.

Siirtymäsäännökset

Tämän lain säännöksiä sovelletaan jäljempänä säädetyin poikkeuksin myös siviilipalvelusvelvolliseen, joka on aloittanut siviilipalveluksensa ennen tämän lain voimaantuloa.

Ennen tämän lain voimaantuloa palveluksensa aloittaneeseen siviilipalvelusvelvolliseen ei sovelleta palvelusaikaa koskevaa 4 §:ää eikä 40 §:n 1 momentin säännöksiä henkilökohtaisten lomien määrästä.

Mitä 18 §:n 2 momentissa säädetään, ei sovelleta, jos palveluksen suorittanut on hyväksytty siviilipalvelukseen ennen tämän lain voimaantuloa.

Tämän lain 8 luvun täydennyspalvelusvelvollisuutta koskevia säännöksiä ei sovelleta siviilipalvelusvelvolliseen, joka on suorittanut asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palveluksen ja hyväksytty siviilipalvelukseen ennen tämän lain voimaantuloa.

Tämän lain voimaantulo ei vaikuta lain voimaan tullessa voimassa olleen lain

nojalla annettuihin palveluksen aloittamista tai lykkäyksen myöntämistä koskeviin päätöksiin.

Ennen tämän lain voimaantuloa tapahtuneet palvelusrikkomukset ratkaistaan menettelyn ja seuraamusten osalta palvelusrikkomuksen tekohetkellä voimassa olleiden säännösten mukaisesti.

Tämän lain voimaan tullessa pääesikunta luovuttaa siviilipalvelusrekisteriin asevelvollisuusrekisterissä olevat siviilipalvelusvelvollisten perustiedot, palveluskelpoisuustiedot ja palveluskelpoisuuden määräytymistä koskevat terveydentilatiedot sekä siviilipalvelusvelvollisia koskevat tiedot tämän lain 67 §:ssä tarkoitetuista hakemuksista ja päätöksistä.

Tämän lain voimaan tullessa työ- ja elinkeinoministeriössä vireillä olevat palvelupaikkahakemukset sekä sotilaslääneissä vireillä olevat 67 §:ssä tarkoitettut hakemukset tulee viran puolesta siirtää siviilipalveluskeskukseen ratkaistaviksi.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain voimaantulon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Siviilipalvelusvelvollisten peruskoulutusjakson opetussuunnitelma

OPETUSSUUNNITELMA
2010 toteutuksen mukaan

SIVIILIPALVELUKSEN KOULUTUSJAKSO

1 Yleistä

Siviilipalvelukseen kuuluu peruskoulutusjakso, yhteiskunnalle hyödyllinen siviililuontoinen työpalvelu, ylimääräinen harjoitus ja liikekannallepanon aikainen palvelus (Siviilipalveluslaki 2 §). Siviilipalvelukseen kuuluva peruskoulutusjakso suoritetaan Lapinjärven koulutuskeskuksessa ja sen suorittavat kaikki siviilipalvelusvelvolliset palveluksen alussa. Peruskoulutusjakson tarkoituksena on tukea yleisiä kansalaisvalmiuksia, antaa väestönsuojeluun ja pelastustoimintaan liittyviä yleisiä valmiuksia sekä antaa perusteet työpalvelun suorittamiselle (Siviilipalveluslaki 2 §).

Peruskoulutusjakson ja työpalvelun yhteenlaskettu pituus on 362 vuorokautta.

Siviilipalvelukseen hakeutuu vuosittain noin 2 500 asevelvollista. Vuosittain koulutetaan noin 1 600–1 800 siviilipalvelusvelvollista. Koulutus toteutetaan kahdessa-toista koulutuserässä.

Tämän opetussuunnitelman valmistelutyöstä on vastannut työministeriön asettama työryhmä. Vuosina 2008–2010 sitä on kehitetty eteenpäin Lapinjärven koulutuskeskuksessa.

2 Peruskoulutuksen tavoite

Peruskoulutusjakson tavoitteena on vastata siviilipalveluslain asettamia vaatimuksia. Sen tulee vastata sekä normaali- että poikkeusolojen vaateita (YETT). Peruskoulutuksen tavoitteena on lisätä siviilipalvelusvelvollisten yleisiä kansalaisvalmiuksia, antaa väestön suojeluun ja pelastustoimintaan liittyviä yleisiä valmiuksia sekä antaa perusteet työpalvelun suorittamiselle siviilipalveluslain 2 §:n mukaan. Peruskoulutusjakson aikana siviilipalvelusvelvollinen saa tietoa työturvallisuuteen liittyvistä kysymyksistä. Koulutusjakso kokonaisuudessaan on yleishyödyllinen ja sen aikana siviilipalvelusvelvollisella on mahdollisuus hankkia työelämässä myöhemmin tarvittavia tietoja ja taitoja.

3 Peruskoulutusjakson rakenne

Peruskoulutusjakson pituus on 28 vuorokautta. Työaika koulutusjaksolla on 36 oppituntia viikossa, koko koulutusjaksolla opetustuntien määrä on 144 oppituntia. Opetus voidaan toteuttaa päivä- tai iltaopetuksena.

4 Koulutusjakson sisältö

4.1 Kaikille yhteiset aiheet

Tavoite:

Kaikille yhteisten aiheiden tavoitteena on luoda perusta siviilipalveluksen suorittamiselle. Siviilipalvelusvelvollinen tuntee siviilipalveluslainsäädännön ja tietää siviilipalvelusvelvollisen oikeudet ja velvollisuudet. Hänellä on yleisnäkemyks yleisen asevelvollisuuden, siviilipalveluksen ja aseistakieltäytymisen historiasta. Hän tiedostaa työelämän pelisääntöjen merkityksen ja osaa ottaa työpalveluksensa aikana huomioon työturvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä. Siviilipalvelusvelvollinen hallitsee arjen turvallisuuden perustaidot sekä hänellä on SPR:n EA-1 tasoa vastaavat ensiaputaidot. Kaikille yhteisten aiheiden yhteenlaskettu oppituntimäärä on 90 oppituntia.

Opetuskokonaisuudet:

Tutustuminen siviilipalveluskeskukseen ja koulutusjaksoon liittyvät infotilaisuudet **15 oppituntia**

- johtajan tunti
- koulutusjakson esittely
- terveydenhoitajan info
- ruokalainfo
- huoltoinfo ja siivous
- respan toiminta ja lomakeinfo
- tutustuminen koulutuskeskuksen tiloihin ja alueeseen
- tutustuminen omaan ryhmään ja ryhmäytyminen
- palautteen antaminen
- lähtöselvitykset

Siviilipalveluslaki ja -asetus

9 oppituntia

- siviilipalveluslain ja -asetuksen sisältö
- siviilipalvelusviranomaiset ja näiden tehtävät
- siviilipalvelusvelvollisuuden alkaminen ja siviilipalveluspaikan määräytyminen
- siviilipalvelushakemuksen käsittely erityisolissa
- palveluskelpoisuus, vapauttaminen ja lykkäys siviilipalveluksen suorittamisesta
- siviilipalveluksen suorittaminen ja siviilipalveluksen päätyminen

- siviilipalvelusvelvollisen ylläpito ja etuudet + Kela-info
- ylimääräinen harjoitus ja palvelus liikekannallepanon aikana
- palvelusrikkomukset ja kurinpito
- siviilipalvelusvelvollisuuden rikkominen
- rekisterit ja tietosuojat
- muutoksenhaku

Yleisen asevelvollisuuden historia

8 oppituntia

- Suomen puolustus historiassa ja nykypäivänä
- siviilipalveluslain kehittyminen nykyiseen muotoonsa
- aseistakieltäytymisen historia
- yleinen asevelvollisuus muissa maissa

Ensiapu 1

16 oppituntia

- ensiapua vaativat tilanteet ja niiden ehkäisy
- auttajana toimiminen
- toiminta onnettomuuden ja sairauskohtauksen sattuessa
- tajuttomalle annettava ensiapu
- painelu-puhalluselvitys
- harjoituksia
- haavat ja hallitsematon verenvuoto
- palovammat ja muut sokkiin johtavat tilanteet
- sairauskohtaukset
- erityyppiset haavat
- eriaisteiset palovammat ja sähkötapaturmat
- murtumat
- nivelvammat
- myrkytykset

Liikunta ja terveystieteet

16 oppituntia

- terveelliset elämäntavat (ravinto, seksuaaliterveys ym.)
- riippuvuudet (huumeet, alkoholi, lääkkeet ym.)
- liikunnan merkitys yleiskuntoa ja terveyttä ylläpitävänä tekijänä
- liikunta
- parisuhdeväkivallan ennaltaehkäisy (Lyömätön linja)

Suvaitsevaisuus

4 oppituntia

- miksi erilaisuus pelottaa?
- ennakkoluulot eri ryhmiä kohtaan
- eri uskontojen ja kulttuurien rauhanomainen rinnakkaiselo
- vieraspelko, syrjintä, rasismi

Liikenneturvallisuus**2 oppituntia**

- suomalainen liikenteen turvavisio
- turvallinen liikennekäyttäytyminen
- asenteet liikenteessä

Työelämän pelisäännöt**4 oppituntia**

- työturvallisuus työpaikoilla
- työhyvinvointi: henkinen ja fyysinen kuormittuminen, työyhteisön ilmapiiri, työstressi
- työpaikkakiusaaminen ja sen ehkäiseminen
- tasa-arvo työelämässä
- käyttäytyminen työpaikalla

**Tehostettu palvelupaikan hakeminen
(palveluspaikattomille)****16 oppituntia**

- palvelupaikan hakeminen
- cv:n laatiminen, omien vahvuuksien tunnistaminen
- yhteydenotot potentiaaliin palveluspaikkoihin
- haastatteluun valmistautuminen
- palvelupaikan hakusuunnitelman laatiminen ohjatusti

4.2 Suuntautumisvaihtoehto 1: Palo-, pelastus- ja väestönsuojelu

Palo-, pelastus- ja väestönsuojelun suuntautumisvaihtoehdon tavoitteena on valmentaa siviilipalvelusvelvollisia toimimaan pelastustoiminaan ja väestönsuojeluun liittyvissä avustavissa tehtävissä sekä lisätä valmiuksia toimia tapaturmia ehkäisevästi. Hän tuntee suurten yleisötilaisuuksien turvallisuuteen vaikuttavat tekijät ja tarvittaessa kykenee osallistumaan aktiivisesti tilaisuuksien turvallisuuden suunnitteluun ja toteutukseen. Opetuskokonaisuuden jälkeen siviilipalvelusvelvollinen ymmärtää arjen turvallisuuden merkityksen ja osaa toimia itse turvallisuusnäkökohdat huomioon ottaen. Suuntautumisvaihtoehdon kokonaistuntimäärä on 54 opetustuntia.

Paloturvallisuus ja alkusammutus**12 opetustuntia**

- paloriskien tunnistaminen
- paloturvallinen ympäristö
- poistuminen palavasta rakennuksesta
- sammutusvälineet ja alkusammutus
- yhteistyö paloviranomaisten kanssa
- käytännön harjoitukset

Varautuminen, väestönsuojelu ja kadonneen etsintä**14 opetustuntia**

- väestönsuojeluun varautuminen
- poikkeusoloihin varautuminen

- viranomaisten rooli ja tehtävät, taustalla vaikuttava lainsäädäntö
- evakuointi
- Vapaaehtoiseen pelastuspalveluun tutustuminen ja etsintäharjoitus

Suurten yleisötilaisuuksien turvallisuus

22 opetustuntia

- vastuu turvallisuudesta
- lupamenettely ja viranomaisyhteistyö
- pelastussuunnitelma
- tapahtuma-alueen turvallisuus
- yleisötilaisuus käyttötarkoituksesta poikkeavassa sisätilassa
- vaaralliset aineet ja erikoistehosteet
- viestiliikenne
- varautuminen onnettomuuksiin
- toiminta onnettomuustilanteissa
- tilapäismajoituksen organisoiminen
- harjoitustehtävät

Henkinen ensiapu

6 opetustuntia

- mitä henkinen ensiapu on?
- sokkivaihe, reaktiovaihe, korjaamisvaihe, uudelleen suuntautumisen vaihe
- traumaattisen kriisin erityispiirteet
- kriisireaktiot
- henkinen ensiapu käytännössä

4.3 Suuntautumisvaihtoehto 2: Ympäristön ja kulttuuriomaisuuden suojeleminen

Ympäristön ja kulttuuriomaisuuden suojeleminen suuntautumisvaihtoehtona on valmentaa siviilipalvelusvelvollisia toimimaan erilaisissa avustavissa tehtävissä ympäristöonnettomuuksissa ja kulttuuriomaisuuden suojelemaan liittyvissä tehtävissä. Opetuskokonaisuuden jälkeen siviilipalvelusvelvollinen ymmärtää luonnon monimuotoisuuden merkityksen ja tuntee keinoja luonnon suojelemiseksi. Hänellä on valmiudet toimia öljyntorjuntatehtävissä ja hoitaa öljyntyneitä lintuja. Hän ymmärtää maamme kulttuuriomaisuuden merkityksen ja hänellä on valmiuksia toimia kulttuuriomaisuuden suojelemaan liittyvissä avustavissa tehtävissä. Suuntautumisvaihtoehtona kokonaistuntimäärä on 54 opetustuntia.

Ympäristökasvatus

14 opetustuntia

- luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen
- ympäristöuhat
- ilmaston muutos ja sen torjuminen
- luonnon suojeleminen
- kansalaisen vaikutuskeinot yhteiskunnassa

Kehitysmatieto

4 opetustuntia

- mitä on kehitys/edistys?
- mihin perustuu jako kehitysmaihin ja kehittyneisiin maihin
- Suomi ja kehitysyhteistyö

Öljyntorjunta ja öljyyntyneiden lintujen käsittely

10 opetustuntia

- öljykuljetukset ja öljyonnettomuuden uhka Itämerellä
- öljyntorjunnan viranomaiset ja vastuunjako
- WWF:n vapaaehtoiset öljyntorjuntajoukot
- siviilipalvelusvelvolliset öljyntorjunnassa
- öljyonnettomuuden jälkeen
- karttatarjoitukset
- ryhmänjohtajana toimiminen
- tutustuminen öljyntorjuntakalustoon ja pelastusviranomaisen toimintaan
- käytännön harjoitukset
- lintujen pelastaminen öljyonnettomuudessa
- lintujen puhdistusyksikkö, logistiikka ja pelastusviranomaisen rooli
- lintujen hoitoprosessi pyydystämisestä vapauttamiseen

Kulttuuriomaisuuden suojele

14 opetustuntia

- suomen kulttuuriomaisuus, mistä se muodostuu?
- Haagin yleissopimus
- eri toimijat kulttuuriomaisuuden suojelussa
- kulttuuriomaisuuteen kohdistuvat normaali- ja poikkeusolojen uhat sekä niihin varautuminen
- kansakunnan kulttuuri-identiteetin vahvistaminen
- oman lähiympäristön kulttuuriomaisuuden tunnistaminen
- kulttuuriomaisuuden suojele, käytännön pelastustoimenpiteet

Luonnonkatastrofit ihmiskunnan uhkana

8 opetustuntia

- riskien maantiede, hazardimaantiede
- luonnononnettomuudet, ihmiskunnan onnettomuudet, ympäristöonnettomuudet
- riskien tunnistaminen ja todennäköisyyden arviointi
- riskien analysointi ja tulkinta
- voiko luonnonkatastrofeihin varautua?
- toiminta katastrofitilanteessa

Varautuminen ja väestönsuojelu

4 opetustuntia

- väestönsuojeluun varautuminen
- poikkeusoloihin varautuminen
- viranomaisten rooli ja tehtävät, taustalla vaikuttava lainsäädäntö
- evakuointi

4.4 Suuntautumisvaihtoehto 3: Yleissivistys ja kansalaisvalmiudet

Yleissivistyksen ja kansalaisvalmiuksien suuntautumisvaihtoehdon tavoitteena on tukea siviilipalvelusvelvollisten henkistä kasvua vastuuntuntoisiksi kansalaisiksi. Opetuskokonaisuuden jälkeen siviilipalvelusvelvollisen mielenkiinto yhteiskunnallisiin asioihin on herännyt. Hän ymmärtää historiallisen jatkuvuuden merkityksen. Hän oppii kunnioittamaan ihmisoikeuksia ja demokratiaa, toisia ihmisiä ja omaisuutta. Hän tuntee aseellisten konfliktien taustatekijöitä sekä konfliktin jälkeisen jälleenrakennuksen kipukohtia. Siviilipalvelusvelvollinen oppii vastuulliseksi ja aktiiviseksi kansalaiseksi suhteessa sekä omaan kotimaahansa että koko maailmaan. Suuntautumisvaihtoehdon opetustuntien määrä on 54 opetustuntia.

Poliittiset ideologiat ja yhteiskunnallinen osallistuminen **16 opetustuntia**

- poliittisten ideologioiden peruspiirteet
- velvollisen oma sijoittuminen poliittiselle kartalle
- Suomen puoluejärjestelmä ja sen kehittyminen
- kansalaisen vaikutuskeinot - muodolliset ja epämuodolliset
- järjestötoiminta
- suomalaisen demokratian kehityssuunnat tulevaisuudessa
- yksilön merkitys yhteiskunnallisena toimijana

Ympäristökasvatus **4 opetustuntia**

- luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen
- ympäristöuhat
- ilmaston muutos ja sen torjuminen
- luonnon suojeleminen

Aseelliset konfliktit ja eheyttävä konfliktinratkaisu **16 opetustuntia**

- aseellisten konfliktien taustatekijät, syyt ja selitykset
- kansainvälisen humanitaarisen oikeuden perusperiaatteet (Geneven sopimukset) ja Punaisen Ristin toiminta
- sotarikokset, niiden selvittäminen, niistä rankaiseminen ja yhteisön toipuminen
- sodankäynnin psykologiaa
- avustustoiminta konfliktitilanteessa
- konfliktin jälkeinen jälleenrakennus, inhimillisen turvallisuuden rakentaminen
- aseellisen konfliktin estäminen tai hillitseminen: Gandhi ja muut väkivallattoman vastarinnan klassikot
- sovittelun periaatteet

Ihmisoikeudet **4 opetustuntia**

- YK ja ihmisoikeuksien julistus
- muut kansainväliset sopimukset (mm. Lapsen oikeuksien sopimus)

- ihmisoikeudet: universaaleja vai kulttuurisidonnaisia
- mitkä kohdat toteutuvat helpoimmin - mitkä vaikeimmin

Kehitysmatieto

4 opetustuntia

- mitä on kehitys/edistys
- mihin perustuu jako kehitysmaihin ja kehittyneisiin maihin
- globalisaatio: plussat ja miinukset
- Suomi ja kehitysyhteistyö

Elämänhallinta

6 opetustuntia

- oman elämän hallinta
- onnellisuus
- elämänlaatu
- itsetunto ja ihmisenä kasvaminen
- sosiaaliturva Suomessa
- arjen turvallisuus

Miehisyyden myytit

4 opetustuntia

- mieheyden kuva, miehenä olemiseen liittyvät mielikuvat
- mieheksi kasvaminen ja kasvattaminen
- mies vai ihminen - onko sukupuolella väliä
- miten miehisuus ja väkivalta liittyvät yhteen?
- perheväkivalta, sen syyt ja mahdollisuudet ehkäistä sitä

5 Käytettävät opetusmenetelmät

Siviilipalveluksen koulutusjaksolla käytetään monipuolisesti aikuisopetukseen soveltuvia opetusmenetelmiä. Käytettäviä menetelmiä aiheen mukaan voivat olla:

- alustukset ja luennot
- vuorovaikutteiset oppimistilanteet
- case-kuvaukset
- ongelmanratkaisutehtävät
- projektitehtävät
- pari- tai ryhmätyöskentely
- käytännön harjoitukset
- tutustumiskäynnit
- yksilöohjaus

Kouluttajat valmistavat itse koulutuksessa käytettävän materiaalin hyödyntäen monipuolisesti kirjallisuutta, lehtiä, verkkomateriaalia sekä alan järjestöjen tuottamia aineistoja.

Tekijät Författare Authors Ordförande: överdirektör Raimo Luoma Sekreterare: handelsrådet Tomi Lounema	Julkaisu-aika Publiceringstid Date Mars 2011	
	Toimeksiantaja(t) Uppdragsgivare Commissioned by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy	
	Toimielimen asettamispäivä Organets tillsättningsdatum Date of appointment 20.9.2010	
Julkaisun nimi Titel Title Civiltjänsten 2020 – Betänkande av arbetsgruppen för utveckling av civiltjänsten		
Tiivistelmä Referat Abstract <p>Enligt arbetsgruppens åsikt måste man aktivt börja utveckla civiltjänstsystemet. Civiltjänsten bör fram till år 2020 utvecklas till en betydande resurs som är förenlig med allmänintresset. Under arbetsgruppens arbetstid har vid flera tillfällen kommit fram att det politiska intresset för och den politiska styrningen av civiltjänsten inte är särskilt betydande. Arbetsgruppen lägger fram många förslag till utveckling av civiltjänstsystemet med antagandet att tjänstgöringsformen även i fortsättningen behövs som en ersättning av värnplikten.</p> <p>Arbetsgruppens viktigaste förslag är:</p> <ul style="list-style-type: none">• Uppgifterna i anslutning till administrationen av civiltjänstsystemet förstärkas. Inom arbets- och näringsministeriet förvaltningsområde inrättas ett separat ämbetsverk (Finland civiltjänstcentral).• Civiltjänstgörarna bör aktivt uppmuntras och sändas till tjänstgöringsställen som är så nyttiga som möjligt för samhället. Systemet att civiltjänstgörare utan tjänstgöringsplats utför arbetstjänst vid Lapträsk utbildningscentral frångås. Civiltjänstcentralen förordnar en arbetstjänstplats för de civiltjänstgörare som inte själva kan ordna en sådan.• Det finns just nu inget behov av att förkorta civiltjänsttidens längd. Om tiden för beväringstjänsten förkortas finns det skäl att behandla saken på nytt.• Målet att i krislägen utnyttja civiltjänstgörare för vissa specialuppgifter frångås. Säkerhetsutbildningen under grundutbildningsperioden inriktas på riskerna under normala förhållanden.• Kvinnor ska åtminstone frivilligt ha möjlighet att fullgöra civiltjänsten på samma sätt som militärtjänsten.• Gemensamt utbildningsinnehåll för civiltjänst och värnplikt ska inte skapas på ett konstgjort sätt.• Den som avbryter sin beväringstjänst bör så snabbt som möjligt efter avbrytandet komma in på den grundutbildning som hör till civiltjänsten.• Civiltjänstgörarna bör uppmuntras och läras att leva sunt och ägna sig åt idrott och motion.• En kartläggande inledande förfrågning i början av civiltjänstgöringen och en förfrågning till när tjänstgöringen upphör, genomförs. <p>Till betänkandet hänförs sig i fråga om civiltjänsttidens längd två avvikande meningar.</p> <p>Kontaktperson vid arbets- och näringsministeriet: Avdelningen för arbetslivs- och marknadsfrågor/Tomi Lounema, tfn 010 606 2697</p>		
Asiasanat Nyckelord Key words Civiltjänst, civiltjänstplikt, civiltjänstgörare		
ISSN 1797-3562	ISBN 978-952-227-504-2	
Kokonaissivumäärä Sidoantal Pages 101	Kieli Språk Language Suomi, finska, finnish	Hinta Pris Price 20 €
Julkaisija Utgivare Published by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy		Kustantaja Förläggare Sold by Edita Publishing Oy / Ab / Ltd

Tekijät Författare Authors Chair: Director General Raimo Luoma Secretary: Commercial Counsellor Tomi Lounema	Julkaisuaika Publiceringstid Date March 2011	
	Toimeksiantaja(t) Uppdragsgivare Commissioned by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy	
	Toimielimen asettamispäivä Organets tillsättningsdatum Date of appointment 20 September 2010	
Julkaisun nimi Titel Title Non-Military Service 2020 – Working Group Report on the Development of Non-Military Service		
Tiivistelmä Referat Abstract The working group is of the view that active efforts are needed to develop the system of non-military service. By 2020, non-military service would be developed into a significant resource serving the public interest. During its work, the working group has found on several occasions that non-military service attracts little political interest and guidance. The working group puts forward several proposals for the development of the non-military service system, assuming that in the future, non-military service will be required as an alternative to conscription. Key proposals by the working group are: <ul style="list-style-type: none">• Tasks related to the administration of the non-military service system would be handled by the state. A separate agency would be established in the Ministry of Employment and the Economy's administrative sector (Centre for Non-Military Service of Finland).• People liable for non-military service should be actively encouraged and guided to perform their service at locations where it would benefit society as much as possible. The practice, whereby people who have not found a service location perform their work service at the Lapinjärvi training centre, would be abandoned. The Centre for Non-Military Service would assign a service location for those who do not manage to arrange it for themselves.• There is no need to shorten the term of non-military service at present. If the term of conscription is shortened, the issue should then be re-examined.• The goal of assigning some special duties in a crisis situation to people performing non-military service should be abandoned. The safety training, provided during the basic training period, would focus on risks under normal conditions.• Women should have the opportunity to voluntarily perform non-military service, in the same way as military service.• There would be no artificial provision of common training content for non-military service and military service.• Those who interrupt their military service should have access to the basic training included in non-military service as soon as possible after the interruption.• People liable for non-military service should be encouraged and guided to adopt healthy lifestyles and exercise.• An initial survey for charting purposes would be carried out in the beginning of non-military service, and another survey at the end of the service. As concerns the term of non-military service, the report includes two dissenting opinions. Contact person within the Ministry of Employment and the Economy: Labour and trade department/Tomi Lounema, tel. +358 (0)10 606 2697		
Asiasanat Nyckelord Key words Non-military service, liability for non-military service, person liable for non-military service		
ISSN 1797-3562	ISBN 978-952-227-504-2	
Kokonaissivumäärä Sidoantal Pages 101	Kieli Språk Language Suomi, finska, finnish	Hinta Pris Price 20 €
Julkaisija Utgivare Published by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy		Kustantaja Förläggare Sold by Edita Publishing Oy / Ab / Ltd

Siviilipalvelus 2020 – Siviilipalveluksen kehittämistyöryhmän mietintö

Työ- ja elinkeinoministeriö asetti ajalle 20.9.2010–28.2.2011 työryhmän, jonka tehtävänä oli selvittää siviilipalvelusjärjestelmän kehittämismahdollisuudet, mukaan lukien siviilipalveluksen pituuteen liittyvät kysymykset. Selvitystyössä työryhmän oli arvioitava siviilipalvelusvelvollisten tosiasiallista sijoitettavuutta poikkeusoloissa sekä mahdollisuutta luoda siviilipalvelukseen ja asevelvollisuuteen yhtenäisiä koulutussisältöjä.

Siviilipalveluksen ja varusmiespalveluksen keskeinen ero liittyy palveluksen sisältöön. Varusmiespalvelus koostuu pääosin koulutuksesta ja harjoittelusta. Siviilipalveluksen 12 kuukauden palvelusaika koostuu neljän viikon peruskoulutuksesta ja 11 kuukauden työpalvelusta, joka suoritetaan palveluspaikoilla. Siviilipalveluksen valitsee palvelumuodokseen vuosittain noin 2 500 asevelvollista, joka vastaa noin 7 prosenttia koko miesihäluokasta ihäluokan koosta riippuen.

Työryhmä katsoo, että siviilipalvelusjärjestelmää on ryhdyttävä kehittämään aktiivisesti. Työryhmä tekee lukuisia esityksiä siviilipalvelusjärjestelmän kehittämiseksi olettaen, että järjestelmää tarvitaan jatkossakin asevelvollisuuden korvaavana palvelumuotona. Siviilipalveluksesta kehitettäisiin vuoteen 2020 mennessä merkittävä julkisen edun mukainen voimavara. Työryhmän työn aikana on tullut useaan otteeseen esille, että siviilipalveluksen osalta poliittinen kiinnostavuus ja ohjaus on varsin vähäistä. Työryhmän mielestä on perusteltua valtiollistaa siviilipalveluskeskuk- sen tehtävät.

Edita Publishing Oy
PL 800, 00043 Edita
Vaihde 020 450 00

Edita asiakaspalvelu
Puhelin 020 450 05
Faksi 020 450 2380

Edita-kirjakauppa Helsingissä
Kustantajien Kirjakuuma
Sanomatalo, Elielinaukio 1
Puhelin 020 450 2566

Painettu
ISSN 1797-3554
ISBN 978-952-227-503-5

Verkojulkaisu
ISSN 1797-3562
ISBN 978-952-227-504-2

